Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri 10 iunie 1992 **21** (120)

Critica și cenzura

Aceasta a fost tema Colocviului Asociației Internaționale a Criticilor Literari desfășurat în cursul săptămînii trecute la Neptun cu participarea unui mare număr de critici de pe toate meridianele, între care Robert André, președintele în exercițiu al A.I.C.L., Emmanuel Robles, Jean Dubek, M. Lagrange, Helene Lenz (Franța), Neria de Giovanni (Italia), Jean-Luc Vauthier (Belgia), H. Bouraoui (Canada), R. Matuszewski, G. Lisowski (Polonia), Costas Valetas (Grecia), Nyilasy Balazs (Ungaria), Julio Conrado (Portugalia), Olas Jensen, Edna Moen (Norvegia), Ichiro Saito (Japonia), J. Gaviria (Columbia), critica românească fiind reprezentată de Ov. S. Crohmălniceanu, Mircea Martin, Ileana Pârvulescu, Cornel Regman, Maria-Ana Tupan și Laurențiu Ulici. Comunicările prezentate au relevat diversitatea universală a fenomenului cenzurii, cu motivații mai ales politice și ideologice în țările foste comuniste și în cele care au trăit sub alte regimuri dictatoriale cu motivații economice, religioase sau morale în țările cu regimuri democratice, relevînd totodată particularitățile national-istorice pe care le-a cunoscut fenomenul de-a lungul evoluției culturii, în speță a literaturii mondiale. S-a văzut bine (și noi, românii ca și alții din jurul nostru o simțim din plin) că în locul cenzurii politico-ideologice — abolită odată cu răsturnarea regimurilor comuniste din Europa de Est — și-au făcut apariția alte forme de cenzură, nu mai puțin constrîngătoare, deși mai suportabile întrucît nu lezează întotdeauna în chip direct libertatea de exprimare a scriitorului. Așadar : cenzura economică — în țările din Est mai activă decît în cele occidentale ; cenzura morală pe fond religios — ilustrată recent prin cazul unui roman al marelui prozator portughez J. Saramago ; cenzura religioasă propriu-zisă — al cărei cel mai cunoscut exemplu este oferit de Salman Rushdie, autorul „Versetelor satanice", condamnat la moarte de fanaticii Islamului; apoi alte forme mai mult sau mai puțin vehemente de cenzură : etnică — față de accesul literaturii minorităților, lingvistică — față de literaturile scrise în limbi de circulație restrînsă, sexuală — față de literatura feminină, etc., etc. ; în fine formele involuntare de cenzură impuse de traduceri, editări ad usum delphini etc. S-a discutat de asemenea despre autocenzură, subliniindu-se caracterul ambivalent al acesteia în funcție de ceea ce o determină : benefică, atunci cînd răspunde unor exigențe proprii literaturii, respectiv conștiinței estetice a scriitorului și malefică atunci cînd se face ecoul unor presiuni extraliterare, în principal politice. Critica literară nu poate împiedica, desigur, manifestarea cenzurii în oricare din formele ei dar poate și trebuie să o detecteze, să-i demonteze mecanismele, să-i revele sensul deformator și prin asta, s-o descurajeze.

Diverse prin cazuistică și argumentație, unitare prin atitudinea generală față de cenzură, dialogurile purtate în cursul acestui Colocviu internațional au îmbogățit virtuala bibliografie a fenomenului în discuție și, în același timp, au izbutit să clarifice aspectele confuze deduse din chiar condiția semantică, la scară istorică, a noțiunii de cenzură. Ceea ce nu e puțin lucru, cu atît mai mult cu cît iluzia abolirii absolute a cenzurii — tentantă, poate pentru cei naivi — n-a făcut casă bună cu realismul și ordinea logică a examinării Critice a acestui „rău" care, după cum a remarcat unul dintre participanți, însoțește întreaga viață a individului și întreaga istorie a umanității.

„L."

EMINESCIANA

- Eminescu — repere germane
  de Dan Mănucă
- „În zadar rîuri în soare" — apel la dezlegarea unei enigme
  de Pius Kramar

în paginile 8 și 9

Rugă

fiind cu mine sufletul
clipelor pe care nu le-am trăit
gust fără foame
numele lor nenumit

mi s-a părut că petrec
chinul celei
ce te născu și îți dete
somnul din sînii-i
doamne ascultă-mă
fără deloc să te minii
fără de umbra ți-o legăn
în brațele mele

vine o apă trimisă
de cine de unde
suie un înger
de care degeaba mă sperii

nu mă înecă
și nici nu mă lasă căderii
arată-mi că vine un capăt
blînd și curat
zilele du-mi-le
către un vîrf înecat

sau adu-mi aminte
de ierbi nepricepute
loc fă-mi în groapa cu șerpi
printre victime mute

Constanța Buzea

Vera Davidescu : Nud

STEPHANE MALLARMÉ — 150

în pagina a 16-a

În paginile 10–11 :

PRIMĂVARĂ UMBRIANĂ

fragmente de roman
de Adrian Popescu

Sorin Ilfoveanu : Natură moartă

În paginile revistei sînt reproduse lucrări ale studenților de la Academia Națională de Artă, lucrări expuse recent la „Galeria ANA". În pagina a 13-a, o cronică plastică referitoare la această expoziție.

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI

Redactor șef adjunct
EUGEN URICARU

Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Mila 23, mila lui Dumnezeu

Al doilea braț de altădată, din antichitate adică, al Dunării, în Delta ei, se cheamă astăzi Girla Șontea și trece prin și pe lîngă lacuri cu sau fără nume, Nebunu, Furtuna, Ligheanca, scoțîndu-te, în cele din urmă, la Mila 23. Această Milă 23 este un sat de pescari înșirat pe malul Dunării Vechi, „departe de lumea dezlănțuită" a brațului Sulina astăzi deschis circulației navale numai între orele 10 și 15, din cauza navei „Rostock", ce ar cam fi trebuit să se nască, după nouă luni de gestație în apele tulburi și dulci ale Dunării Noi.

Lebedele, rațele și gîștele (sălbatice, vezi bine), stîrcii cenușii, egretele și iar lebedele, rațele etc. te însoțesc pe Girla Șontea, mereu în bătaia puștii pe care n-o ai și nici n-ai vrea s-o ai.

Dar nu despre peisaje am vrut să vorbesc, ci despre satul de pescari Mila 23. Aici simți că timpul, dacă nu a încremenit, în orice caz înaintează cu pași foarte rari, televizorul color de la cîrciumă și berea Venus la cutie, expirată de-un an, nefiind decît sublinieri ale acestui fapt. Biserica e un fel de casă mai lungă, în capătul dinspre răsărit al căreia, s-a adăugat un turn. La ferestrele ei — perdelute curate, albe. Nu departe, lîngă o baltă rămasă de la cine știe ce inundație, stă să se rupă în bucăți biserica cea veche, asemănătoare celei noi, dar mai în vîrstă cu cîteva zeci de ani. Aici nu cred că există nimic care să fi rezistat o sută sau sute de ani, doar apa Dunării, mereu în trecere și ea. Casele sînt cochete, cu grădinițe și garduri din lemn sau din stuf. Cîrciuma e un adevărat club : fiind dotată cu televizor și băuturi scumpe, mulți locuitori, inclusiv copii, vin și se așază la televizor, aducîndu-și eventual sticla de bere, mai ieftină, de la o prăvălie din vecinătate. La un moment dat aud un bărbat vorbind aproape singur, „pe stradă", adică în fața cîrciumii, pe malul Dunării. Mă lămuresc îndată : face politică — e nemulțumit de partidele de astăzi, care nu mai au nici o autoritate, în timp ce înainte, chei, zicea Partidul, adică Ceausescu, ceva și nimeni nu crîcnea. Recunosc aici dorința asiatică de supunere în fața unei autorități incontestabile. Și totuși, adaug, acești oameni au ajuns în Delta Dunării venind de foarte departe, de prin împrejurimile Moscovei parcă, tocmai pentru că nu avuseseră chef — strămoșii lor — să se supună autorității centrale a bisericii. Un singur act de nesupunere în viața unui om nu-l face pe acesta, automat, un revoltat de temut. Arunci o piatră în Dunăre (dacă găsești, firește, în Deltă, pietre), apele se deschid doar un sfert de secundă și se închid la loc, pentru totdeauna.

„Ulițele" satului sînt niște poteci mai largi, căci singurul vehicul care circulă pe ele e bicicleta. Și asta, probabil, foarte rar. Va mai fi coborînd de pe vreo navă, uneori, și vreun tractor, dar mă-ndoiesc că o ia razna pe „ulițele" Milei 23. Uscatul, în schimb, se ridică, cel puțin așa pare dacă privim clădirea veche și mai solidă a poștei, în curs de scufundare. În pămînt, nu în apă.

Noaptea, roua e abundentă iar în mai corul broaștelor stăpînește Delta.

La București un adult își începe un discurs, pe stradă, prin cuvintele „eu nu fac politică". La Mila 23, un adult face, fără să știe, apologia totalitarismului. Iar, pe marginea Girlei Șontea, în libertate provizorie, lebedele, pelicanii, gîștele și rațele sălbatice, egretele, stîrcii. Stuf și sălcii sînt totul în lumea aceasta, îți vine să spui, cu un alt Ecleziast odată.

Nicolae Prelipceanu

dictatura personală

Cu cît slăbește Opoziția, cu atît se întărește Puterea

Cine Dumnezeu trebuie să mai vegheze la propășirea neamului azi, cînd marasmul a cotropit și sufletul, nu numai trupul țării ? Puterea politică postrevoluționară, „aleasă" sau „numită" este vinovată de situația explozivă de la noi, dar nu numai ea : și cine are conștiința aceea vinovată care să-și aplice singur o ispășire, fie și imaginară ? Dracul....

Rău am mai ajuns : pe cît de amplificată este aura Puterii azi, oricît ar părea de ciudat, pe atît de pilpîitoare este aura Opoziției politice de la noi ? Culmea, Opoziția părînd să piardă teren pe mîna ei înaintea noilor alegeri libere generale, după succesul de la alegerile locale, atîta cît a fost : orișicît...

În concordanță cu „doctrina socială" postrevoluționară, nescrisă a șomajului, inflației, corupției, sărăciei, mizeriei, bișniței oficiale și orientalizării, ce am ajuns ? Unde sunt acele forțe și activități de opoziție care să impună limite Puterii, să o controleze, să intre în conflict real cu ea și să încerce să-i corecteze acțiunile ? Ajungînd deja să mă sperie creșterea **consensului** pro-Putere pe plan național după trădarea Opoziției Unite de către gruparea P.N.L. — Radu Câmpeanu și părăsirea Convenției Democratice : nimic mai grav pentru biata noastră democrație, democrație furată de peisajul neocomunist, Opoziția pierzînd teren, nimic mai grav decît această creștere a consensului... Mai nou, în cadrul actualei Convenții Democratice intrînd cică zîzania între Alianța Civică și Partidul ei, P.A.C., aflu cînd scriu aceste rînduri, ambițiile de întîietate între cele două conducere continuînd (A.C. vrînd să dicteze P.A.C. sau invers ?), amplificînd confuzia electoratului căruia îi scapă **subtilitățile scriitoricești** ! Zău, că e prea de tot : să mă ierte dragii scriitori implicați în aceste „lupte intestine pro și antimonarhiste", dar atracția lor pentru politică teoretică ar fi putut să rămînă onorabilă dacă și-ar mai fi ponderat dorința expresă de a face practică și a poseda puterea cu orice preț și n-ar mai căuta atîta **necunoscutul**, acel necunoscut care e o amenințare pentru propria libertate... În sfîrșit, să sperăm că eu am înțeles greșit ce e cu efectul ăsta al „alternativei" propuse de A.C. la președinția țării, oricît de **neutră** ar fi, că ea va ridica nivelul de dezvoltare instituțională a Opoziției politice de la noi și că, neașteptat, hulitul candidat al P.A.C. la președinția țării va avea atîta umor să accepte provocarea destinului cu seninătate în complicatul conflict de valori din sînul actualei C.D.

Sigur, va cîștiga, la alegerile generale ce vin, noul om al cuceririlor de viitor : vedeți numai măsura ce și-o arată azi „aleșii" (și „numiții" lor) în alegerile locale din februarie 1992, ce s-a schimbat ? S-a schimbat de pe o ureche pe alta doar pălăria cetățeanului naiv, turmentat sau nu, pus să voteze, mirat de noua păcăleală ! Fiindcă am senzația că Opoziția politică românească, manipulată, a ajuns să facă indirect jocul Puterii, să se arate în public divizată, la scară nereprezentativă, fațadă a unor indivizi și grupuri sociale nemulțumite care au căpătat conștiința intereselor lor comune.

Altfel, noi să fim sănătoși că belele curg din toate direcțiile : extraordinara revistă a elitei scriitoricești **România literară** își suspendă apariția „din cauza dificultăților financiare", în vreme ce fatidicul 13 iunie e aproape iar... **România literară** nemaiapărînd în cinstea împlinirii a doi ani de la cîștigarea alegerilor din 20 mai 1990 de către F.S.N. și Ion Iliescu, firește ! Altfel că veni vorba iar de 13 iunie 1990... să revin un pic la „golanii" Pieței Universității, căsătoriți civil la 10 mai 1991, cărora eu le sunt naș religios din 19 mai, anul trecut, cînd le-am ținut luminările mari, vă amintiți cumva pe unde am rămas ? Că eu unul nu am uitat : căutînd bisericuța din strada Sapienței din București, unde eram așteptați, nuntași, de părintele — „golan" C. Voicescu, am rămas ca vițelul la poarta nouă, pe aceeași stradă a Sapienței, lîngă Biserica Mihai Vodă, aceea încuiată, părăsită, în spatele unor blocuri cu zece etaje, sălaș sfînt coborît din Dealul unde e acum Casa Poporului, „translatată" la indicația expresă a genialului nostru Diavol N. Ceaușescu, care... Care privind cu luare aminte Biserica Mihai Vodă a strigat — strict autentic, vai — celor ce azi ne sunt „capitaliști" religioși, supraviețuitori lui, activiști neocomuniști, o vedeți, ea e Biserica Mihai Vodă ? Ea ? Dați-o mai încolo, la valc...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● RADU THEODORU : „Notez, ca un plus al cărții"... **(România Mare)** ● IOAN LASCU : „E vremea handicapaților". **(Tineretul liber)** ● „1935—1989 : Comunismul cade în groapa pe care le-o săpase capitaliștilor". **(Cuvîntul de ambe sexe)** ● DOINA DORU : „F.D.S.N. — la concurență cu «Divertis»". : „Votarea candidaturii dlui Iliescu la funcția de președinte al țării s-a făcut în spiritul tradiției : prin aplauze. «Am fi invidiați pentru acest vot unanim» a jubilat dl. Sorin Meșter. Poate de membrii CPEx aflați în detenție și care n-au putut participa". **(România liberă)** ● CRISTIAN SANDU : „Duminică 31 mai a avut loc în sala Radiodifuziunii Conferința organizației municipale București a Frontului Democrat al Salvării Naționale." : „A fost adoptată cu unanimitate de voturi hotărîrea de susținere a candidaturii la funcția de Președinte al României a domnului ION ILIESCU. Desfășurarea lucrărilor a oferit un adevărat model de democrație și de luptă politică civilizată". **(Europa)** ● „Relicvele istoriei încearcă să se recicleze". **(Cuvîntul de ambe sexe)** ● „Am visat azi-noapte-n vis / Că te luam de clitoris". **(Prostituția)** ● DUMITRU BĂLAEȚ : „În special Partidul Național Liberal s-a ocupat cu racolarea de «creier» (inteligențe) comuniste care să-i vivifice rîndurile, pînă la noi circumstanțe". **(Socialistul)** ● ILIE NEACȘU (director și gînditor) : „Polemica îmi place și mă prinde de minune". **(Europa)** ● ADRIAN PĂUNESCU : „Semnalez încă o dată limbajul inadmisibil și dejecțiile antisemite ale revistei «Europa» și, mai ales, ale directorului ei, dl. Ilie Neacșu". **(Totuși iubirea)** ● NICOLAE LUPAN : „Cine e de vină ?" **(România liberă)** ● PLATON ȘI ARISTOTEL, BĂUTORI DE RUDOTEL : „Rodica Beclean ar fi refuzat, cică, funcția de redactor șef la Actualități pentru că asta ar fi urmat să o despartă de alesul inimii ei apolitice, bătînd în pieptul de acreditată". **(Academia Cațavencu)** ● „Marți, 19 mai, întreaga suflare a țării s-a frecat buimăcită la ochi ascultînd cuvîntarea de o inestimabilă valoare teoretică și practică a domnului **Ion Iliescu**. Jurai că a venit revelionul. Dar și Nicolae Ceaușescu !". **(Expres magazin)** ● MIRCEA MIHĂIEȘ : „Cînd se va scrie istoria distrugerii țării de către regimul fesenist, dnii Marțian și Bîrlădeanu își vor avea binemeritatele statui. Statui cu capul în jos". **(România literară)** ● VLAD MACRI-ȘTEFAN STOIAN : ... „este de neconceput ca la conducerea unui serviciu, care se ocupă de siguranța informațională a Statului român, să se afle un iresponsabil care, implicat în lupta politică, acceptă să submineze securitatea națională divulgînd dosarele propriilor colaboratori". **(Baricada)** ● „Actorul, regizorul și senatorul Sergiu Nicolaescu, autor al unui raport pentru malgași despre revoluția română, strînge vîrtos semnături pentru candidatura la președinție. Ultima dată a fost văzut în Gara de Nord din București, solicitînd adeziuni difuzorilor de presă". **(Cuvîntul)** ● ION CRISTOIU : „Pe vremuri, domnul Sergiu Nicolaescu făcea filme în care tezele lui Ceaușescu erau vîndute sub un ambalaj hollywoodian. Acum, face rapoarte prin care caută să ne vîndă, sub același ambalaj ieftin, tezele domnului Ion Iliescu". **(Expres magazin)** ● H. PARCEA : „Vadim, trimisul special al lui Dumnezeu". **(Cuvîntul)** ● Dr. VIOREL GH. VODĂ : Ayatolahul Khomeyni spunea : «doresc un regim politic în care majoritatea cetățenilor să aibă o viață demnă, fără umilința sărăciei»." ; „Pentru mine ca romîn, este extrem de trist să văd în fundamentalismul islamic un izvor al dreptății". **(Europa)** Ha-ha-ha !... ● BOGDAN TEDELEANU : „Cu simțurile diamanate, (a nu se citi **emanate**, n.n.) împinsă de o fină perversitate, i-am vîrît ușor degetul mijlociu, prin fesele ude de transpirație, în anusul elastic. Plăcerea a buimăcit-o instantaneu". ; „Un nou orgasm (al cîtelea ?) ne-a aruncat direct în brațele lui Morpheu care ne-a primit prietenos, așa înlănțuite cum eram". **(Club sex-caprice)** ● „Senatorul Dumitrașcu ține discursuri în genunchi". **(Cuvîntul)**

Petre Stoica

BULETIN DE PREZENȚĂ

VRĂBIUȚELE

Pe vremea cînd aflam din șoapte despre acele fapte scelerate și monstruoase, sau le citeam în cărți interzise, primejdios să le ții în casă, credeam ce se întîmplă, deși părea incredibil. Era vorba de arestări samavolnice, de procese montate prin tortură care uneori țineau ani, pînă ce scenariul îl acceptau toți acuzații, îl învățau pe de rost și la proces îl debitau fără greșeală, recunoscîndu-și vina și confirmînd-o pe a coinculpaților, sfîrșind prin a striga în fața plutonului de execuție „Trăiască Stalin !".

Asemenea procese s-au făcut și la noi, cunoșteam cîteva din ele ; acum aflu că au fost nenumărate, și de la o zi la alta se ivesc altele. Mereu apare cîte o nouă mărturisire, sau demascare, o pagină de ziar sau o carte. Socotesc că toată lumea ar trebui să citească literatura aceasta, care parcă preface în superfluu tot ce s-a scris înainte, de la prima carte tipărită, sau povestită, pînă în zilele noastre.

Scriu de o viață, am crezut în această misiune pe care nu mi-am luat-o deliberat, la o anumită vîrstă, ci se născuse odată cu mine. Știu că descurajarea de astăzi o să treacă, dar pînă atunci mă voi întreba, chinuit de silă și de îndoială, dacă lunga mea trudă și a celor ca mine, închinată speranței că vom îmbogăți spiritul omului, n-a fost decît o tristă deșertăciune. Ce folos că am încercat să creez lumi imaginare, după năzuințele mele spre frumusețe, cînd, dincolo de miile de pagini scrise întru această aspirație se săvîrșeau atrocități inimaginabile ?!

O femeie din lumea artelor, pe care am admirat-o, fără s-o fi văzut vreodată, își povestește acum anii de închisoare, făcuți fără nici o vină, numai fiindcă era nevoie de ea într-un scenariu, confecționat, ca să se justifice condamnarea la moarte a lui Lucrețiu Pătrășcanu. Autorii înscenării sînt morți astăzi. Dintre călăii care au aplicat pedepsele unul a murit de curînd, tocmai cînd venise timpul să dea socoteală, cu mare întîrziere ; pînă atunci trăise netulburat, dintr-o pensie bună, înconjurat de obiecte valoroase dobîndite pe cînd ținea cnutul în mînă. Altul, mai-marele primului, încărcat cu răspunderea multor torturi și crime se constată abia cînd, în sfîrșit, îl caută justiția, că este dispărut de mai multă vreme, poate, sau probabil, plecat din țară.

Victima își povestește acum anii de închisoare, doisprezece, timp cît a fost chinuită în fel și chipuri : șase ore de mers in continuu, în spațiul restrîns al celulei, urmate de numai două ore de odihnă, înainte de a porni de la capăt ; statul într-un picior, pînă la amorțire și pierderea cunoștinței ; carcera, ca un sicriu ridicat in poziție verticală ; apoi bătăile sălbatice, lipsa oricărei asistențe medicale, subnutriția, frigul iernii alternat cu zăpușeala lunilor de vară, una din ele numită „luna lui Cuptor", metaforă populară care înlocuiește adjectivele trebuitoare spre a ilustra iadul. Și, pe lîngă acestea, și mai presus de ele, **singurătatea.** Doisprezece ani fără altă prezență omenească decît a anchetatorilor și gardienilor, ființe cu caracterele umane abolite.

Dar, nici unul din atîtea chinuri nu mi se pare mai îngrozitor și mai sadic, decît alungarea vrăbiuțelor, faptă care a impresionat mai puternic decît alte cruzimi, chiar și pe judecătorii chemați într-un tîrziu să reabiliteze pe victimă.

Singura prietenie pe care a avut-o biata femeie, în doisprezece ani de izolare, au fost vrăbiuțele, pentru scurt timp, din nefericire. Veneau la fereastra cu gratii să ciugulească firimiturile de pîine sau de **turtoi**, sacrificate de ea, din rația ei mizerabilă. (Azi, cuvîntul turtoi îl cunosc nu doar pușcăriașii, ci și cititorii cărților scrise de aceștia).

Vrăbiuțele, care nu-și fac cuiburi, s-au aciuat într-o scobitură a zidului, sub streașină, de unde coborau ciripind să-și ciugulească firimiturile. Pentru femeia de după gratii au fost singura bucurie în cei doisprezece ani de captivitate, să le privească și să le asculte ciripitul, să-și facă din ele o lume în locul aceleia de care era lipsită ; ele i-au adus fericire, sau măcar mîngîiere, dacă primul cuvînt i s-ar părea cuiva că spune prea mult, uneori chiar pentru oamenii aflați în libertate.

Numai că regulamentul închisorii nu admitea clemență ; orice bucurie, oricît de mică se socotea ilegitimă. Într-o zi, ofițerul politic a năvălit urlînd în celulă, a bruftuluit-o rău pe prietena vrăbiuțelor, iar pe acestea le-a alungat de la fereastră; apoi a poruncit să li se strice adăpostul. Scobitura din zid a fost astupată cu gătejie, ceea ce mi se pare nu doar o cruzime și o stupiditate, ci, în primul rînd, o prostie.

Nu știu cum vor fi judecat păsărelele această întîmplare, probabil nu puteau s-o înțeleagă, au luat-o drept o calamitate a naturii. Și au făcut ce fac și oamenii, după un cutremur de pămînt bunăoară, cînd se apucă să ridice la loc casele dărîmate. Adică s-au pus pe treabă și cu cioculețul au smuls gătejele una cîte una, pînă și-au regăsit adăpostul. Minunat ar fi, și aș ierta multe oamenilor, dacă povestea s-ar sfîrși aici. Dar nu se sfîrșește, și mă umple de scîrbă pentru propria mea speță gîndul că pot să existe în ea asemenea oameni ; furios și neînduplecat, ofițerul politic a dat ordin să se astupe cuibul cu tencuială durabilă.

Radu Tudoran

Teodora Florescu : Natură cu mere verzi

momos

Un citat

„O ! generoși patrioți, care vă jertfeați și pe voi și pe copiii voștri pentru viitorul neamului, voi întemeietorii partidului liberal clasic, voi nu știați, desigur, în ce mîini bune avea să cază drapelul vostru. De ce la Paris, între un curs al lui Michelet și o predică a lui Lamennais, n-ați mers o dată la Madame Lenormant, celebra cărturăreasă, ca să vă prezică viitorul partidului liberal ? (...) Iată urmașii voștri liberali.

Iată haitele catilinare de politicieni liberali, de diplomați de mahala, de vînători de slujbe și de mici gheșeftari : avocației lătrători, samsari dibaci, toate lichelele și drojdiile sociale, tinzînd să suie sus, cît mai sus, — distincție fără merit, avere fără muncă, pofte fără sațiu — roade minunate ale unei școli ce le-a înarmat numai instinctele pernicioase, pîndind alegerile și toate nevoile publice pentru a ciupi pataca ; neghiobi fără naivitate, răi fără bărbăție, urînd meritul și talentul deosebit ca pe niște vrăjmași de moarte.

(...) Iată-l pe mititelul veninos și ridicol care se zbătea ieri în noroi, cît de mare e acuma, cît de arătos și de senin (...) Privește emfaza dezgustătoare a parvenitului ! (...) Vezi această mîndră lipsă de libertate, de generozitate, de orice avînd nobil. El n-are înțelegere, ba simte chiar repulsiune pentru tot ce e frumos, pentru tot ce face mulțumire umană, fără imediată utilitate practică. Stropește cu noroi și pe mamă-sa.

(...) Iată marele partid colectivist, urmașul partidului liberal clasic ! Iată continuatorii patriotilor vizionari de odinioară — toxice partide ale unor bătrîne idei generoase".

Acest lung citat din Caragiale mă oprește să-i înjur prea tare pe actualii conducători ai Alianței Civice, care par hotărîți prin politica pe care o duc în sînul călduț al Convenției, să-l ajute pe Ion Iliescu să cîștige viitoarele alegeri. A-l bloca în ultimul ceas pe Manolescu pentru a susține un alt candidat (altfel, am auzit, onorabil) înseamnă să-i dai șanse celui de al treilea candidat : Ion Rațiu. Stau și mă întreb dacă acest bătrîn rapace și viclean ar fi mai bun decît „cinstitul comunist" care este Iliescu ?

Sper că, totuși, Ana Blandiana, actualul președinte al Alianței, nu este amestecată în această afacere. Nu de alta, dar a lupta împotriva unui coleg care te-a susținut strălucit timp de 30 de ani, ar dovedi din partea doamnei Blandiana lipsă de caracter și un cinism care ar trimite-o pe distinsa poetă, fără nici un drept de apel, direct în rîndurile celor pe care astăzi îi disprețuiește.

Ștefan Agopian

minimax

Dispolitica (II)

Încercînd a preciza în continuare semnificația unui posibil neologism reclamat de specificul fenomenului politic românesc, principala dificultate se dovedește a fi delimitarea **dispoliticii** de **politica inadecvată** sau de oricare altă sintagmă similară anunțînd defecțiunea, carența actului politic. Or, și tocmai acest fapt este de natură să provoace interesul, în primul rînd este de remarcat că, de-a lungul întregii evoluții post-decembriste a României, începînd cu înseși „revoluția", toate acțiunile politice semnificative au fost inițial încununate de succes pentru ca ulterior, pe măsura evidențierii tuturor consecințelor, ele să se dovedească potrivnice intereselor și, implicit, scopului vizat de inițiatorii lor. Deși aparent îndreptățită, concluzia ce s-ar putea deduce, că explicația constă în lipsa de pregătire a principalelor personaje apărute pe scena politică românească în dec. '89, este falsă. Dimpotrivă, există numeroase dovezi atestînd profesionalismul „comandoului" care a preluat puterea în România, după cum și pregătirea anterioară pentru un alt stil de guvernare decît cel bazat în exclusivitate pe represiune. Cine are răbdare să parcurgă textele publicate în ultimii ani dinaintea „revoluției" de mulți dintre actualii guvernanți, își dă imediat seama că autorii, pe lîngă marxism-leninism și „opera genială", erau la curent cu bibliografia sociologică și politologică occidentală de ultimă oră. Declarația dlui Ion Iliescu din perioada-i „revoluționară", cum că nici domnia sa nici ceilalți „emanați" nu sînt cunoscători într-ale politichiei n-a fost, de bună seamă, decît un truc propagandistic ca atîtea altele folosite pentru a cîștiga încrederea maselor.

Așadar, oricît ar părea de ciudat, rezultatele politice dezastruoase obținute de așa-zisa guvernare fesenistă nu sînt datorate amatorismului. În același timp, analiza retrospectivă evidențiază în comportamentul Puterii o stranie consecvență : evitarea cu obstinație a unor soluții eficiente, perfect accesibile (chiar și atunci cînd ele au fost cît se poate de evidente), în favoarea altora care, de fiecare dată s-au dovedit a fi exact cele de natură să adîncească continuu criza politică. Exemplificarea este lesne de făcut, începînd cu „revoluția", o acțiune prin excelență dispolitică. Într-o primă fază, într-adevăr, efectul obținut a fost de-a dreptul fantastic, atît prin ecoul international aducător de încredere și ajutoare occidentale, dar mai ales prin fervoarea creată în sînul populației dispusă atunci, în decembrie '89, să-și urmeze necondiționat noii diriguitori, indiferent de cîte sacrificii i s-ar fi cerut. Singura condiție impunîndu-se noilor guvernanți pentru a rămîne într-o Carte de Aur a României, acoperiți de glorie întru eternitate, era ca ei să joace cinstit satisfacerea nevoii de adevăr putînd să compenseze orice alte privațiuni ale traiului zilnic. Dar, bătînd cu pumnul în masă pentru a se face ascultat superpolitologul din Dămăroaia a indicat că, înainte de toate, pentru stupid people, burta contează. Combinat cu malversații politicianiste, diversiuni și dezinformare, populismul s-a dovedit cît se poate de eficient în fața unei opoziții abia înfiripate, surclasată de o manieră categorică la primele alegeri grabnic organizate. Ulterior însă, consecințele aparent secundare ale victoriei (clivajele sociale și, mai cu seamă, redeșteptarea neîncrederii față de instituțiile Puterii) aveau să se dovedească un handicap imposibil de depășit de noii guvernanți. În același timp, deși întreaga politică a liderilor Frontului dovedește o bună cunoaștere a psihologiei maselor, Puterea a greșit grav „jucînd" cu doi conducători, unul pentru „export" și altul pentru „uz intern". Ce a urmat se cunoaște, numai că nu pe de-a-ntregul, abia în campania electorală prezidențială ce va să vină urmînd a se decide lupta dintre „emanați". Iar lista acțiunilor dispolitice ale actualei Puteri poate fi îndelung completată, căci, de fapt, ea cuprinde toate deciziile politice adoptate în cazul marilor probleme cu care a fost confruntată România după înlăturarea dictaturii. Bunăoară, procesul comunismului. Acceptarea negocierii celebrului punct 8 al Proclamației de la Timișoara în urma căreia se putea găsi un compromis în privința carierei politice a dlui Ion Iliescu, ar fi permis evitarea mineriadei din iunie '90. Așa însă, în noaptea aceea de coșmar din 13 spre 15 iunie s-a produs ireparabilul și tocmai deoarece condamnarea celor responsabili pentru fărădelegile petrecute atunci nu este decît o chestiune de timp, procesul democratizării nu poate fi deblocat, iar resurecția unui regim politic dictatorial rămîne în continuare posibilă. Adică inclusiv din această cauză. La fel, chiar dacă într-o măsură mai mică acțiunile dispolitice sînt sesizabile și în politica externă unde exemplul cel mai edificator se dovedește a fi, pe măsură ce trece timpul, lipsa de fermitate în relațiile cu Moscova.

Acceptînd că prin definirea propusă noțiunii de **dispolitică** guvernarea fesenistă își găsește specificitatea, întrebarea care se ridică în continuare vizează explicitarea determinației acestui „stil". Cu rezervele cuvenite titlului de ipoteză, explicația ce ni se pare a fi de luat în considerare se află undeva la intersecția dintre (a) practicarea în guvernare a unui „raționalism constructivist" cum îl numește Friedrich Hayek, sau „naiv" după formula lui Karl Popper (pe scurt, credința în posibilitatea și oportunitatea impunerii unui plan sau model în dirijarea evoluției societății — mentalitate cumva firească pentru o formație intelectuală marxistă), și (b) efectele transplantului instituțiilor proprii democrației reprezentative într-o societate masificată. În același timp și în același sens, a fost evident de-a lungul întregii guvernări feseniste că, deși s-a încercat păstrarea ordinii sociale prin mijloace specifice unei guvernări democratice, tot timpul Puterea s-a bizuit pe reprimare violentă, iar dacă încălcarea principiului statului de drept și nerespectarea drepturilor și libertăților democratice n-au depășit totuși anumite limite, aceasta se datorează numai dependenței de ajutorul economic occidental.

Pe de altă parte, trebuie recunoscut că, așa, ca într-un ceas rău al istoriei României, nici opoziția (bineînțeles referindu-ne la opoziția autentică) n-a fost ferită de acțiuni dispolitice. Căci ce altceva este trădarea Convenției Democratice de către gerontocrații din PNL sau, încă mai grav, să-i spunem doar... indecizia existentă în sensul aceleiași Convenții în ce privește candidatura pentru președinție ? În acest caz, cuvenindu-se a lua în considerare explicația ipotetică avansată pentru Putere, ea trebuie completată și cu atitudinea contradictorie a intelectualității mai exact a unor intelectuali, vulnerabili, dacă se poate spune astfel la varii efecte nocive ale apropierii de puterea politică.

3 iunie 1992

Șerban Lanescu

Ciomagul candid

Între autorii pe care vechea cenzură îi desfigurase în permanentul război al croşetelor, lipsindu-i de cîteva dintre cele mai frumoase şi mai adînci texte ale lor, la loc de frunte se situează şi Paul Zarifopol, ale cărui pagini cel puţin incomode — ieri şi în parte chiar şi astăzi — aveau şi dezavantajul de a veni de la o persoană situată oarecum în însăşi ţesătura de legendă a originilor, în istoria incontestabilă şi mai ales respectabilă a începuturilor „mişcării", adică de la ginerele lui Dobrogeanu-Gherea, care periclita astfel chiar din interiorul panteonului o ideologie, mai bine zis o religie intolerantă la schisme. Editorul eseurilor sale după război, Al. Săndulescu, a fost deci obligat să lase deoparte o sumă de texte nu numai din periodice, neincluzîndu-le în revelatoarea sa culegere din 1988, ci şi din cele publicate în volumele antume, respectiv din volumul de debut intitulat **Din registrul ideilor gingaşe**, pe care nu le-a putut tipări la locul lor, în ediţia din 1971. Cazul lui Zarifopol nu este singular, din păcate, şi un mare număr de ediţii, inclusiv din clasici (începînd cu Alecsandri şi terminînd cu Duiliu Zamfirescu), vor trebui reluate sau completate cu volume reparatorii — nu ştim cînd şi nici nu îndrăznim să ne gîndim la aceasta. Al. Săndulescu este însă unul dintre primii care are stăruinţa (şi ocazia) de a purcede la această necesară operaţie şi, în aşteptarea unei întregi noi serii de opere care să reia toate textele lui Zarifopol, fără nici o discriminare din motive extraliterare, publică acum — după ce anunţase reparaţia prin republicarea a două texte „uitate" în paginile **Revistei de istorie şi teorie literară** din anul trecut — toate eseurile lăsate în afara ediţiilor anterioare într-un volumaş care inaugurează noua serie de eseuri a editurii Albatros. Intitulat **Marxism amuzant** *, după titlul unui foileton inclus în „registrul ideilor gingaşe", volumul ar fi putut la fel de bine purta, ca o trimitere mai cuprinzătoare la sfera generală a discuţiei şi la atitudinea autorului, titlul unui alt eseu, de aici: **Ciomagul candid.** Într-adevăr, marxismul este numai un epifenomen, istoriceşte limitat, al unui proces mult mai profund şi mai îngrijorător, care vine din negura vremilor şi a cărui intensitate nu pare nicidecum să slăbească, anunţîndu-i astfel sfîrşitul: ura şi deci dispreţul pentru intelectuali. Dincolo de chestiunea marxismului şi a divorţului premeditat dintre teorie şi practică (adică, după sugestiva simplificare a autorului, între marxismul ştiinţific al doctrinei şi radicalismul contondent al broşurilor de popularizare), dincolo de fericita împlinire a ţării între hotarele ei naturale care aduce, peste valurile jubilaţiei superficiale, mari şi imperioase datorii, ignorate în general nu numai de omul de pe stradă în euforia lui, dar şi de oamenii politici, dincolo de marea problemă a vecinului de la răsărit şi potenţialul său exploziv, de iraţionalul care cîştigă teren şi de multe altele, subiectul etern al acestor eseuri, formulat aici cu infinit mai puţină eleganţă şi putere de sugestie decît o face autorul în textele sale, este poziţia şi datoria intelectualului în lumea modernă, rezultat al propriei sale activităţi întrucît este vorba de imaginaţie, de creaţie, de previziune, de ştiinţă, în care însă el îşi găseşte din ce în ce mai greu locul. Ceea ce îl face pe spiritualul autor să conchidă, nu fără îndreptăţire, că „intelectualii sunt singurii vinovaţi de tot ce se întîmplă în viaţa societăţilor, dacă luăm vinovăţia în sensul cel mai strict: maximum de luciditate în momentul faptei, prin urmare maximum de răspundere". Desigur, spune Zarifopol mai departe, există alte categorii cărora le este proprie adversitatea faţă de intelectuali, „bancheri şi industriaşi mari sau mineri sindicalizaţi pot dispreţui şi urî pe intelectuali, dar aceasta e numai o stare de sentiment..."; o formă cu adevărat pernicioasă nu o pot da acestui sentiment primar, pentru că o transferă în planul permanent al ideilor, decît tot intelectualii, „singuri intelectualii au

fost în stare să prepare filosofic discreditul inteligenţei...". **(În procesul intelectualilor).**

Modalităţile în care Zarifopol discută specificitatea activităţii intelectuale şi, de aici, percepţiile ei deformate sînt multiple. Pentru cei — foarte numeroşi se pare — pentru care credinţa absolută, dogma, este o necesitate constitutivă, intelectualul nu este numai de neînţeles, ci şi pe drept cuvînt condamnabil pentru că el introduce tocmai principiul disoluţiei, al îndoielii; ca şi Toma necredinciosul, el nu acceptă nimic pînă nu-l supune filtrului inteligenţei şi raţiunii sale: „pentru fanatic, intelectualul este diavolul fiindcă intelectualul se îndoieşte". Structural, zice el începînd o linie pe care iată, recent, o continuă un alt moralist şi sociolog din stirpea sa, Alexandru George, ruralul are şi propagă această mentalitate ostilă dubiului intelectual şi favorabilă formelor tradiţionale, reprezentărilor imuabile, iar valul de antiintelectualism remarcat aici de către Zarifopol în anii treizeci se datorează, după el, valului mai general de ruralizare care operează tot atunci, haotic şi imprevizibil, nu numai în extrema dreaptă a spectrului politic, ci şi la cea stîngă: „Unul din cele mai clare efecte ale războiului a fost o straşnică pornire de ţărănizare a Europei. Şi ţara cea mai perturbată şi mai gata la orice este astăzi Rusia, cuibarul prin excelenţă rural, uriaş şi haotic" **(Analogii penibile).** Dar consecinţa insubordonării în planul ideilor şi a pretenţiei de a trece totul prin filtrul propriei puteri de înţelegere duce pe intelectual la insubordonare în plan practic, încă un motiv pentru care el este detestat de sovietele ruseşti de atunci şi de fapt de orice putere: „Nici o autoritate politică nu simpatizează cu intelectualii propriu-zişi. Aceştia formează cel mai indisciplinat, cel mai capricios şi neprevăzut material cetăţenesc. Îndeosebi pentru metodele şi calculele socialiste, intelectualii sunt supărători şi prin aceea că, la dinşii, colaborarea nu este destul de patentă ca la meseriile uvriere sau curat cinovniceşti: intelectualul lucrează izolat şi cu silinţa ca munca lui să nu fie simplu reproductivă. Astfel, intelectualul este un ghimpe în corpul majorităţii sociale, cu deosebire supărător conducătorilor care, instinctiv, caută a preface pe cetăţeni în jetoane, de figură şi culoare uniformă" **(Abstracţie şi egalizare).** De fapt, sugerează el în altă parte, această atitudine nici nu are cum fi ocolită pentru că intelectualitatea, ca aptitudine şi ca opţiune individuală, este aristocrată, precum ştiinţa: „Dar ea nu dă decît nuanţe, rezerve şi temperări" **(Revolta contra istoricei)**; ei nu au cum deveni „o grupare determinată şi caracterizată prin anume interese economice", adică „o clasă", şi de aceea a vorbi despre „lipsa de vlagă şi solidaritate a intelectualilor" este un nonsens: destinul lor este individual. Ei sînt văzuţi ca grup solidar numai din afară şi în doar două împrejurări: cînd e nevoie de un anumit lustru, de o cauţiune acordată unei guvernări discreditate şi numai ca o simplă potemkinadă fără conţinut **(Muncitorii decorativi)** şi cînd e nevoie de un derivativ ieftin, o cauză vizibilă pentru cele mai diverse neîmpliniri, un simbol al inegalităţii din care decurg toate relele noastre, de pildă aparenta lui inactivitate: „cetăţeanul Poincaré — celebrul matematician adică — muncea exact un sfert din timpul prescris de economiştii care fac autoritate în vremile noastre...".

Al. Săndulescu are dreptate să sublinieze în prefaţa volumului caracterul dureros de actual al acestor eseuri, imposibil de reeditat sub domnia cenzurii nu numai pentru cele cîteva implicări directe ale dogmei şi atentate la tabuurile de ordin politic, care puteau fi, la rigoare, puse şi ele între paranteze drepte ale eliminărilor binecunoscute, de cuvinte sau de fraze; nu puteau fi însă puse între paranteze libertatea de spirit şi acuitatea analizei societăţii contemporane, insubordonarea faţă de automatismele gîndirii şi refuzul clişeelor comode, care alcătuiesc însuşi fondul eseisticii lui Paul Zarifopol, exemplu strălucit, inclusiv în relativul său eşec de ordin social, pentru destinul intelectualului de marcă. Antologia recentă este o reparaţie şi probabil că reprezintă doar începutul unui proces: postum însă pentru autor, iar pentru cititori probabil fără efecte practice.

Mircea Anghelescu

*) Paul Zarifopol, **Marxism amuzant, Eseuri cenzurate**, ediţie şi prefaţă de Al. Săndulescu, Ed. Albatros, Bucureşti, 1992, 155 p.

povestea vorbei

A cotroci

În **Istoria Bucureştilor** a lui N. Iorga e un pasaj care astăzi nu poate decît să ne amuze, prin inevitabile asociaţii de idei: „La Cotroceni, al cărui nume chiar înseamnă un loc unde se «cotroceşte» cineva, sau, cum se zice în Banat, **se cotirşeşte**, era marea pădure în care (...) Şerban Cantacuzino (...) a izbutit să găsească un adăpost". Verbul **a cotroci** este într-adevăr înregistrat de Dicţionarul academic al limbii române (şi de alte cîteva dicţionare anterioare), cu două sensuri: „1. a căuta cu de-amănuntul, a scotoci, a cotrobăi, a scormoni"; „2. a adăposti". Cuvîntul apare cu etimologia incertă (se fac trimiteri la posibile surse din maghiară) şi cu o variantă **a cotroşi** — „a bulduşi, a scociorî, a cotrobăi"; „a astruca, a înveli etc.". Există, în plus, **cotroc**, o variantă a substantivului **cotlon** „ungher, ascunziş", atestat cu sensul de „culcuş, adăpost". Indiferent de calea reală de formare a toponimului **Cotroceni**, legătura lui cu această familie de cuvinte pare foarte evidentă.

Verbul **a (se) cotroci**, oricum popular, pare să fi dispărut cu totul din lexicul vorbitorilor actuali; altminteri, cu sensurile sale (în special „a se adăposti", care îşi poate pierde neutralitatea în sinonime parţiale, marcate stilistic, precum **a (se) aciua, a (se) pripăşi, a (se) oploşi**) etc. şi cu sonoritatea expresivă — neeufonică —, ar fi fost cu siguranţă actualizat în jocurile de cuvinte prin care se manifestă umorul politic al momentului.

De altfel, limbajul politic serios a început să accepte şi la noi metonimia prin care numele unei instituţii sau persoane oficiale e substituit de cel al locului în care aceasta îşi are reşedinţa, de „adresa" sa. Procedeul este frecvent în limbajul politic şi diplomatic internaţional (Quai d'Orsay, Downing Street 10). Ziarele şi televiziunea vorbesc acum, tot mai des, de **Palatul Cotroceni** sau **Palatul Victoria** — pentru a desemna preşedinţia sau guvernul. Un pas mai departe e făcut prin renunţarea la „palat"; mai puţin protocolar, într-un stil publicistic mai alert, apare doar toponimul **Cotroceni**: „Articolele sale caustice au făcut-o indezirabilă pentru Cotroceni" („Expres Magazin", nr. 19, 1992, 25). Cînd transferul de sens e dus pînă la capăt, el e însoţit de unele mărci formale (de pildă, articularea); fenomenul e vizibil, deocamdată, mai ales în textele umoristice: „iniţiative ale Cotroceniului" („Academia Caţavencu", nr. 8, 1991, 2).

Frecvenţa toponimului Cotroceni în textele momentului are drept consecinţă şi producerea unui număr destul de mare de derivate — aproape toate formaţii glumeţe ironice: **cotrocenian, cotrocenist, cotrocenesc, cotrocenizare, cotrocenat, cotrocean, cotroc.** N-am observat însă, deşi derivarea regresivă a acţionat şi ea, să se fi „redescoperit" verbul **a cotroci.**

Adjectivele care trimit la sfera prezidenţială sînt **cotrocenian, cotrocenesc** („budoarul cotrocenesc", „Academia Caţavencu", nr. 8, 1992, 1), dar mai ales **cotrocean**, obţinut direct din numele propriu prin conversiune (procedeu la modă în limbajul publicistic actual — vezi „reforma stolojană" — şi despre care am mai vorbit): „consilierul cotrocean", „poetul cotrocean" („Academia Caţavencu", nr. 8, 1992, 3); formele circulă, trec dincolo de paginile revistei în care au apărut prima dată (adjectivul în cauză apare, în construcţia: „devotatei cronicare cotrocene", şi în „Expres Magazin", nr. 10, 1992, 25). Variantele derivării spontane sînt uneori înşirate, puse la dispoziţia cititorului: „o fi rămas, fără măcar să-şi fi dat seama, pur şi simplu **cotrocenian / cotrocenist / cotroc**" („Luceafărul", nr. 4, 1992, 5).

A. Harabagiu: Mere galbene

Dacă sensul adjectivelor e foarte uşor de dedus din legătura lor cu numele propriu care le-a stat la bază, alte derivate sînt mai mult aluzive, cu sens mai larg şi mai puţin precis; **cotrocenizare**, de pildă — „deziluzionat de «cotrocenizarea» Revoluţiei" („Tineretul liber", nr. 621, 1992, 2) — îşi precizează sensul doar în context (unde ar însemna, în linii mari, „acaparare, confiscare de către actualul preşedinte — şi de persoane din anturajul său"); izolat, ar putea fi interpretat şi ca „mutare la Cotroceni", „transformare după modelul Cotroceniului" etc. Şi substantivul **cotrocenat** e explicabil doar în contextul în care a apărut, într-o serie construită în parte pe criterii formale; poate de aceea ambiguitatea cuvîntului nici nu e complet eliminată, mai multe asociaţii stabilindu-se în jurul ideii de „putere cu sediul la Cotroceni"; „Toţi vreţi regate, toţi vreţi cotrocenate, toţi vreţi anticipate..." („România literară", nr. 42, 1991, 3).

Toponimul Cotroceni apare, în fine, în construcţii perifrastice — „ameninţă **Republica de la Cotroceni**" („Cotidianul", nr. 76, 1992, 2) — mai ales în cele care îl desemnează ironic, pe preşedinte — parodiind formulele solemne, hiperbolice; se remarcă, astfel, **„Titanul de la Cotroceni"** şi **„Leul din Cotroceni"** (ultimul bazat şi pe o ambiguitate de referent; „Academia Caţavencu", nr. 6, 1991, 6, 8).

Rodica Zafiu

Miorița în versiune postmodernă

Dumitru Țepeneag, NUNȚILE NECESARE, Editura Fundației Culturale Române, București, 1992

La bibliografia **onirismului estetic** românesc, Dumitru Țepeneag a adăugat de curînd o nouă și spectaculoasă carte, care prin concept amintește de **Zadarnică e arta fugii** (1991), iar prin titlu, de cunoscutul poem al lui Ion Barbu. **Ritmuri pentru nunțile necesare.**

Și de data aceasta narațiunea se organizează **tabular**, deci ca într-o pictură sau ca într-o fotografie care ascunde o poveste, printr-un proces de repetiție și de acumulare a detaliilor, în jurul unui punct fix. Un profesor, Ciobanu, care lucrează la o oarecare școală dintr-un sat nenumit, doarme sau vegetează sau agonizează într-o cameră insalubră, percepînd zgomotele din bucătăria învecinată și visînd/rememorînd sau trăind întîmplări ale unui trecut mai mult sau mai puțin îndepărtat, într-o succesiune de secvențe care face aproape imposibilă cadrarea sau fixarea momentelor în spațiu sau în timp. Prin datele ei exterioare, situația aceasta amintește de convenția de la care a pornit și romanul lui Virgil Duda, **Anchetatorul apatic**, în care un personaj aproape claustrat filtra semnalele venite din lumea exterioară, într-o încercare blazată de a recompune dosarul propriei existențe, în paralel cu dosarul cazului juridic instrumentat.

De data aceasta însă, profesorul Ciobanu stă parcă întins pe masa de disecție a unui invizibil laborator, în care sondele narațiunii onirice sînt capabile să-i surprindă absolut toate reacțiile.

Mai întîi cele exterioare, necomandate, reflexe („respiră adînc ca după o alergare", „închide ochii" „își șterge fruntea de sudoare") apoi amintirile, întîmplările care i-au marcat vizibil existența și în cutele cele mai ascunse ale subconștientului, rețeaua secretă de imagini obsedante (cele mai multe dintre ele de natură sexuală), care se repetă și se suprapun parcă la infinit.

Amintirile sau întîmplările trăite sînt legate de școala sătească la care profesorul lucrează, de elevi (o excursie, o scenă într-un laborator, alta în curtea școlii, într-o recreație) sau de colegii (Pădureanu, Munteanu) care s-au transformat cu timpul din tovarăși de suferințe profesionale și de petreceri, în dușmani.

Rețeaua imaginilor obsedante pornește de la existența a două femei, dintre care prima pare să fi fost soția profesorului (Ana), iar cealaltă (Ileana), amanta, și de la amintirea unei adolescente (Anica) pe care profesorul o iubește în secret.

Se adaugă la elementele acestea o serie de tăieturi extrase din repertoriul anecdotic al profesorului Munteanu (cu istorii de bordel, în care rolul principal îl joacă o oaie și un pitic) sau „compunerile" neortodoxe ale fotografului Andruța, care evocă extravaganța și naivitatea intens colorată a pictorilor primitivi : „trageți îi îndemna de sus mireasa trageți și vocea ei era din ce în ce mai slabă mai departe mînghia se dovedi curînd prea scurtă piticul începuse să se cațere în mîini dă-te jos nerușinatule dar el nimic cu agilitatea unui marinar se cățăra mai departe și atunci s-a auzit prima împușcătură mulțimea s-a întors surprinsă și apoi speriată și l-a văzut pe mire care îmbrăcase între timp uniforma de ofițer a celuilalt ori poate propria lui uniformă cu pistolul întins ochind calm și porni și cea de-a doua împușcătură și oamenii intrară în panică lăsară și frînghie și tot și ieșiră din curte îmbrîncindu-se piticul își dădu drumul cu iuțeala unei maimuțe la cel de-al treilea foc mireasa se prăbuși Andruța apăru ca din pămînt cu o targă pe care o întinsese ajutați și de mama soacră care nu înceta să se văicărească a vrut să fugă sărăcuța murmura ea printre sughițuri prin grilajul porții celei negre de fier mulțimea privea în tăcere gesturile solemne ale fotografului care transforma targa într-un adevărat catafalc și apoi dîndu-se cîțiva pași îndărăt calcula distanța necesară ca să prindă în obiectiv atît mireasa întinsă pe targa împodobită cu flori cît și mirele în uniformă de ofițer de marină care ținea de mînă piticul cu ochi albaștri și beretă de marinar uite de la depărtare poate fi luat drept un copil

un elev de școală primară cu obrajii bucălați".

Trei **simboluri** mai clare par să stea în centrul acestui complicat fragmentarium : limacșii (care apar din cînd în cînd în interiorul camerei igrasioase a profesorului Ciobanu și care trimit spre lumea dorințelor sau a impulsurilor sexuale) mioara amintirilor pastorale, dar și a ritualului pascal (căci accentul cade de data aceasta pe citarea repetată a unui moment sacrificial) și vulturul sau uliul (simbol al unei zări absolute, dintr-o viață trăită mai mult potențial — excursia școlară în care profesorul a însoțit-o pe Anica). N-ar fi deloc exclus ca aceste trei simboluri să vină și ele (ca și titlul întregii narațiuni) din direcția poeziei lui Ion Barbu, pentru a sugera, aproape ca în **Ritmuri pentru nunțile necesare**, cercurile din ce în ce mai strînse ale unei misterioase inițieri. Dar în timp ce la Ion Barbu „nunțile" sînt privite ca faze succesive ale cunoașterii, într-o ascensiune de tip solar, „nunțile" lui Dumitru Țepeneag sugerează o fulgerătoare ședință de anamneză, o prăbușire în sine a eului, spre un capăt în care s-a instalat moartea.

Surpriza naratologică a prozei lui Țepeneag apare însă în momentul în care descoperim că în logica polivalentă de punere în text a întregii compoziții (și care aparține în același timp visului, anxietății, dorințelor, dar și stărilor de boală sau de agonie în pragul morții) intră și aluziile din ce în ce mai transparente la scenariul arhaic al **Mioriței**.

Cele dintîi scene mai clare care ne dau dreptul să facem legătura cu un rezumat al baladei populare sînt de natură vizuală și ele amintesc, prin forța lor evocatoare și hipnotică, de pretextele de la care pornea fantezia suprarealiștilor : „se uită pe perete la petele de igrasie care formează acum un țărm de mare cu multe fiorduri și niște mogîldețe care pot fi luate drept vaci sau oi sau poate porci unele pete seamănă într-adevăr cu o cireadă de vaci și tauri altele cu niște cai în galop bate o briză destul de iute coamele cailor se resfiră în vînt turma de oi se adăpostește în spatele unei stînci enorme cei trei ciobani se sprijină zgribuliți în bîte unul stă ceva mai la o parte privește îngîndurat cîmpia care se pierde hăt departe la orizont".

Apoi traseul primului „desen" este reluat într-o încercare ceva mai clară de reinterpretare a întregului, fără ca totuși subconștientul să accepte să se retragă cu totul din sensul pe care el însuși l-a inaugurat : „se scoală caută într-un sertar al mesei și scoate cîteva biete creioane tocite unul roșu altul albastru și în sfîrșit unul galben se așază în fața ușii și se apucă mai întîi să întărească albastrul care se cam dusese al cerului apoi cu creionul cel galben peste urmele încă vizibile de albastru ca să scoată un verde aproximativ indicînd iarba alături de silueta prea roșie de rac opărit a ciobanului desenează un brad tot cu albastru și galben și cînd termină își contemplă satisfăcut opera îi mai rămîne să dreagă oaia pata aceea galbenă cu conturul întărit cu negru [...]".

Din acest moment, anecdota care se poate reconstitui e simplă și legăturile ei cu balada populară sînt evidente. În varianta din **Nunțile necesare**, doi profesori (Munteanu și Pădureanu) vor să-l distrugă pe un al treilea (profesorul Ciobanu), utilizînd în scopul acesta delațiunea : „și cînd redactăm raportul / avem tot timpul / punem și chestia cu Anica / te cred și eu / dar ce dovezi avem / lasă dovezile or să fie n-avea grijă". O tînără elevă (Anica) surprinde, ascunsă într-un laborator, discuția prin care cei doi „complotiști" pun la cale toate detaliile planului lor diabolic și vine s-o avertizeze numaidecît pe viitoarea victimă. Ca și în **Miorița** însă, victima acceptă cu seninătate finalul care i se pregătește, pentru că ar fi vorba de o fatalitate în fața căreia trebuie să te supui : „mi-e frică / de ce să-ți fie frică / o să se întîmple ceva / fugi de aici cu prostiile / precis o să se întîmple / da o să se întîmple o nuntă / nu-i vorba de nuntă / ba e vorba de nuntă și n-are de ce să-ți fie frică uite / a răsărit și luna / și soarele și luna".

Pe această cale, Dumitru Țepeneag unește în chip neașteptat **onirismul estetic** cu **postmodernismul**, într-o narațiune care reprezintă nu numai o performanță tehnică puțin obișnuită, dar și o sinteză aproape perfectă de dramă de grotesc și de lirism. În plus, narațiunea lui Țepeneag întărește și ea impresia că literatura scriitorilor români din diaspora (Mircea Eliade și Vintilă Horia, în primul rînd) e interesată într-o măsură mai mare decît proza din țară de revalorificarea marilor mituri și legende românești.

Florin Manolescu

Caragiale, Heidegger și perechea de ghete (II)

Atita timp cît trăim în istorie, atita timp cît timpul isi lasă urmele peste noi, totalitatea existentei regnurilor nu poate fi decît un (mai bine sau mai prost practicat) mestesug al aducerii cerului pe pămînt. Atita timp cît sintem în interval, lucrurile-in-sine nu pot exista in legătură directă si definitivă cu noi. (Concluzionind că arta este **punerea in operă a adevărului** .Heidegger insusi va defini acest adevăr tot in mod paradoxal, ca pe o continuă tensiune polară, neimplinită, neajungindu-si siesi. In acest context **adevărul** lui Heidegger este o modalitate, nu un sfirsit : „Adevărul este ne-adevăr. In starea de neascundere, deci in adevăr, este prezent in acelasi timp celălalt «ne-», cel al unei duble interdicții. Adevărul este prezent ca atare in opoziția dintre locul de deschidere si dubla ascundere. Adevărul este disputa originară, in care, sub o formă determinată, este dobindit deschisul in care se situează si din care se retrage tot ce se arată si se constituie ca ființare.") Ca oameni nu putem fi decît pilde, parabole — in parte luminati si in parte ascunsi nouă insine si celorlalti. Nu putem fi decît proteze ale celor ce vom fi (cu ajutorul lui Dumnezeu !) mintuiti. Lumea toată, intreg existentul vorbesc in pilde. Fața văzută si fața nevăzută a vieții noastre de zi cu zi există una prin cealaltă. Unul din rosturile literaturii este cel de a arăta că tot ceea ce ne inconjoară este o parabolă. Literatura intretine in lume un continuu **moment de trecere**, o nastere, o moarte si-o nuntă suprapuse. Literatura doreste să intretină transparenta simbolică a faptelor noastre. Lucrarea divină, minunile, vorbele **cu putere** ale Fiului dovedesc că Dumnezeu vrea să facă din toate, din orice, — o pildă pînă la urmă transparentă. Și, intr-adevăr orice carte, orice faptă au sansa de a sta (asa cum sugerează sfirsitul Evangheliei lui Ioan) sub semnul simbolic al tainei hristice. In esentă, literatura e rugăciune, e timp liturgic. Pentru că slujba religioasă si rugăciunea sint vase comunicante intre Sus si jos.

Aceasta as vrea să fie sensul ultim ce s-ar putea intui din conceptia despre artă a lui Caragiale : creatia artistică nu-i decît o uriasă parabolă a faptului că omul, lumea, istoria sint „doar" pilde, parabole, proteze ale unei lumi salvate, ale unor oameni mintuiti, ale unei istorii implinite in anti-istoria sfirsitului său. Opera de artă este simbolul faptului că lumea este simbolică. Prezentind arta ca mestesug si mestesugul ca sinteză-simbol a lumii (lumea care-i mestesugul lui Dumnezeu — creatorul divin, fiind de două ori amintit in textul „O conferentă"), parabola lui Caragiale sugerează că ea, insăsi notiunea-vie de parabolă, poate fi o cheie pentru ultimele sensuri ale Intelesului.

Să incercăm a pune alături două descrieri ale unui ustensil, ale unei perechi de incălțări (neuitind nici o clipă că, in cazul nostru, aceasta — perechea de incălțări — nu este decît un termen de comparatie si un simbol pentru artă): sabotii tărănesti desenati de Van Gogh si povestiti de Heidegger si ghetele purtate de Lache si de Mache in schita „La Paști" (text in care, din punctul meu de vedere si indiferent de voinţa autorului, se continuă parabola începută de Caragiale in „O conferentă").

La Heidegger, in interiorul intunecat si lăbărtat al sabotilor se intrevede truda pasilor : in soliditatea lor greoaie dar nobilă s-a strins incrincenarea mersului domol prin brazdele pierindu-se in zare ale cîmpului. Din saboti „răzbate chemarea tăcută a pămintului, calmul cu care acesta isi dăruieste griul copt." Se desprinde din perechea de incălțări „grija mută pentru piinea de toate zilele, bucuria tăcută de a fi răzbit din nou nevoinţa, uimirea in fata miracolului nasterii si zbaterea sub amenintarea morții." Tăranca, trecind seara tirziu, după o zi de muncă sau in zilele de sărbătoare, pe lingă saboti, „stie de toate acestea fără să aibă nevoie de atitea observatii si căutări." Datorită capacitătii de a inspira incredere a ustensilului, a perechii de incălțări, „tăranca este prinsă, prin intermediul lui, in chemarea tăcută a pămintului :" si „este sigură de lumea in care trăieste. Pentru ea si pentru cei care sint cu ea si in felul ei (...) abia capacitatea de a inspira incredere, proprie ustensilului, este cea care conferă acestei lumi atit de simple adăpostirea ei si cea care asigură pămintului libertatea năvalnicei lui iesiri din sine."

Desi descrie atit de inflăcărat perechea de saboti, nu trebuie uitat că Heidegger îi descrie astfel privindu-i in desenul lui Van Gogh. El vrea să ne spună, invers decît Caragiale, că nu in perechea de ghete vom descoperi sensul artei, ci numai prin intermediul artei (ca spatiu de deschidere, de relevare) vom intelege semnificatia reală a perechii de incălțări, vom intelege natura intimă, adincă a ustensilului.

La Nenea Iancu se poate vorbi de un cosmar hilar-grotesc al durerii de picioare provocate de strinsura ghetelor. Incă din „O conferentă" perechea de ghete care-i va arăta lui Caragiale ce este arta este foarte „potrivită" : cît il stringe cea din dreapta, tocmai atita îi e largă cea din stinga. Lache si Mache cunosc in totalitate frămintările, opintirile si icniturile umblatului cu ghete strimte. Cea din dreapta supără cînd incerci să stai in virful picioarelor. Cînd urci la deal supără gheata din stinga. Pe drumul drept : viceversa. Cînd umbli pe stradă, asa, fără să stii exact unde vrei să mergi, ghetele supără amindouă si la suis si la coboris. Cînd te descalti ca să mai scapi o leacă de strinsură, cele zece degete de la picioare, eliberate, se miscă de parc-ar cinta la clavir, se miscă, asa, „ca niste mîini de harfonistă", iar ghetele „se mai zbicesc si ele de lacrimile picioarelor". Dar cînd trebuie să-ti pui din nou teribilele incălțări : „Virful merge... călciiul nu vrea si scîrtiie, si picioarele, cari au gustat o dată libertatea si lumina, incep să palpite si să zvicnească nebuneste..."

Ghetele lui Caragiale sînt un **anti-ustensil**. Dacă pentru el arta e un mestesug, atunci cizmăria artei e un mestesug prost si nefolositor, cu roade nefaste. Parabola lui Caragiale **astfel** se dezvoltă. Si, pentru mine, se dezvoltă intr-un sens bun, adevărat. Orice ris, orice injurătură adresate meserici de scriitor nu pot face decît bine celui care se crede „creator", „descoperitor si păstrător al Adevărului" (ca la Heidegger) si uită că este doar creatură a lui Dumnezeu. Orice batjocură adresată Artei are sansa de a mai scădea orgoliul subteran, luciferic al artistului. Intelegind arta ca mestesug si nu ca o creatie cu scop in sine, Caragiale (cel care rîde de semeni si de istorie, de lume in totalitatea ei) poate fi alăturat celor care inteleg lumea si istoria ca pe mestesuguri precare, ca pe mijloace ce nu contin in ele propriul lor capăt si Adevărul. Insă, paradoxal conceptia ascunsă in parabola lui Caragiale dă artistului o sansă reală. Cel putin din punct de vedere moral ea este superioară. Chiar dacă e doar un mediator, artistul are intr-adevăr ce media. Chiar dacă e doar un mestesugar, artistul poate fi un ucenic al adevărurilor salvatoare.

Cristian Popescu

ion iuga

Rozul cupelor de magnolii

Frumusețea se mulțumește cu durata
unui fulg
prin ochii noștri fugară pedeapsă

implorăm rozul cupelor de magnolii
nedeschise încă
și conjur clipa în care se vor sparge
aceste pahare în care noi am așezat
ambrozie

visul cu albinele zboară și aurește
cu polen băncile noastre imaginare

sub cupola cerească iertată de amiază-n
magnolii

Imagine tremurată

Am sudat o ușă metalică la intrare
cu zăvor clandestin

stâlpii cilindrici leneveau în rugină
micșorați-se vederii
din prima clipă

casa se sperie de ușă
lumina se retrage în unghere
pisici tulburate zbaterea luminii
cutremură chipul neivit încă

Pămîntul de acasă

Viscolește iarba-n sămânță
germinează vântul
în șuvoaie
călărind sub oceane de frunze
viața

snopi de soare se strecoară
ca niște mâini sub ie
luminînd sânii pământului

calde movile
respiră după legile inimii

latră câinii
când seara-i adusă-n ogradă de
mugetul vacii

și porcii guiță de sete
când mâna-mi obosește pe tăietorul de
lemne

în pot fi singur
pământul de acasă
mi păstrează urmele
în care crește seva unor copaci tineri

El nu se dezvinovățește

Mi se cere să dovedesc că am respirat
aer omenesc
că am greșit aproapelui meu
mi se cere să dovedesc că sunt om
că vorba mea este pasul meu
că vorba mea a fost numai a mea
și nicicând un strâmb jurământ

mi se cere dosarul biografici personale
pe care nu-l cunosc eu
despre viața mea publică și comună
prezentă în dicționare

râd în fața noilor mei anchetatori
având alte culori și mucegaiuri în
cuvinte

și chipul celor de ieri

de ce am murit

Imaginara colină

Perforată de cârtițe colina
stele se-ntunecă-n cariile sicriului
așezat vertical
țăranul și-a construit sicriul cu ferestre
mortu-i o piatră între răsărit și apus
mâinile crengi refugiate-n umedul sud

colina se prăfuiește
cârtițe strivite imput aerul
prin pereții cu ferestre caută o
imaginară colină

în vreme ce prin trup cariile mută
vântul
irosind miros de rășină

Oglinda întoarsă

Sper să rămân oglinda de veghe
în turnul de apă
focul să se reverse pe luciul apei
vârtej albastru lipsit de rădăcini

izvoarele
în oglindă să se întoarcă
apele să urce pe-nălțimi
mai limpezi decât flacăra
alunecând

când tremură turnul de apă
se înclină

oglinda spălată de vâlvătaie

coroana unui arbore prin inima oglinzii
cum crește

Arborii se usucă

în țara în care m-am născut
seva din arbori se usucă
sub scoarță curge praf
arlă vântul prin măduvă

tanur de grâu sunt numai paie
spicele sunt praf ușor
în sita combinelor
un pustiu fără viață umflă sacii
cu respirație fierbinte

pe umerii uscați fără vlagă
sacii sunt cât o povară de fluturi
fluturi care se schimbă în lăcuste
la venirea serii

grădinile mor fără garduri
jefuite din floare
merii se usucă
trunchiul ca o felie de sweitzer
hrănește molii

chipul gospodarului
îngropat de vântul roșu și uscat
ruginesc și combinele de atâta secetă
umană
rătăcită în țara în care m-am născut

O fiară care mă apără

îmi consum fără dialog cafeaua amară
mă întreb de unde-i lumina în cerul
oglinzii
din laptele zorilor din respirația
pruncului
ori poate-i inelul care-l porți pe deget
îmi consum fără dialog cafeaua amară
în zori
amblând în vârful picioarelor să nu-ți
sperii îngerii
mă întreb cum mă descurc singur
în hățișul propriilor mele vise
uneori mai sparg un pahar sau îmi
lunec
farfuria din mâini jucându-mă
ca în pruncie și ascund cioburile
vinovăție
în coșul de cutii metalice și manuscrise
sfâșiate
și mă simt împlinit că respiri aproape
leoaica mea tânără
dacă-aș fi singur încolțit de dușmani
simt cum ai deveni
o fiară care mă apără
mi beau cafeaua fără dialog în febra
zorilor

---

stop-cadru

Demonstrație la paralele inegale

Prozatorul Gheorghe Crăciun este unul dintre **raisonneur**-ii promoției '60. Cu subtilitate și apetit teoretic, scriitorul semnează — cam în perioada 1981—1988 — mai ales în revista brașovană „Astra", o suită de eseuri memorabile, pe care comilitonii le vor revendica ulterior drept program. (Între ele, în special **Trup și literă** — 1983 — va face „carieră", fiind agitat de unii dintre optzeciști drept stindard). Ispitele prozei scurte îl încearcă numai vremelnic și autorul dă, unul după altul, două romane, ce nu par să fi cunoscut preliminarii și tatonări stilistice. Primul dintre ele, **Acte originale, copii legalizate** (1982), este o scriere matură și echilibrată, lăsînd impresia că, pe alocuri, în cel de al doilea, autorul merge „în trena" propriei maniere.

Subintitulat **Variațiuni în contralumină**, romanul de debut fixează una dintre formulele optzeciste în liniile ei esențiale. O fixează prin iterație, prin gravitate și prin aerul de maturitate liniștită, contrastant cu impacienta juvenilă și cu ostentația febrilă din multe proze ale comilitonilor săi. Dincolo de deosebirile — care nu sînt puține — cele două compuneri sînt legate între ele de prezența unui protagonist unic, nu întîmplător profesionist al scrisului — prozatorul Vlad Ștefan. Din perspectiva lui, cartea lui Gheorghe Crăciun se scrie și se citește sub ochii noștri. Detalii diverse dezvăluie, între scriitorul brașovean și personajul său, o relație mediată de clauzele unui contract autobiografic.

Mai „așezat", cum spuneam, acest prim roman elimină din spațiul său virtual orice distanță sau fisură unde s-ar putea, eventual, cuibări ironia sau reflecția (auto) parodică. Dintre toți optzeciștii, autorul acestui roman își dezvăluie cel mai clar înrudirea cu scrisul — la fel de transparent, de solemn și de calm — al lui Radu Petrescu.

În termeni strict tematici, romanul trădează o fixație care dă, în ultimă instanță timbrul comun al prozelor lui Grosan și ale lui Nedelciu, ale lui Daniel Vighi, Bedros Horasangian sau Hanibal Stănciulescu : ecuațiile în care se pot plasa **scrisul și viața, scrisul și insul, scrisul și scrisul.**

Scrisul este obsesia majoră a lui Vlad Ștefan, care abandonează eforturile de a-i transgresa limitele, lăsîndu-se încercuit de el, circum-scris... Prin reinterpretarea abilă a raporturilor statornicite în mod tradițional de literatură, se ajunge la relația ai cărei termeni sînt gata fixați în titlul primului roman : acte originale / copii legalizate.

Numai că, în viziunea autorului fictiv Vlad Ștefan, **copiile legalizate acoperă o categorie compozită de „realități"**, care depășesc frontierele scrisului, fără să se sustragă integral tutelei sale, pe cînd **actele originale sînt produse de scris.**

Sub lupa autorului-personaj al lui Gheorghe Crăciun intră, odată cu scrisul, și viața. Ea este insistent chemată în instanță și denunțată pentru stereotipie, schematism emfatic, repetabilitate agasantă, formalism, cînd nu de-a dreptul pentru birocrație : tot atîtea apanaje ale scrisului. Pe banca acuzaților, determinismului literaturii îi ia locul determinismul vieții :

„Aici e măreția și mizeria noastră. Trăind în schema vieții, sîntem trăiți de scheme, deși le refuzăm, le contestăm și credem că noi nu."

Compasul nelinistit al autorului-personaj măsoară sistematic distanțele dintre scris și trăire dintre schemă și eveniment, bîntuit de angoasa că limbajul însuși s-ar putea, la un moment dat, osifica, devenind o schemă — una printre altele — deversîndu-se în largul estuar de clișee rebutate ale vieții.

Ca și alți prozatori ai grupării, Gheorghe Crăciun exploatează funcțiile diferențiale ale grafiei departajînd tipografic diversele „documente", aglutinate conform rețetei colajului. Este maniera preponderentă de a articula diferitul în această carte, unde rareori coerența fluentă a povestirii e ruptă de intruziuni ca aceasta :

„(Și nu vă faceți gînduri, nu fiți nerăbdători, căci ceva mai tîrziu și puțin mai departe veți cunoaște și scopul acestei deplasări. Nu este încă timpul să abordăm problema interesului meu pasager, dar atît de acut, cum se va dovedi. Vom rămîne o vreme în universul ploii, să-i străbatem contextul și apoi vom vedea. Vor fi și întîmplări, cum poate vă doriți. Totuși, ordinea mea, a ceea ce eu scriu, face ordinea lumii în această lectură. Urmăriți-mă, deci, ca pe un autor stăpîn pe subiect)."

La drept vorbind, într-un anume sens, „întîmplări" nu se prea petrec în roman. În această privință, rămînem în perimetrul acelui plan de realitate definit de un personaj al lui Horasangian, cu exclamația memorabilă : **„Ah ! cît este viața de cotidiană..."** Din gesturi banale, din momente terne și decolorate, se compune — cu opintiri și pauze de respirație — destinul celui care scrie, numitul Vlad Ștefan, al familiei sale (formate din Luiza, soție și Tea, fiică) și radiografia existenței lor mărunte, descompuse în gesturi quasi-mecanice, de insectă plasată sub un microscop.

Dincolo de grila aceasta, care înghite orice gest, orice mișcare, descoperim, ici și colo, în carte — sustrăgîndu-se, parcă, dictaturii uniformizante și ritmului de metronom al scrisului — cîte o scenă, un peisaj rural, sau un crimpei de conversație, a căror naturalețe dezinvoltă trădează în Gheorghe Crăciun un cunoscător atent al lumii ardelenești și un **prozator innăscut**, care se silește cît poate să pară doar „făcut".

Apariția, spre sfîrșitul deceniului (1988), a unui nou roman — **Compunere cu paralele inegale** — a stîrnit comentarii contradictorii. Ele nu priveau atît cartea în sine, cît formula „textualistă", examinată prin ea, cu prilejul oferit pe tavă de ea.

Spre deosebire de **Acte originale, copii legalizate**, cel de al doilea roman este o rescriere, după **Daphnis și Cloe** al grecului Longos. Asta cred că înseamnă evoluția autorului la paralele inegale : **scrierea perspectivată, pe două fire epice paralele**, și nu raportul dintre viață și text, cum susține cronicarul literar Ioan Holban.

În mod paradoxal, în loc să osifice cartea, dîndu-i un aer de pedanterie livrescă, rescrierea, dublarea textului cu un subtext artificial au drept efect atenuarea unei anumite solemnități, vizibile în primul roman, dînd cărții un ritm mai alert și un iz de spontaneitate.

Perspectiva metatextuală se lărgește, în această a doua carte. Romanul lui Longos rămîne infrastructura pe care — ca în virtutea unei atracții magnetice — se asază citate, referiri la alți autori (Holban și Camil Petrescu, de pildă), trimiteri la cartea anterioară și la scrierea ei etc. Dosarul literar al romanului crește văzînd cu ochii și, odată cu el, capacitatea de absorbție a textului în raport cu lumea.

În ramele livresti intră, potrivindu-se perfect, destinele unor cupluri sub toate aspectele heteroclite. Nu numai Vlad Ștefan-Luiza (deja întîlniți de noi în cartea anterioară) ci și Laurian-Liana, apoi Laurian și Micaela, Teohar și Micaela, Teohar și Dania se supun tratorului grecesc, fără să-și piardă naturaletea.

Departe de a întruchipa ultimul roman textualist (cum i se pare lui Mircea Mihăieș), cartea lui Gheorghe Crăciun pare mai curînd debarasată de intransigențele textualiste, practicînd o autoreflexie bine strunită și cantitativ măsurată. Referirilor obstinate la actul scrierii și la consecințele lui îi iau locul, inspirat, trimiterile la modelul Longos și insertiile citat, reproduse cu caractere grafice distincte. Salturile autorului de la o paralelă la cealaltă dau cărții ritm și antren, scotînd-o din calmul ticăit al celeilalte.

Tehnica parafrazei nu disperseazâ ci, dimpotrivă, oferă un liant solid pentru istoriile „paralele" de dragoste care alcătuiesc romanul.

Scriitor matur, cu o concepție bine limpezită despre literatură, Gheorghe Crăciun pare mai puțin „comestibil" decît autorii prozelor scurte, reportericești, lipsite de sofisticare și adesea cum se întîmplă la George Cușnarencu, sau Hanibal Stănciulescu, la Mircea Nedelciu sau la Ioan Grosan — imbibate de un umor suculent, cînd nu de-a dreptul „băscălioase".

Avem de-a face cu o literatură „năzuroasă", care își triază cititorii. („Substanța scrisului — susține Gheorghe Crăciun, răspunzînd unei anchete — este lipsită de valoare dacă nu s-a constituit în tine într-o formă irepresibilă. Dacă scriitorul este un simptom social și dacă eu sînt într-adevăr un scriitor, atunci cărțile mele au o adresă precisă." Pentru ca, în același interviu, într-un pusceu de pesimism să declare : „Singurul meu cititor sînt eu însumi"). Scriitorul nu face concesii gustului comun, și cu atît mai puțin rețetelor consumiste de ultimă oră. Poate numai în acest sens se poate spune că literatura lui Gheorghe Crăciun închide un drum, reprezintă un terminus, nu un punct de pornire. Oricum, prozatorul brașovean este scutit de primejdia de a-și deveni sieși epigon. Cartea sa viitoare va trebui să onteze pentru o formulă nouă.

Monica Spiridon

FAPTELE SFINȚILOR APOSTOLI

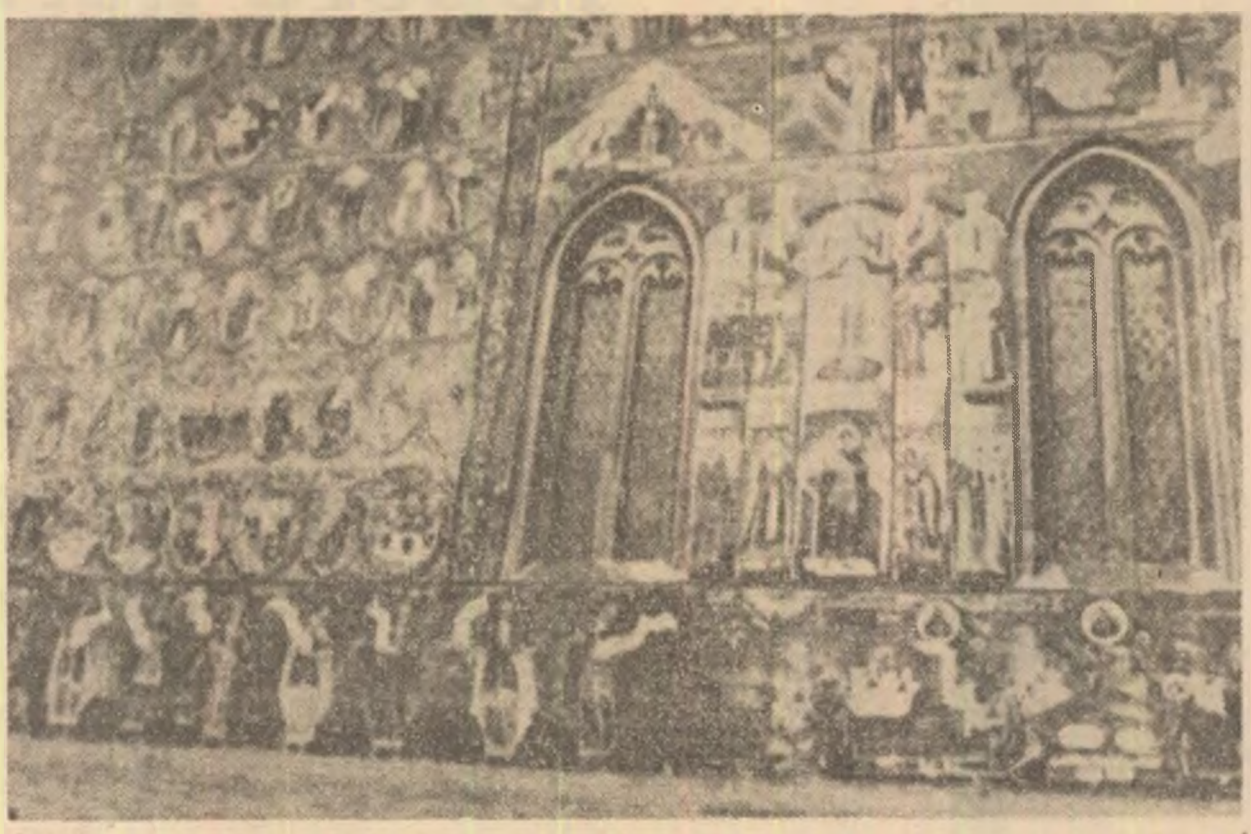

CAPITOLUL 28

Pavel e ospeţit pe insula Malta şi vindecă bolnavi. Sosirea în Italia. Pavel predică în Roma.

1 Odată scăpaţi, am aflat că insula se numeşte Malta.

2 Iar băştinaşii nu mică omenie ne-au arătat ; că din pricina ploii care cădea şi a frigului au aprins foc şi ne-au primit pe toţi la ei.

3 Şi strângând Pavel o grămadă de vreascuri şi punându-le pe foc, o viperă a ieşit din pricina căldurii şi i s'a prins de mână.

4 Şi când băştinaşii au văzut fiara atârnată de mâna lui, ziceau unii către alţii : Nu'ncape'ndoială că omul acesta e un ucigaş ; deşi a scăpat din mare, dumnezeiască dreptate [229] nu i-a îngăduit să trăiască....

5 Dar el, scuturând fiara în foc, n'a suferit nici un rău.

6 Iar ei se aşteptau ca el să se umfle sau să cadă dintr'odată mort. Dar dacă mult au aşteptat şi au văzut că nimic rău nu i se întâmplă, şi-au schimbat părerea şi ziceau că el este un zeu.

7 Iar în împrejurimile acelui loc erau pământurile căpeteniei insulei, cu numele Publius, care ne-a primit şi ne-a găzduit prietenos timp de trei zile.

8 Şi s'a întâmplat că tatăl lui Publius zăcea în pat, cuprins de friguri şi de dizenterie ; la care, intrând Pavel şi rugîndu-se, şi-a pus mîinile peste el şi l-a vindecat.

9 Şi dacă s'a petrecut aceasta, veneau la el şi ceilalţi din insulă care aveau boli, şi se vindecau.

10 Şi ei cu multă cinste ne-au cinstit ; şi la plecare ne-au încărcat cu cele de trebuinţă.

11 Şi după trei luni am pornit cu o corabie din Alexandria, care iernase în insulă şi care avea pe ea semnul Dioscurilor [230].

12 Şi ajungând în Siracuza, am rămas acolo trei zile.

13 De unde, făcând un înconjur, am sosit la Regium. Şi după o zi a suflat vânt de miazăzi şi'n ziua următoare am ajuns la Puteoli.

14 Găsind acolo fraţi, am fost rugaţi să rămânem la ei şapte zile. Şi aşa am venit la Roma.

229 Literal : Dike ; zeiţa dreptăţii. Evident, localnicii văd în Pavel un condamnat de drept comun.

230 Dioscurii : fraţii gemeni Castor şi Pollux, din mitologia greacă, patronii navigatorilor.

din NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată şi comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania, sprijinit pe numeroase alte osteneli.

15 Şi auzind despre noi fraţii de acolo [231], au venit în întâmpinarea noastră până la Forul lui Appius şi la Trei-Taverne [232] ; pe care văzându-i Pavel, I-a mulţumit lui Dumnezeu şi a prins curaj.

16 Iar când am intrat în Roma, sutaşul i-a predat legaţi comandantului taberei, iar lui Pavel i s'a îngăduit să locuiască aparte cu ostaşul care-l păzea [233].

17 Şi după trei zile Pavel a chemat la el pe cei care erau fruntaşii Iudeilor. Şi dacă s'au adunat, el le-a zis : Eu, bărbaţi fraţi, deşi n'am făcut nimic împotriva poporului sau a datinilor părinteşti, în legături am fost predat de la Ierusalim în mâinile Romanilor.

18 După ce m'au cercetat, aceştia voiau să-mi dea drumul, deoarece nu era în mine nici o vină vrednică de moarte.

19 Dar când Iudeii mi s'au împotrivit, eu am fost nevoit să cer să fiu judecat de cezar — dar nu ca să aduc vreo învinuire neamului meu.

20 Aşadar, aceasta e pricina pentru care v'am chemat să vă văd şi să vorbesc cu voi ; că din pricina nădejdii lui Israel sunt eu legat cu lanţul acesta.

21 Iar ei au zis către el : Noi nici c'am primit din Iudeea scrisori despre tine, nici c'a venit cineva dintre fraţi să ne dea de veste sau să ne vorbească ceva rău despre tine.

22 Dar dorim să auzim de la tine ceea ce gîndeşti ; că'n privinţa acestei secte ne e cunoscut că pretutindeni i se stă'mpotrivă.

23 Deci i-au rânduit o zi ; şi la gazdă i-au venit mai mulţi. Şi le vorbea de dimineaţa până seara, dând mărturie despre împărăţia lui Dumnezeu, căutând ca şi din Legea lui Moise, şi din prooroci să-i încredinţeze despre Iisus.

24 Şi unii credeau în cele spuse, iar alţii nu credeau.

25 Şi neînţelegându-se unii cu alţii, au plecat după ce Pavel a zis un cuvânt că : Bine a grăit Duhul Sfânt către părinţii noştri prin Isaia proorocul.

26 când a zis : **Mergi la poporul acesta şi zi : Cu auzul veţi auzi, dar nu veţi înţelege, şi cu privirea veţi privi, dar nu veţi vedea,**

27 **că inima acestui popor s'a împietrit şi urechile lor greu aud şi ochii lor s'au închis, ca nu cumva cu ochii să vadă şi cu urechile să audă şi cu inima să înţelcagă şi să-şi revină şi Eu să-i vindec.**

28 Deci cunoscut să vă fie vouă că această mântuire a lui Dumnezeu li s'a trimis păgânilor ; şi ei vor asculta !

29 Şi după ce a zis el acestea, Iudeii au plecat, făcând între ei nolan de'ntrebări.

30 Iar Pavel a rămas doi ani întregi [234] în casa luată de el cu chirie ; şi pe toţi care veneau la el îi primea,

31 propovăduind împărăţia lui Dumnezeu şi învăţând cele despre Domnul Iisus Hristos cu toată îndrăznirea, fără nici o piedică.

231 Desigur, creştinii din Puteoli i-au anunţat grabnic pe cei din Roma. În ambele localităţi existau deja comunităţi cu ucenici, direcţi sau indirecţi, ai lui Pavel.

232 La 65 şi, respectiv, 47 km de Roma.

233 Nefiind un deţinut de drept comun, ci ceea ce se cheamă astăzi un prizonier de conştiinţă (în plus cetăţean roman), Pavel s'a bucurat de privilegiul regimului numit custodia militaris, care-i acorda dreptul de a locui, sub pază, într'o casă particulară. Potrivit regulamentului braţul drept al prizonierului era legat cu un lanţ de braţul stâng al paznicului.

234 Precum mai înainte în Cezareea (vezi 24, 27 şi nota), Pavel împlineşte şi aici termenul maxim de detenţie preventivă. Eliberat, el va cunoaşte o a doua captivitate în Roma, la capătul căreia va muri ca martir în anul 67. Luca îşi încheie cronica printr'un final deschis.

eminesci

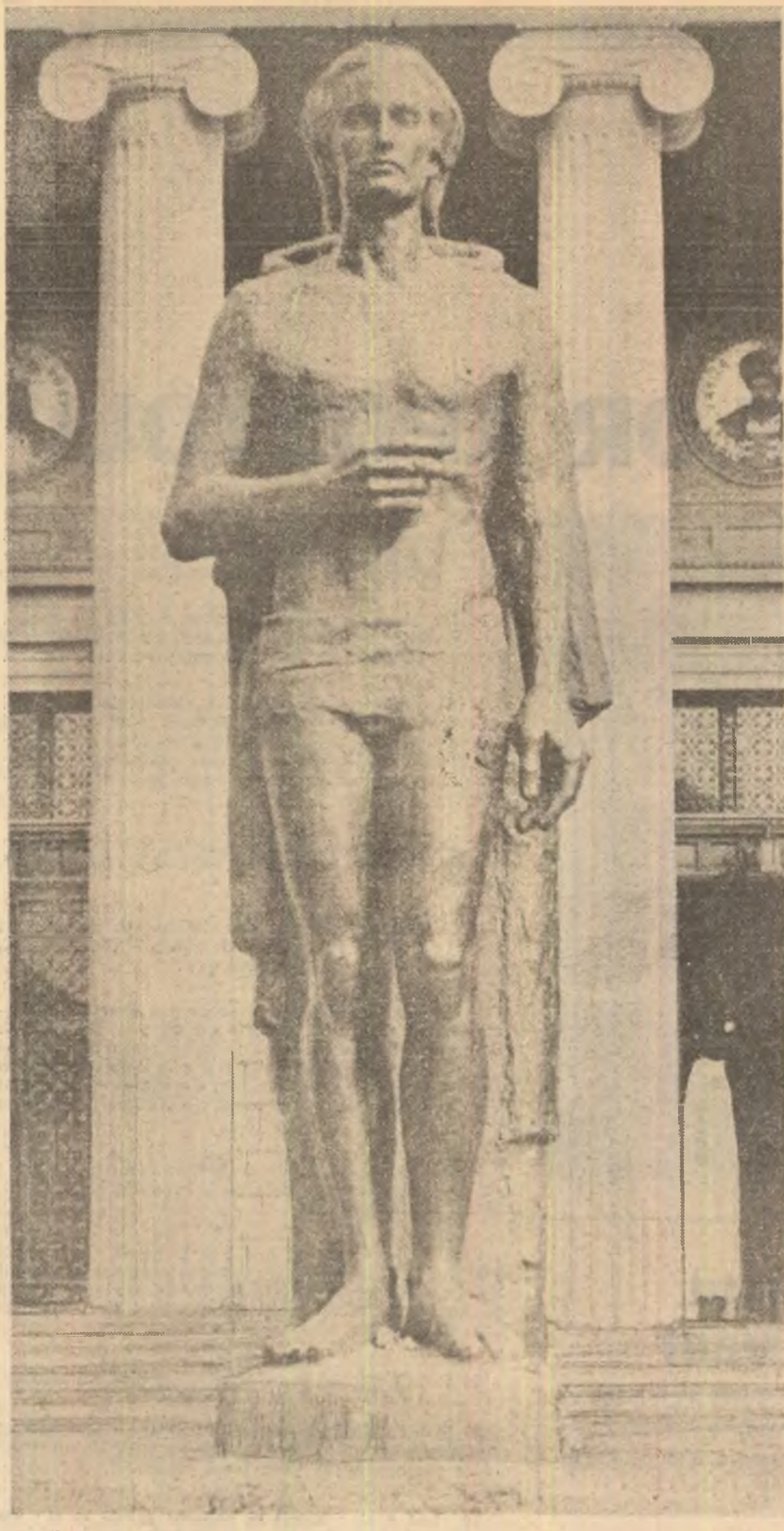

EMINESC
repere ger

Abia iesit de sub tipar, volumul **Mihai Eminescu Nationale Werte — Internationale Geltung***) constituie al unsprezecelea tom scos de Sudosteuropa Gesellschaft, în colectia „Sudosteuropa Schriften", precum si a cincizeci si opta publicatie scoasa de Sudostdeutsches Kulturwerk (în seria „Wissenschaftliche Arbeiten"). Ambele societăti activează în München si se implică direct în actiuni culturale în favoarea culturii si literaturii române. Editorul volumului de fată este Ioan Constantinescu, de la Universitatea din Augsburg, autor al unor foarte bune culegeri anterioare despre Caragiale (**Caragiale : Facetten seines Werkes**, 1984) si Eminescu (**Eminescu im europäischen Kontext**, 1988). Culegerea de studii dedicată lui Caragiale este cea dintîi lucrare despre marele nostru dramaturg apărută în Germania din 1912 încoace. Tot lui Ioan Constantinescu i se datorează si editarea a două volume despre Mircea Dinescu (1991 si 1992), însotite de bune traduceri.

In iulie 1989, s-a desfăsurat la Augsburg, sub auspiciile Universitătii, un colocviu ocazionat de centenarul mortii lui Eminescu. Nici un invitat din România nu a putut participa. Interventiile lor au fost însă tipărite în volumul de fată, întregind astfel profilul amintit al colocviului : „valoare natională — apreciere internatională". Desigur, este foarte dificil ca, în cazul unui poet mai ales al unuia care este întemeietor de traditie, să poată fi aflat un numitor comun pentru relatia enuntată. Se întrevăd însă la tot pasul recursul la comparatistică, trimiterea la contextul literar european al epocii. Două din studiile cuprinse în volum sînt edificatoare sub acest raport. Este vorba, mai întîi, de acela intitulat **Die irreale Chromatik als Strukturelement im Werk von Eminescu** (Cromatica irealitătii ca element structural al operei lui Eminescu) si datorat lui Ioan Constantinescu. Autorul are în vedere frecventa si calitatea întrebuintării unei coloristici care să se îndepărteze de reteta „ut pictura poesis". Este subliniat faptul că nici la Vasile Alecsandri nici la Dimitrie Bolintineanu nu pot fi întîlnite exemple de destructurare a lumii cotidiene cu ajuto-

rul cromaticii. Cu Eminescu, se int
într-un context european, ilustr
larg de Ioan Constantinescu. Nu
sele exceptări din textele emine
vin în sprijinul tezei din titlul c
carii, detaliindu-se particularitătile
matismului soarelui, al aerului, al
lelor si pietrelor pretioase, al ve
lui si acvaticului, al umanului. Ma
aici, în ceea ce priveste omul, sînt
contributii incontestabile care sub
modernitatea versurilor eminescie
rora le este insuficientă coloristic
lă" si care apelează, drept urma
noi combinatii lexicale, de tipul
bate linistită, ca o umbră vorie
matica subliniază în concluzie Ioa
stantinescu a devenit la Eminesc
sinteză de modernitate si a contri
afirmarea unei bune părti a poezie
tre ulterioare.

In aceeasi tonalitate temperată
tuează si studiul **Lenau und Em
Die Leistungsfähigkeit eines Verg**
(Lenau si Eminescu. Valentele unc
paratii), datorat lui Horst Fassel. C
punere în temă, o cunoastere aut
nu numai a operei celor doi poet
si a bibliografiei care îi priveste,
cum si, nu în ultimul rînd, o inte
corectă a posibilitătilor si datoriilo
paratisticii l-au determinat pe aut
reevalueze în mod critic toate co
tiile anterioare care au discutat
lele afinităti dintre poetul român
tul german. Restabilind un echilib
cesar de multă vreme, Horst Fasse
în revistă cele mai de seamă co
tii de pînă acum în care au fost
zate similitudinile Eminescu
si subliniază caracterul circumsta
asemănărilor, rezumate adesea la
fata operei sau a biografiei. În afa
cadru foarte general dictat mai
de epocă, decît de afinităti stru
paralelismul amintit, este de părere
Fassel, aduce în discutie mai curî
sibilităti, decît realităti literare.

Foarte apropiate de demersul prol
interventiilor lui Ioan Constantin
Horst Fassel sînt paginile semna
Wolf von Aichelburg : **Eminesc
deutsch. Ubertragungsprobleme** (E
cu în germană. Probleme ale tr
rii). Semnatar al unora dintre ce

„În zadar rîuri în s
— APEL LA DEZLEGAREA UNEI ENIG

Anul 1989 a fost asa cum a fost el, un an bogat în manifestări dedicate EMINESCULUI, constiintei poetice românesti.

Dincolo însă de truda împătimitilor de Poezie — creatori, publicisti, case editoriale, artisti — n-am putut să nu remarcăm prezenta nechematilor, a celor care, pozînd în experti, convingători, din păcate, deturnează, voit ori nu, adevărul....

„Floare albastră" a fost si, din nefericire, rămîne enigmatică nu atît din pricina propriei sale încărcături, cît dintr-a opacitătii cititorului (avizat). Căci, dincolo de problemele (si ele serioase), „boltă/baltă", „totul/totusi" si altele, apare adevărata problemă — stim ori nu să citim, stim ori nu să ni-l traducem pe Eminescu ?

Pînă la a-i transpune cuvîntul în spatiul altor coordonate, ar trebui noi să ne deprindem a evolua cu usurintă în propriul nostru spatiu. Ca să-l re-dau pe Eminescu cititorului de altă limbă, trebuie să mi-l redau mie însumi. Numai o profundă întelegere a mesajului AUTENTIC permite o altă versiune, nealterată a aceluiasi mesaj. Nu este admisibil ca un specialist (desi mai bine am pune ultimul cuvînt în ghilimele), să trateze cu superficialitate domeniul său de activitate, să se erijeze în cunoscător al lucrurilor pe care le-a văzut doar de la distantă si despre care, este limpede, nu stie nimic.

La o conferintă omagială, „Eminescu în cultura franceză", si care n-a fost decît o banală dare de seamă a cîtorva versiuni franceze ale operei eminesciene, nici măcar cele mai reprezentative, specialistul în cauză, în final, decretează că nu avem dreptul să răstălmăcim Luceafărul după bunul nostru plac, ci numai asa cum ne indică el (sau ea). De exemplu, zice specialistul, „In zadar rîuri în soare...", citit ad litteram este o aberatie, ce e aia, apă într-un astru ? Deci, se va citi, **obligatoriu**, „rîuri însorite", aflate în lumina soarelui...

Chiar asa să fie ?

La începutul lunii septembrie 1872, în interval de o săptămînă, Eminescu citeste la Junimea „Egipetul", „Sarmanul Dionis", apoi „Floare albastră" si „Înger si demon". Dincolo de catalogările făcute — ciclul „iubitei de la Ipotesti", ori „epoca vieneză" — să remarcăm că poemul „Floare albastră" a fost scris în vara lui 1872, cînd poetul a stat un timp mai îndelung acasă, la tară, prelucrîndu-si si adîncindu-si meditatiile de pînă atunci.

Eminescu, stim, a avut preocupări variî, aplecîndu-se cu insistentă însa asupra gîndirii si culturii orientale, îndeosebi indiene. De aici figura oarecum neobisnuită a poetului „suflet de aceeasi esentă cu al lui Buddha, Platon, Schopenhauer..." (Cezar Papacostea, 1931).

La fel, s-a simtit atras de monumentala civilizatie egipteană, înconjurată de noapte, mister, dar si „de-un farmec sfînt". El nu a privit făuritorii piramidelor si ai stiintelor magice cu „Ochiul lui Horus", ci cu acela al împătimitului de adevăr, de lumină. O evaluare justă a dimensiunilor Văii Nilului i-a permis lui Eminescu să nu se lase coplesit de sentimentul măretiei trecute a unui „Egipt desfăcut în foc si aur", nici de reverii lenese, si să reconstituie pertinent lumea începuturilor, în care nici zeii, nici oamenii nu erau, ci numai Cuvîntul atotcreator.

Recitind numai poemele mai sus amintite, ne retin atentia cîteva pasaje : „Rîul sfînt ne povesteste cu-ale undelor lui guri De-a izvorului său taină..." (Egipetul, v. 43—44) si, ceva mai încolo, despre „magul" din „turnul maur", cum urmăreste în oglinjoara-i de aur (?!) cerul : „El în mic priveste-acolo căile lor tăinuite Si cu varga zugrăveste drumurile lor găsite : Au aflat sîmburul lumii tot ce-i drept, frumos si bun" (ibid., v. 58—60).

„Căile tăinuite" ne duc cu gîndul la triada cosmică asiro-babiloneană, Anu, Enlil si Ea, căreia îi corespund trei drumuri ceresti. Dar acestea nu curg din „sîmburul lumii". Trebuie deci căutată „a izvorului său taină" geneza Cerului, Apelor, Zeilor, Geneza însăsi. Nu „Papirusul Rhind" (Reguli pentru a studia natura si pentru a întelege tot ce există, toate misterele, toate secretele) ne va conduce către templul revelatiei — pentru a trăi clipa cînd El, Supremul, devine Univers, să deschidem „Hieros Logos"-ul orficilor : ... fata Lui devine Cerul strălucitor părul de aur stelele ; coarnele de aur căile zeilor ceresti ; ochii, soarele si luna", si asa mai departe (fr. 168 ; vezi si Eschil, fr. 79 Nauk). Si atunci, „Fata pală-n raze blonde..." (Venere si Madonă, v. 15 dar si alte poeme), nu este reflexul acestor identificări ?

Pentru a preveni obiectiile (aparent întemeiate) că afirmatiile de pînă acum sînt simple supozitii, să trecem, aseme-

nea pelerinilor din vremi apuse
de ale „Nilului lungi valuri", p
tul greu de istorie si galben-auri
oglindă soarelui, pe pămîntul As
care a scris „cea mai budistă
(Amita Bhose), „text denotînd c
cu Dhammapada" (Const. Cioprag
putea să nu cunoască BINE gînd
diană.

Dacă nu punem la socoteală de
ratura serioasă de limbă german
prima jumătate a veacului său la
avut acces (de ex. Fr. Schlegel,
der Sprache und Weisheit der
1809 ; A. Gladitsch „Die Eleaten
Indier", 1911 ; Chr. Lassen „I
Altertumskunde", trei volume p
pînă la 1858 ; lucrările lui Colebr
parte dintre ele publicate si în ge
cum sînt celebrele Eseuri, apăru
Leipzig în 1858 etc) putem spun
minescu a avut la îndemînă un
material, ilustrat cu traduceri di
reprezentative ale gîndirii si cul
la poalele vesnic însorite ale Hi
De aici si-a luat el pietrele care,
au devenit briliante :

„Chiar moartea... / Acol
adoarme în dulce linistire, În
fericite m-ar duce către nori
străinătate" (finalul)

„Te văd ca o umbră de-argi
lucită, Cu aripi ridicate la cer
nită, Suind, palid suflet, a norile
le, Prin ploaie de raze, ninsoa
stele..." (Mortua est", v. 9—12)

— „O rază fugită din chaos

...ne

...ubile versiuni germane din opera emi-
...esciana (1972, 1975, 1989), Wolf von
...ichelburg constată, de la bun început,
...fatalitatea geografică" abătută asupra
...teraturii române care a determinat ne-
...unoașterea valorilor ei deosebite, mar-
...inalizate în raport cu ale unor noțiuni
...europene favorizate de dispunerea cen-
...ral-europeană. Traducator cerebral, Ai-
...chelburg pledează pentru încadrarea ver-
...siunilor lui Eminescu într-un context ger-
...man coresponzător, folosindu-le de „fibrele
...ce care cititorul deja le cunoaște din
...europeana literatură. Aceasta ar însemna
...apropiere a poetului român de cititorul
...german, însemnînd „a-l germaniza puțin
...el" („ein wenig einzudeutschen") acolo unde și cît este posibil.
...Deci efectul stilistic presupune cunoștin-
...e foarte largi în ce'e două literaturi,
...proximarea echivalentelor nu numai ar-
...istice, dar și spirituale. Tălmăcirea de-
...vine astfel un autentic act de cultură și
...ace ca „urechea germană să nu rămînă
...surdă" la originalitatea poetului român.
...Receptării lui Eminescu în spațiul ger-
...man îi dedică Georg Cojocean cîteva pa-
...ini foarte dense, în **Versuch einer Dar-
...stellung der Eminescu — Rezeption im
...deutschen Sprachraum** (Eșec — asumarea re-
...cepției eminesciene în limba germană).
...Sînt trecute în revistă traducerile și stu-
...diile germane, de la Macarescu, Mite
...Kremnitz și Carmen Sylva, la I. Scurtu,
...G. Lang, Lazar Gusho, Th. Fruhm, Al-
...fred Noyer — Weidner, pentru a se încheia
...cu Eva Behring, Klaus Wertman, Hans
...Diplich.
...Răspîndirea operei lui Eminescu în Italia
...este discutată Luminița Fassel în **Zur Emi-
...nescu — Rezeption in Italien.** (Despre re-
...ceptarea lui Eminescu în Italia). Subli-
...niind valoarea antologiei apărute în co-
...lecția „Eminesciana" pe această temă
...autoarea dezvoltă contribuția profesoru-
...lui milanez Gino Luni, ale cărui merite
...sînt aflate în tentativa de a face cu
...noscut pe marele nostru poet publicului
...italian cu deosebire prin paralelisme cu
...literatura familiară acestuia (Petrarca,
...Tasso, Leopardi). Demna de remarcat
...mi se pare și alăturarea eviden-
...iată de Luminița Fassel — pe care o
...are Gino Luni între Eminescu și G. A.
...Becquer. Este remarcată de asemenea
pertinența observațiilor cercetătorului italian, din **Storia della letteratura romena** (1955 și 1968), precum și din numeroasele articole inserate în **Dizionario-Bompiani delle opere e dei personaggi** (1946—1954), difuzat în lumea întreagă prin versiuni franceze, germane, spaniole, portugheze.

Comparatistica rămîne totuși domeniul la care se apelează frecvent în volumul editat de Ioan Constantinescu, atît în studiile deja amintite, cît și în altele, precum acela intitulat **Der Topos der Liebe als Leiden** (Toposul iubirii ca suferință), semnat de Viorica Sandu Constantinescu. Se pleacă, aici, de la premisa că, începînd cu Eminescu, literatura română a renunțat din ce în ce mai mult la mentalitatea orientalizantă. Motivul trubadresc al „tribunalului iubirii" este aflat în **Venere și Madonă** și în **Scrisoarea II**, subliniindu-se faptul că poetul român a renunțat la aspectul oriental al motivului „iubirii ca suferință", amplificînd tematica europeană. Aspectul complementar, al „demitizării" este și el folosit de Eminescu, în tradiția literaturii occidentale. **Le Nord. Repère et complementaire dans la mythologie dace de M. Eminescu** se intitulează comunicarea lui Marin Bucur, în care se aduc argumente substanțiale pentru titlul întregului volum. Poetul român — se afirmă — a imaginat drama mitică a dacilor sub semnul legendelor nordice, tangențele producîndu-se într-o lume a absolutului. În literatura noastră, Eminescu face să coboare spre sud mitologia Nordului, pe care o așază în locul mitului Romei. Periculoasă pentru Dacia era teroarea sudului, salvatoare — alianța nordică, eroii învinși ai Daciei adontind regatul divinităților septentrionale spre a-și salva propria origine.

Studiul semnat de Artur Greive, Gerda Schuler și Ion Talos se oprește pe larg asupra sursei eminesciene a epitetului „dulce", cu deosebire în **Ce-ți dorește cu tie, dulce România?.** Este presupusă o influență a unor imagini din **Chanson de Roland**, apărut în traducere germană la 1861 și cunoscut probabil de Eminescu, dar nu sînt neglijate nici construcțiile asemănătoare întîlnite la scriitori români anteriori, precum Negruzzi sau Alecsandri. Tot asupra unor versuri de tinerețe se oprește și Peter Neuhofer, în studiul **Zur dichterische Entwicklung Eminescus** (Despre evoluția poetică a lui Eminescu), comparînd două versiuni ale poeziei **Din străinătate** și relief indu, pe baza unei minuțioase analize textuale, efortul trecerii de la o poezie patriotică la una de iubire. Alte două comunicări sînt semnate de Svetlana Paleologu Matta și Ilina Gregori. Volumul se încheie cu un tablou cronologic al vieții și operei lui Eminescu și cu o bibliografie primară și secundară, cuprinzînd esențialul pentru un cititor de limbă germană (ambele alcătuite de Viorica Sandu Constantinescu).

Elegant și sobru (copertă de Radu A. Maier), temeinic alcătuit, volumul ingrijit de Ioan Constantinescu reprezintă o nouă și remarcabilă contribuție la cunoașterea literaturii noastre în Germania.

Dan Mănucă

*) **Mihai Eminescu, Nationale Werte-International Geltung.** Hrsg. Ioan Constantinescu, München, Südosteuropa Gesellschaft, 1990, 130 p.

...re"

(ibid., v. 52)

Indienii socoteau că după moarte, sufletul, eliberat, urcă pe una din cele două căi (dacă a fost virtuos și, funcție de cît de virtuos a fost el) pe calea solară sau pe cea lunară, asemenea unei raze luminoase el însuși fiind lumina: „Lumina din cer care strălucește acolo sus deasupra fiecăruia, deasupra tuturor, în lumi mai înalte decît cele mai înalte, ea este ceea ce este și lumina dinăuntrul omului „Chandogya Upanisad, III, 13, 7)

„Tihna cea adîncă ce se înălță din trup și se contopește cu lumina supremă, găsindu-se în forma sa proprie, ea este Sinele, este nemurirea, este neteama, este Brahman" (ibid., VIII, 3, 4)

Odată cu moartea, Marele Somn, „Vamesul vieții", spiritul se desprinde, asemeni unui fruct de ramul pe care l-a purtat, spre a se întoarce „grăbit pe drumul înapoi, înapoi la matca, anume spre Sufletul Vieții" (Brhadaranyaka Up., IV, 3,36).

Arderea omenească, trăirea (mai ă), viața, nu ar exista fără scînteia celestă, lumina din Lumină. Temporatura trecerii noastre prin lume o dă sufletul, de unde și ideea „fără suflet, fără foc" („Venere și Madonă", p. 18)

Desigur, putem extinde investigațiile asupra unui sector mai larg al operei Poetului, operă-n care Dorința joacă un rol de prim rang. Și în Rig Veda (X, 129) se spune: „Dorința s-a ivit la început, ea a fost cea dintîi emanație a spiritului..."

Amarele constatări ale unei statorniciei femeii se suprapun concluziilor vechilor înțelepți: „Prostii compară femeile cu o lipitoare. Între felul cum se poartă femeile cu ochi de gazela și lipitori este o mare deosebire. Acestei iau bărbilor muritori numai sîngele, pe cînd femeile iau totul: mintea, averea, puterea și fericirea" (Otto Böhtlingk, „Indische Spruche, Sanskrit-Deutsch", 1865, II, 2.155 — iată, o altă carte pe care este posibil să o fi citit Eminescu)

Ce să mai spunem de „Pa'iwam asir", „Kamadeva" sau de versurile arhicunoscute ale ciclului „Creațiunea". „Atunci nu era nici neființă, nici ființă; nu era văzduhul nici cerul cel depărtat. Ce acoperea? unde? sub a cui ocrotire erau apele? era oare un adînc fără fund?

Atunci nu era moarte, nici nemurire; semnul nopții și al zilei nu era. Unul suflă fără suflare. Unul; mai presus de el nu mai era nimic altceva..." (Rig Veda, X, 129)

Cît anume, exact, îi datorăm lui Eminescu, încă nu știm. Dar recunoștința noastră ar trebui mai deplină să fie, de-a dreptul din inimă izvorîtă, adică dinlăuntrul Sinelui al Luminii — cum spune „Brhadaranyaka Upanisad", IV, 22 — și nu o formalitate gratuită. Putina-ne sedere între Cer și Pămînt nu ne permite să fim exneditivi, cel puțin nu cu conștiința noastră, și ce altceva este Eminescu decît Conștiință? O, da, „un vis al morții-eterne e viața lumii-ntregi" dar visele sîntem chiar noi, și dacă ucidem visele, pe noi ne ucidem.

Că tot ce s-a spus nici nu este emanația — și credința — unui singur spirit, stă dovadă una din versiunile franțuzești omise de specialistul amintit la început, admirabila tălmăcire realizată, în 1989, de Paul Miclău:

„En vain des rivières solaires
Dans ta pensée tu réunis"...

Pius Kramar

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Imagini de la festivitatea de decernare a Premiilor Uniunii Scriitorilor pe anul 1991 care a avut loc luni 25 mai a.c. la Casa Vernescu

Mircea Ciobanu : Premiul pentru publicistică

Liviu Ioan Stoiciu : Premiul pentru poezie

C. D. Zeletin : Premiul pentru traduceri din literatura universală

adrian popescu

PRIMĂVARĂ UMBRIANĂ

1. Veștile despre Cruciadă începură să sosească la începutul primăverii următoare. Se vorbea despre moartea prin înec a Împăratului Barbarossa. Alunecase într-o bulboană a vijeliosului Cydnus și armura îl trăsese spre adînc. Se povesteau lucruri uluitoare despre înfrîngerile nobililor cavaleri, despre foamea, păduchii aciuindu-se pe sub fierăria încinsă de căldura soarelui din fața Accrei luată cu mari pierderi, despre scorpionii și șerpii veninoși cu pupila triunghiulară, despre mușteleș deșertului. După un an au sosit și francii lui Filip; după aceea, oastea lui Richard. Aceasta se dovedi norocos și brav. Cuceri Haifa, Jaffa, Arsuf, Ranula, Toron.

O parte din oastea, mult impuținată de călăreți iuți ai lui Saladin, are îngăduința ferice de a se închina la Mormîntul Mîntuitorului. Richard-Inimă de Leu îi conduce pe acești puțini fericiți pînă la douăzeci de mile de Lăcașul Sacru. Prin popor se șoptește cu frică că de vină sînt și cei bogați care nu s-au smerit de-ajuns pentru a fi vrednici de biruință, neînțelegînd la mîndria lor binecunoscută.. Acolo, iarna și atacurile beduinilor îi descurajează și fac pace cu Saladin. Ierusalimul e încă în mîna musulmanilor.

Se întoarseră pe neașteptate în Assisi cei trei frați numiți Macabeii, mai tăcuți și cu priviri e parcă mai tulburi. Unul avea mîna amputată din cot și ceilalți doi șchiopătau ușor. După ei, reveniră fierarul și băiețandrul priceput la cai, teferi și cu mare poftă de a povesti despre obiceiurile necredincioșilor și cetatea Ierusalimului. Armurierii și brutarii veniră și ei sănătoși acasă, doar că o scinteie, care nu avea nimic de a face cu luptele, stinsese lumina ochiului sting al unuia dintre armurieri, Corrado, cel mai mare, pe cînd încerca să dreagă umerii îndoiți ai unei armuri. Lucrase lîngă un dîmb de nisip și vîntul stîrnit brusc îi purtase drept în pupilă focul cel rău. Drept că în urmă cu o seară afirmase, băut fiind, că el e cel mai expert meșter și ar putea să repare și armele celor care îl chinuiseră pe Isus, adică ale brutalilor soldați romani ce îi puseseră o coroană de spini pe creștet Nevinovatului, după biciuirea poruncită de procuratorul din Pont. Nicolà, tatăl lor, plînse văzîndu-și băiatu infirm, iar soția lui (a bătrînului) aflînd de pățanie și de cauza ei posibilă (blasfemia, orgoliul nemăsurat) făcea Calea Crucii, în fiece vineri, la Sf. Petru. Cît despre baronul Favorino, care în ultimul moment se alăturase oastei pe drum în ciuda plînsetelor Donnei Hortulana, ce nu îi putuse schimba hotărîrea, ci doar i-o în irziase veni cu obrazul crestat de o lovitură de spadă arabă. Rivalii, familia Nepis, zîmbiră cu subînțeles cînd îl văzură („I-a pedepsit Domnul pentru mîndria lui!"), dar cum Donna Hortulana cunoștea puterea tămăduitoare a ierburilor de pe dealurile și cărările ce duc spre Subasio, rana se închise și aproape dispăru; rămase doar o cicatrice bine uscată de frunzele de rostopască.

Casa Fiumilor, deci, a Donnei Hortulana, sau Ortolana, nume care spune mult despre gustul părinților săi (nume evocînd vechile pasiuni pentru grădini ale romanilor, se poate, ați intuit deja, traduce prin **grădinăreasă**) se afla pe coastele de pe Subasio. Practic, cățărată pe munte ,dominînd așezarea, așa cum sînt atîtea castele în Italia; le vezi de departe crenelurile și turnurile ronde. Între casa părintească și cărările muntelui nu era deci o delimitare foarte clară, așa că, de fapt, grădina castelului era o parte a muntelui, sau invers. Oricum, granița, între natura naturată și natura aranjată de mîna omului era greu de făcut. Ortolana învățase de mică solurile plantelor de leac și avea o adevărată iubire, personalizată subtil, pentru neamul florilor, pe care le îngrijea de mică. Și Clara o va moșteni în acest imbold de a prețui trandafirul pentru misterul învîrtejirilor sale mistice, crinul pentru feciorelnicia înfățișării și a mirosului angelic, viorelele pentru devoțiunea culorilor monahale, unde roșul vital se potolește în albastrul infinit al cerului, iar petalele mici, violete au tresăriri candide sub boaba de rouă. Clara, sau Chiara, cum pronunță italienii, era și el un nume bine ales. Fata se arătase de o limpezime desăvîrșită aproape (aproape, deoarece nu era scutită de mărunte neglijențe sau naivități, corectate cu sîrg mai apoi) în ce privește respectul față de Cel Inalt, față de părinți și față de datorile ei zilnice. Învățase să brodeze ca puține fete din Assisi și știa de asemenea mulți Psalmi pe de rost, lucru ce se întîmplă doar la o vîrstă matură, cînd și fără să deschizi Psaltirea știi că după „Cum dorește cerbul izvoarele apelor", negreșit urmează „așa Te dorește sufletul meu pe Tine, Dumnezeule", iar după „Miluiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta" vine „Și după mulțimea fărădelegilor mele șterge fărădelegea mea...". Avea o Psaltire cu ferecătura de argint și cu unciale în două culori, iar începutul de Psalm era un potir de crin, sau un cap de licorină, ori de leu, un miez de rodie, sau un ciorchine de viță. Cartea era o natură în mic și Natura o carte uriașă, răsfoită de degetele Creatorului pentru ca omul să o înțeleagă. Pentru a pricepe, din scrierea naturii, din cifrul ascuns în frunze și petale ,muguri și boboci, iarbă și fructe măreția lui Dumnezeu. „Cerurile spun slava lui Dumnezeu și Facerea Mîinilor Sale o vestește tăria". Așa că pe costișele de pe Subasio, prin crînguri și poiene se aflau silabele acestui limbaj divin. De pildă „Pecetea lui Solomon", o plantă așa de ciudată, care-și imprima prin rădăcini în pămînt desenul amintind semnul poporului ales. Dar nervurile frunzei sau capsulele cu seminițe ale măcesului nu conțin ele o **lecție** despre alcătuirea lumii? Nu seamănă nervurile cu liniile din palma omului și grăunțele din măciuliile macului cu icrele din burta peștilor și cu cîntecul din gușa mierlei negre? Cum să nu vezi punctele negre ale boabei de măsline și I-ul suplu al unui plop?

Începuseră zilele de la sfîrșitul lui martie și primulele albe-gălbui apărură alături de capișoanele ghioceilor..

Măreața Umbria e un peisaj de coline înalte acoperite de măslini și vie, dar și de așezări cățărate pe coamele dealurilor, pe înălțimea unui platou. Așa e Assisi urcînd spre muntele Subasio, lent dar ferm. O cetate pe un munte, ca pe Moria, Ierusalimul. Sau ca Aventinul. Nu, mult mai sus ,cum ai ajunge la nivelul caselor și bisericilor ce urcă spre Glanicolo, de unde ai panorama Orașului Etern. Francesco era și mai avîntat decît Clara în privința descifrării marii cărți a naturii. Mai sălbatic. Lui îi plăcea să se rostogolească în pîlcul de margarete mari, de pe cărările muntelui, să aspire pînă la amețeală mirosul crinului de pădure de culoarea focului (e drept că avea caliciul mai modest decît cel de grădină, dar era mai rezistent), să cuprindă în căuș rododendronii cu flori sîngeril ce iubesc stîncile și să mîngîie blănița de căprior a mușchiului verde-întunecat. Dar ceea ce îi dădea o negrăită desfătare erau pinii cu scoarța încleiată, rășinile păreau lacrimi de miere și abținîndu-se să nu le guste își lipea, totuși, mîinile cu palma larg desfăcută de trunchii tineri. Îi plăcea să urmărească roiurile de albine de pădure și să găsească fagurii primitivi, lucrați de harnicele zburătoare, înfruptîndu-se uneori din ei ca un urs.

Sîngele tînăr simțea trezirea firii la o nouă viață, după întunericul zgribulit al iernilor cu cerul plumburiu, cînd trebuia să fie devreme acasă, altfel Don Pietro se arăta supărat și îi interzicea să mai iasă cu zlit-ul, sania de lemn cu tălpi lustruite oglindă, pe dealul dinspre casa Clarei. Se văzură de cîteva ori și se studiară reciproc cu viclenia nevinovată și curioasă a copiilor. Clara era mai mare cu doisprezece ani. O domniță adevărată. Stătea la casa bunicilor mamei, dar iarna obișnuiau să locuiască la castelul tatălui, la Sasso Rosso, ce aparținea familiei Schiffi. Nu prea departe de fapt de prima reședință. Acum începînd primăvara, văzu că rochia lungă a Clarei începea să se înfoaie pe lîngă straturile de **primule** din grădină. Mama, la vremea sa o îngrijise, acum era rîndul Clarei. De cîțiva ani, mutarea aceasta era pentru Francesco semnul că vara e aproape.

2. Cînd încă nu se topiseră toate zăpezile, într-o zi de martie, înainte de Bunavestire, Anunciazione, cum zic italienii, alergă cuprins de un sentiment de inexplicabilă veselie și mîndrie prin pădurea ce începea după casa de vară a Clarei. Alergă mult și simțea că nu obosește, deși făcuse cîteva stadii bune, dezlănțuit și nebun de bucurie. Alunecă pe neașteptate și căzu într-o fosă. Plin de zăpada refugiată acolo, ud de transpirație, dar nevătămat, ieși destul de greu. Groapa era adîncă și pereții săi lunecoși; sub nea se vedea pămîntul galben, lipicios. Cînd să respire eliberat văzu în fața sa, așteptîndu-l cu bîtele ridicate amenințător, doi străini. Aveau părul mare în lațe și mîinile murdare. Doi răufăcători. Îi cerură punga în schimbul vieții.

— N-am bani! răspunse Francesco.

— Atunci vei muri! ziseră amîndoi aproape deodată.

— Cine ești, vagabondule, ce cauți în pădurea noastră?

— Pădurea e a tuturor, răspunse demn, băiatul postăvarului.

— Dar tu, tu, cine te crezi, cine, aaa?

Aveau ambii o vîrstă matură, erau niște disperați, sau niște înrăiți?

Îl loviră cu ciomegele peste umeri și îl aruncară înapoi în fosă.

— Cine ești?

— L'araldo del gran' Re, rosti Francesco spre mirarea tîlharilor din pădure.

Pronunțase cuvintele auzite noaptea trecută în vis. Se făcea că el, Francesco, fiul lui Pietro Bernardone e crainicul unui Rege minunat, pe care nu numai că îl slujește, dar îl și adoră. Un rege cum nu e altul.

Răspunsul neașteptat stîrni rîsul răutăcios al bărbaților. Rîs gîfîit și dizarmonic. „Sărmanii, nici nu mai știu să rîdă", constată el.

Îl scuipară cu cludă și îl lăsară cu un batjocoritor:

— Dacă e așa cum zici, giovanotto, băiețandrule, vestește-ți Regele din groapă!

Francesco se canoni mult mai mult de data asta să se salte din groapă; era obosit, simțea loviturile în umeri și mai ales îl scîrbise mirosul frust, de sudoare veche intrată în hainele slinoase ale celor doi. Identificase și mirosul molidului ars, fumul lemnelor devenite jăratec, dar și ceva stătut și respingător. La un moment dat unul, nu știe nici acum care, îi astupase gura cu palma și Francesco era gata să vomeze din pricina călușului improvizat care îl sufoca și scîrbea. Ba chiar începură să glumească într-un mod înspăimîntător, încercînd să îl mîngîie pe obraz și să îl caute, chipurile, de bani în sîn. Fără să își dea seama, le repezise cîte un cot și un călcîi. La încălțări cu băieții de seama lui, Francesco nu trecea drept un papă-lapte, chiar îl numeau „principe" și îi recunoșteau calitățile de luptător, admirația lui pentru sacra instituție a cavaleriei călugărești se traducea într-o agilitate și îndrăzneală bizuită pe încrederea în Pronie! Așa că îi potolise puțin dar își și pecetluise astfel soarta.

— Aruncă-l! strigaseră amîndoi, iarăși, deodată. Se vede că ideile lor puține, dar fixe, erau și simultane.

Așa că pe coate și pe genunchi, reușl după cîteva dureroase încercări, să iasă la lumina puțină a zilei ce era pe sfîrșite.

Fugi prin pădure spre casă. Cînd ajunse în dreptul casei Clarei se opri o clipă să răsufle. I se păru, sau chiar apăru la o fereastră unde ardea o lumină mică de opaiț cu ulei, un cap blond care dispăru de la pervaz?

O luă, tot în fugă, în jos, intră pe Poarta Perlici în ultimul moment, lăsă în dreapta amfiteatrul și teatrul roman, unde se jucase cînd îl întîlnise pe „osul imperial", ajunse la colțul străzii pietruite numite, azi, **Sfînta Marie a trandafirilor,** se strecură pe o uliță strîmtă, scurtînd și ajunse în fața Palatului Comunei. Ocoli scurt și intră valvîrtej în casa părintească, aflată în spatele numitului palat.

Prea tîrziu. Rugăciunea de binecuvîntare a bucatelor serii era deja spusă și Pietro mînios, Pica se repezi la Francesco ghicind că i se întîmplase ceva rău. Dar, stăpînul casei o opri cu un: „— Lasă-l în pace, femeie...".

Pica se retrase cîțiva pași înapoi. Prima palmă îl atinse în ceafă și îl răsturnă pe Francesco uluit de mînia tatălui.

3. În timp ce îl izbea cu mînie și îl ocăra, Francesco simți că nu pentru întîrziere îl pedepsește. Reproșurile erau mai generale: „Risipitor nenorocit, nevrednic de numele tatălui, în loc să stai la tejgheaua familiei bați pădurea și coclaurile! Ai aruncat banii mei pe fereastră ,dîndu-i la un zdrențăros de cavaler!" Într-adevăr, în luna trecută, februarie e cea mai umedă și rece lună a iernii, lună de istovire și melancolie, de descurajare și așteptare obosită, întîlni se un cavaler coborînd spre Piața Comunei dinspre proprietatea Schiffilor. Cum Francesco primise de Crăciun o mantie de culoarea vișinei coapte, în care mantie se înfășura cu grație (calitate care nu i-a lipsit niciodată, de altfel, el făcea totul cu un farmec adolescentin și copilăresc totodată) i-a dăruit-o sărmanului de pe cal, împins de un puternic imbold dinăuntru. „Cum să lași un luptător pentru eliberarea Sfîntului Mormînt, întors acasă, oriunde o fi ea, în Flandra, Languedoc, Occitania, Umbria, așa dezbrăcat în miezul iernii? Nu ne-a învățat Christos să-i îmbrăcăm pe cei nevoiași?" În altă zi, în prăvălie intrase un cersetor și îl mustrase pe Francesco:

— Pe baroni și pe conți îi cinstești și le cauți prietenia (aluzie poate și la tovărășii de joacă, dar și la Chiara, mai mare cu doisprezece ani decît el), dar pe cel care îți cere în numele Domnului îl disprețuiești, alungîndu-l!

Imediat ce săracul ieși, trezit ca dintr-un somn agitat, roșu în pomeți, Francesco fugi după calic și îi dărui tot cîștigul zilei obținut de el în prăvălie. Cînd dorea ceva obținea, datorită felului cutezător și curtenitor în același timp, vorbelor care mergeau drept la țintă, fără să rănească, dar cu hotărîre. Ar fi putut deveni un excelent comerciant.

— Și tu, se întoarse Pietro spre Pica, l-ai cocoloșit mereu. I-ai umplut capul și așa înfierbîntat cu poveștile tale despre Graal și Regele Pescar. La ce îl va folosi cînd eu nu voi mai fi?

Era limpede că vorbele de ocară stătuseră multă vreme dospind în inima grea a lui Pietro, că răbufniseră acum, violente, dar articulate ferm, semn că reproșurile și acuzațiile se închegaseră **înainte** mental și asteptau doar prilejul să explodeze. La colțul buzelor și pe partea inferioară a bărbiei i se ținea un soi de spumă furioasă. Continuă cu și mai mare nemilă:

— De mîine, nu mai iese din casă!

Donna Pica aprobă din cap supusă și jignită de cel pe care îl iubea încă. Își aminti că, la început, amîndoi socoteau versurile marelui Bernard de Vantadour drept mijlocitoare ale iubirii lor, „fin amors" care înnobilează și pe cel mai modești înălțîndu-i peste grijile zilei. Cum să uiți:

Lo rossinhols s esbaudeya
josta la flor el verjan
e pren men tangrans enveya
qu e u no posc mudar, no chan?

După chipul lui Bernard o și numise pe Donna Pica **Ris insorit,** pseudonimul unei doamne a trubadurului din Limousin, care avusese necazuri cu stăpînul său. Eble cel orgolios. Iubirea înfocată deși pură pentru soția lui, pe care o adora Bentadour din pruncie, îi stîrnise mînia .La Toulouse, nu departe de casa părinților Donnei Pica, Bernard găsise adăpost și prețuire la seniorul Raimond. Și Francesco și Pica îl văzură de cîteva dăți pe marele trubadur, trovattore, cum îi spunea Pietro. Ultima dată înainte de a începe recitalul din curtea castelului contelui Raimondi. I se născuse al șaselea fiu și în cinstea acestuia lumea fusese poftită de pretutindeni în curtea reședinței. bineînțeles să se bucure de cîteva butii cu vin de Champagne și de ciozvîrtele de berbeci fripți întregi și de ciorchinii acelei toamne fecunde... Omul împlinit la trup, fără a fi gras, aflat la vîrsta deplinei glorii pămîntene, dădea indicații jongleului cum să-i spună versurile („în nici un caz nu le țipa... aici, dragul meu Filhol, nu sînt strigăte de luptă împotriva păginilor nici ocări împotriva soților bețivi... rostește-le blînd, dar clar, fără a leșina vorbele... nu le moleși, nu le îndulci ca mierea mîncată cu lingura bucătarului, fă-le să alunece. să susure. dar si să fie vîrtoase... dă-le miez de fruct, nu coajă

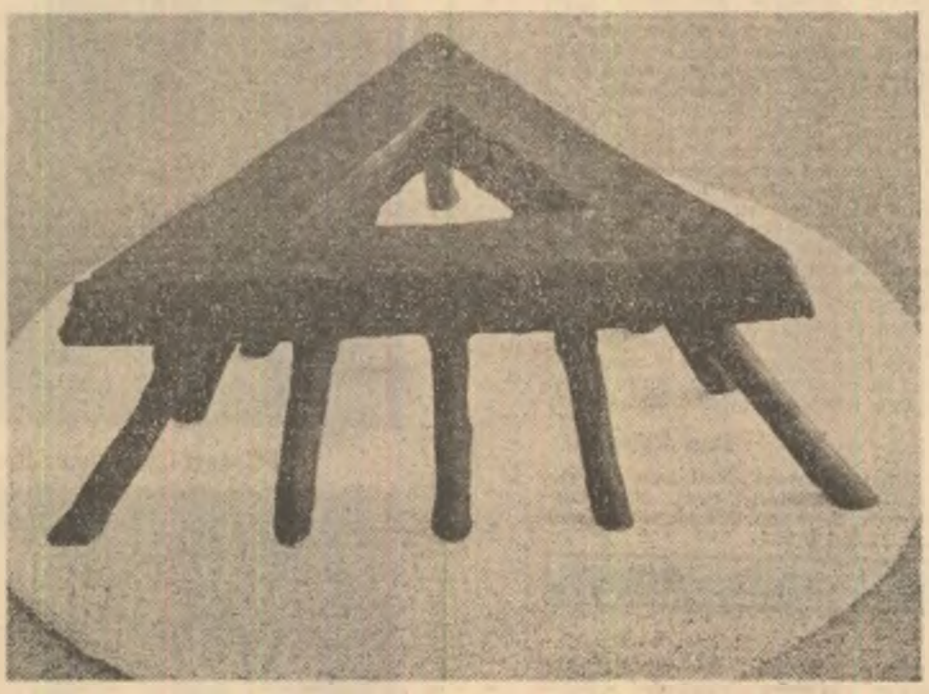

Adalgiza Harabagiu : Structură

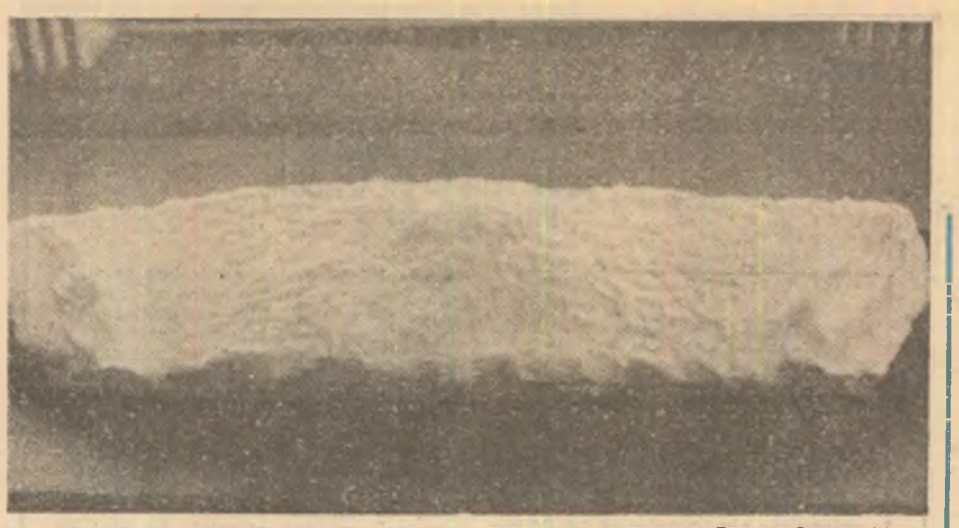

Benone Olaru : Compoziție

plîngăreață... să simți sămînța înțelesului și ardoarea intangibilului Amor !"). Da, era chiar Bernard. După al șaptelea conte de Poitiers, începătorul poeziei de amor, Don Guillaume, duce de Acvitania, luptător fără noroc în Războiul Sfînt, poate și pentru că multe cîntece ale sale erau cam slobode, contrastînd, vai, cu atît de seninul celest din „Război și cîntec mi-au fost țel / Dar ele nu-mi mai plac defel / pleca-voi doar înspre Acel / Ce-l ia pe păcătos la sin" era cel mai iubit cîntăreț.

Bernard le era cel mai drag autor de „canso"-uri, cîntece de iubire... Nu era singurul îndrituit la gloria (străveche) a cîntăreților ;unii îl preferau pe Turtă-Dulce, copil din flori, gascon plin de sine, pe numele său adevărat Marcabrun, ce era ales de cei înșelați în așteptări de iubitele lor. Turtă-Dulce era necruțător cu femeile, asemănîndu-le vulpilor la pîndă. Se șoptea cu admirație despre Jaufré Rudel și „iubita lui de departe", prințesa din Tripoli, de care s-a îndrăgostit **înainte** de a-i zări făptura, iubind, deci, întîi o imagine, o fantasmă, ziceau căfugării, înșelătoare, a mintii lui. Iubire hrănită cu lemnele aromate ale veștilor aduse de cei care veneau din Antiohia și atîțînd pînă la vîlvătaie inima prințului din Bloy, visînd-o pe prințesa din țara caldă, în castelul lui umed și rece. Ce curaj și ce nebunie, să pornești pentru o necunoscută pe mare, într-o corabie plină de oameni aspri care injură vremea și marea, să ajungi să te îmbolnăvești de dor și de mîncarea proastă ! Ce soartă, să mori într-un han străin, în brațele celei care nu îți mai era străină, ci o însoțitoare iubită. Atît de iubită încît obiectele din jur își pierduseră aerul familiar, iar cele depărtate deveniseră familiare... Nebunie, să vezi chipul ei răsfrînt peste tot... Un cruciat straniu acest Jaufre ! Un provensal, nobil prin naștere ca Guillaume, era Raimbaut de Orange, un pic rivalul lui Bernard. Vorbele sale erau înflorate și obscure, apropiindu-se oarecum de Marcabrun, de ceea ce se chema țesătura măiestrită și inextricabilă, uneori de „trobar clus", aluzii și cifruri complicate amintind împletiturile arabe de linii ce începură să apară pe cărțile de rugăciuni, pe misale, pe liturghiere, mai cu seamă după întoarcerea cruciaților. „Trobairitz", trubadure, se cunosc puțin numai de vreo douăzeci, dar oricum, ele formau mai ales **Curțile de amor** prezidate de nobile Doamne și unde erau discutate subtilitățile dragostei cavalerești. Era, apoi, pe vremea aceea la mare căutare versul lui Arnaut Daniel, perigordezul neîntrecut în rime prețioase ca nasturii de aur pe un veșmînt, sporindu-i bogăția triumfătoare. Despre Piere Vidal nu se mai știa nimic la acel timp, decît că se însurase cu o tînără grecoaică din Cipru, părăsindu-l pe Inimă de Leu cu care pornise în cruciadă, cea la care îi îndemnase pe assisiați pristavul din fața lui San Rufino.

Se mai vînturau știri în curtea castelului despre Faidit, care și-a pierdut tot ce-a avut într-un joc de noroc și a peregrinat cu același Inimă de Leu, care îl îndrăgise pentru felul său direct de a fi (Faidit era fiu de om înstărit, comerciant de grîne în Limousine) și pentru întîmplările povestite cînd sărac cum era se făcuse jongleur, grad inferior trubadurului, adică un fel de actor, interpret, clown, dansator, om bun la toate, om-orchestră, cum spun cei de azi. Oplosit la marchizul Bonifaciu din Montferrato, om generos, dar fără măreția regelui Richard-Inimă de Leu, fără egal poate, a pornit cu noul protector în cruciadă gîndindu-se la primul. Cruciada a patra afît de nefericită ! Moartea marelui său pricten „al Angliei crai", mai viteaz decît Alexandru Carol sau însuși Artur, îi smulge lacrimi adevărate, bărbătești, demne de onoarea defunctului rege : „Mortz es lo reys, es son passat mil an..."

Cît de sobru plînge un trubadur adevărat ! Și cum cere iertare de umil Stăpînului și Judecătorului Ceresc, pentru prietenul său : „Ai, senher Dieus, vos qu etz vers perdonaire...".

Loviturile ploiau iar peste creștetul lui Francesco. Ciudat, dar nu simțea nici măcar nevoia să se apere, cum o făcuse cu cei doi înainte cu cîteva ore. Simțea o voce lăuntrică îndemnîndu-l „rabdă, nu spune nimic, amarul ce îl simți va trece în dulce-amărui, apoi în dulce de-a dreptul pentru gloria Cerului, unde batjocoritul de oameni își ia din Mîinile Minunatului Rege răsplata !" Se întîmpla ca deseori cavalerii să fie canoniți, dar dragostea pentru Christos îi făcea să suporte totul și să biruie în cele din urmă orice ar fi fost : zgriptor, demon, șarpe veninos, scorpion, grif, arătare de ziuă (duhurile de amiază sînt cele mai viclene) sau de noapte dormită în pădure, în gura peșterii, lîngă flacăra plăpîndă a candelei improvizate, cînd se trezesc iasmele adîncului de pădure neagră... Așa că își feri doar ochii și nu zise nimic. Se părea că Pietro obosise, sau spiritul cel rău era satisfăcut deocamdată, de ura provocată în tatăl cel mînios și zgîrcit, se vede.

Pe Pica o jignise de fapt mai rău decît îl lovise pe fiul lor. Ea îi deschisese mintea doar asupra iubirii alese, îi vorbise amănunțit despre Elinor de Acvitania ,nepoata lui Guillaume de Poitiers, despre fiica Elinorei, Marie de Champagne, care domnea asupra unei Curți a Iubirii, unde femeile erau inițiatoarele mai durilor cavaleri, prinți de sînge și duci, conți și baroni din provincii noroioase. Îi făceau să respecte ceea ce pînă atunci desconsideraseră, să descopere sentimentul iubirii pure ce sacralizează femeia. Domnna, doamna avea un **Pretz**, preț spiritual, deci nu putea fi cumpărată cu daruri, sau tertipuri. Era salutată și în salut era respect și candoare, ardoare și omagiu, îndrăzneală sau resemnare, implorare sau mulțumire sfioasă, în gradații infinitezimale. Să o zărești la biserică, duminica, să o întrezărești, o siluetă în depărtare, o rochie albă în lumina zorilor, argint în abur de primăvară toscană, să-i atingi din grăoșeală mîna palidă și roșind să-i ceri iertare, să-i prinzi mîneca și să-i simți încheietura fragilă unde se simte pulsul, ce aventuri ale inimii ! Și, dintr-o dată ,reproșul lui Pietro. Ca și cum nu s-ar fi iubit după un Cod al Amorului, cu toată dăruirea și numai apoi, cînd do ința pură a fost verificată, s-au căsătorit. A așteptat în răgazul fixat de mama ei cu nerăbdare să revină Pietro, l-a visat înainte cu o noapte de a sosi și a fost fericită că a avut astfel un semn că trăiau amîndoi într-o tainică și nevăzută lume supranaturală. Nu îi spusese el iluminat de o fervoare nouă, proaspătă : „Te iubesc așa cum a iubit Christos Biserica !" Cuvinte demne de Sordello, sau de franconul cîntăreț al lui Parzival, de abilul și mîndrul Wolfram von Esenbach. Iar ea, încîntată și rotindu-se deja în altă lume mai frumoasă și mai curată, mai aproape de Cel Înalt a întors timidă, roșind, obrazul, suspinînd : „Stăpînul meu, iubitul meu !".

Imitînd-o pe Contesa de Die a și compus cîteva strofe urmate de o **închinare**, unde se putea citi, în anagramă, numele lui Pietro... „Mă mingii că nicicînd nu ți-am greșit / prietene, cumva ; ba, te-am iubit" murmură ea acum, amintindu-și de starea sufletească asemănătoare a contesei iubită de Raimbaut de Orange și pe urmă cu atîta cruzime nedreaptă alungată... Ce-i greșise dezlănțuitului său sot ? Cum de cîștigul și planurile de mărire a averii îl schimbaseră în așa hal ? Cînd ?

Cineva bătu cu putere în ușă. Se opriră surprinși toți, parcă sculați dintr-un coșmar. Se simțeau rușinați. Pica pentru Pietro, care își pierduse parcă mințile, respectul pentru ce e plutire spre cer, pentru dragostea lor înfiripată prin Bernard trubadurul și maturată în conclavurile secrete ale „fedeli d'amore" întîlniți în casa socrilor... Pietro pentru prostia lui, Francesco pentru întîrzierea lui vinovată, Fratele lui Francesco, pentru că își văzu idolul bătut...

O voce puernică anunță de afară :

—Postăvarule, a început războiul cu Perugia ! Pregătiți-vă de apărare, s-ar putea să ne atace în noaptea asta !

Se priviră în tăcere. În liniștea ce se instăpînise, Francesco se trezi spunînd cu înfocare o rugăciune abia învățată, rugăciunea Sfîntului Bernard. În prag se strîngeau una în alta, smiorcăind cele două servitoare, atrase de gălăgioasa și alarmata voce de adineaori. Stăteau înfricoșate, așteptînd ca stăpînii să le **spună ceva** să le confirme că se află **sub** protecția lor, în slujba lor, la bine sau la răul ce se vestea. Cuvintele rugii se răspîndiră ca o promisiune de ocrotire mai mare, cu mult mai mare, decît a oamenilor, fie ei cît de avuți și de puternici.

„Adu-ți aminte, preablîndă Fecioară Marie, că nu s-a auzit niciodată să fi fost părăsit cel care a alergat sub ocrotirea ta, cel care a cerut ajutorul și mijlocirea ta. Însuflețit de această încredere, alerg la tine, Mamă, Fecioara fecioarelor. La tine vin și stau înaintea ta ca un păcătos. Mama Cuvîntului nu disprețui cuvintele mele, ci auzi-mă cu milă și ascultă-mă. Amin".

Am redat în traducere, sărăcind-o poate, latina învățatului Abate de la Clairveau, sfătuitorul papilor, cel care compusese ruga, așa de potrivită împrejurărilor în care se aflau și tuturor.

(Fragment din romanul „Tînărul Francisc", lucrare predată editurii Dacia)

despre...

Moarte și umor

Deși nu s-a lăsat cu cine știe ce urmări, pledoaria lui N. Manolescu din prefața **Carusel**-ului (1989) a fost perfect îndreptățită : secvența finală a liricii Mariei Banuș atinge strălucirea celei inaugurale, cu tot golul imens dintre ele. În ciuda, însă, a unui îndemn atît de fățiș și de stăruitor la reconsiderare, puțină lume s-a grăbit să ia în seamă ultimul volum al poetei — **Fiesta** (Ed. Cartea rom., 1990). De vină e, firește, în primul rînd momentul apariției, un an zguduit de cu totul alte urgențe și în care literatura părea nu atît un lux, cît o desăvîrșită desuetudine. Dar **Fiesta** nu e o carte de sezon, nici prin ceea ce are în ea șăgalnic, nici prin ceea ce are cutremurător. Dar mai ales prin felul în care le împletește, prin spaima învelită în umor și prin euforia blîndă ce transcende moartea. Ea e, înainte de toate, o carte agonică, dar de o agonie ce-și cucerește clipă de clipă seninătatea. Exercițiile de acomodare cu moartea din **Noiembrie inocentul** se continuă și aici, cam în aceeași tonalitate ce amestecă înseninarea cu angoasa. Despărțirea volumului în două cicluri, unul preeminent confesiv, celălalt de dominanță ludică, nu e arbitrară, dar nici hotărîtoare. Ceea ce le desparte ține mai degrabă de retorică, ceea ce le unește de substanță, de sentimentul iminent al morții. Jocul Mariei Banus se desfășoară în această perspectivă funestă și el este un exercițiu de exorcizare, o terapie de amînare. Voluptatea lui e pîndită de frisoane și gratuitatea întoarsă mereu spre depoziția existențială. Principiul evaziunii, de la care pornește, e un principiu falimentar. Presiunea realității răstoarnă jocul în confesiune, legînd întreaga lirică, strîns, în jurul temei sale tiranice — intimitatea morții. Maria Banuș nu numai că nu patetizează această stare, dar duce sintaxa resemnării pînă la eliminarea oricărui element de crispare. Rareori în poezia noastră de azi drama a atins o asemenea cotă de seninătate și s-a construit din gesturi atît de umile. Gesturi purtînd toate relevanța morții și făcînd din aceasta o prezență familiară, casnică. Imediatețea acesteia n-are nevoie de o retorică de îngroșare ori de una stimulativă. Registrul ei implacabil e tocmai simplitatea. În acest climat de resemnare senină, poemele transcriu insinuarea morții în cotidian, fulgurantele ei irumperi în intimitate : „Tu strînge-mi cald, în jurul gîtului, fularul. / Acel ce strînge rece și ultimul e-aproape. / Și mîna dă-mi. Mă clatin. Mă sprijin de fantome. / A-lunecăm lunateci, sub vreme, ca sub ape" **(Cuplu-n amurg)**. Fantele pe care moartea le deschide în existență și prin care ea își produce epifaniile fac din universul Mariei Banuș unul nu numai permeabil, dar și fisurat. Moartea circulă liberă prin el ca și cum principiul vital ar fi fost deja hipnotizat. Acesta nu ridică nici un baraj în calea celui funest și existența devine o ceremonie a extincției desfășurată fără turbulențe. E aici mai mult decît o consolare, e un abandon. E o împăcare cu soarta care a șters aproape orice urmă de atrocitate, resorbind-o în blîndețe și făcînd din imperativ o familiaritate. Maria Banuș pare a fi atins seninătatea de după absoluțiune. Ea nu se revoltă și nu se sustrage, nu se agită și nici nu se precipită. Mai mult decît la liniștea implacabilului, ea a ajuns la generozitatea sentimentului. Aceste reacții umane ce rezistă eroic în pragul morții, estetizînd-o nu numai existențial, dar și moral, dau poemelor o investitură tragică în plus. În infernul singurătății și al decrepitudinii, poeta regăsește intactă vocația sacrificiului. Tocmai umanizarea acestui timp sancționar, resurecția generozității și a dragostei sub urgența pre-mortuară, înaltă drama de la fiziologic la spiritual. Căci generozitatea ei înseamnă un spor tragic. Destinul a devenit inclement și orice pact cu el aduce doar o nouă dimensiune agoniei : „Sînt egoistă cum sînt toți poeții. / Spun : cînd va fi plecarea, / eu să plec întîi. / / Apoi te văd : / îți pui pe pernă capul și ești singur, / îți încălzești mîncarea și ești singur, / te-așezi la masă și mănînci. Ești singur. / / Doamne, ia paharu-acesta de la el. / El este bun și-nrezător ca pruncii. / Pe nimeni n-a lovit. / / Lasă-mi mie paharul de venin, / felia mucedă de timp, / și dumicații mici de pîine bătrînească. / la masa ce coboară-neet în Hades" **(La masă)**. Această Alcestă gata să accepte agonia supraviețuirii pune generozitate în coșmar, își ferește ființele dragi de aripa morții și adună durerea în sine. În cîmpul acesteia ea e un magnet, nu un element iradiant sau un releu. Tendința ei nu e de a face părtași ai propriei suferințe, ci de a o împărtăși pe a altora. Micile sentimente familiale ating aici un fond eroic. Mișcarea lor se face pe o grilă de jertfă. Căci ecoul acestei tandreți ocrotitoare ce se revarsă asupra celor din jur e o tot mai acută însingurare și fiecare gest generos își are corespondentul lui dramatic.

Fără a se distanța de propria dramă, Maria Banuș o tonifică prin autoironie și umor. Presiunii existențiale surde și compacte ea îi răspunde printr-o decompresiune a textului, printr-o transcripție cînd alegră, cînd doar resemnată a spaimei. Poemele sînt sigure de greutatea propriei lor teme și de coerența suferinței. În locul unei sintaxe vertiginoase, care să dea morții un indice de vehemență, ele preferă o sintaxă lejeră, calmă și aparent estompativă. Versul se precipită rar spre metaforă și spre strategiile discursive ale potențării. El alege, de obicei, calea strict confesivă, evitînd registrul fictional. Dar chiar și atunci cînd își dă drumul pe toboganul unei euforii lingvistice el nu iese din perimetrul delimitat de moarte. Această cale de atac și de ocol, în care se amestecă notații cotidiene cu senzații ale golului și iminenței, plonjoane în memoria paradisiacă și opriri în depresiune și în care epicul se racordează la autoironie, nu duce la un alt liman. Inventivitatea, lansată în recuperarea unei fascinații a limbajului și a unei beatitudini a jocului, reînnodînd linia mai veche a balcanicii, nu scoate nici ea poemul din zodia sa mortuară. Excepționala **Întîlnire**, o adevărată paradă a procedeelor de detașare și implicare în propria dramă, lasă poemul mult mai aproape de moarte decît era. De la „ziua se sfîrșește lent" pînă la „scîrba" și sentința finală a îngerului, poemul eschivează și, fandează în toate chipurile, dar tema lui e ineluctabilă și strînsoarea ei definitivă. În acest laț fatal poeta așteaptă cu seninătate.

Al. Cistelecan

Emil Mica : Pasăre

eseu

În preajma zeului

În urmă cu peste două milenii. Socrate a fost judecat de tribunalul atenian și osîndit, după cum bine se știe, la moarte. Străvechiul — și emblematicul — conflict al filosofului cu Cetatea a persistat pînă-n zilele noastre. Care poate fi explicația ? De ce puterea a fost — și continuă să fie — stînjenită de gînditor ? De ce, în umbra puterii, Cetatea însăși s-a simțit tulburată de meditația liberă și aparent incomodă a filosofului ? La scurt timp după moarte, Socrate a fost reabilitat. Atenienii au regretat necugetatul gest, iar cei ce l-au condamnat au fost pedepsiți. Reabilitarea ulterioară n-a putut șterge însă din memoria timpului cumplita decizie...

Să ne amintim capetele acuzării : „Socrate a iscodit peste măsură cele de sub pămînt și cele din cer, face să învingă judecata strîmbă și îi învață și pe alții aceste (lucruri)"[1]. Filosoful a **cercetat, deci, peste măsură** — peste măsura **obișnuită** — iar judecata lui părea **strîmbă** — față de judecata **obișnuită**, desigur. Acuzatorii — Meletes, poetul tînăr, lipsit de talent, Anytos, omul politic, și oratorul Lycon — au mai adăugat : „Socrate calcă legea, stricîndu-i pe tineri și necrezînd în zeii în care crede cetatea, ci în alte divinități noi"[2]. A iscodi peste măsură cele de sub pămînt și cele din cer nu putea să nu afecteze într-un fel doctrina religioasă a vremii, iar tinerii — cu mintea limpede și deschisă — n-ar fi putut rămîne surzi la judecata filosofului. Învinuirile par îndreptățite, așadar, dacă le privim cu ochii omului politic, ai poetului netalentat și ai oratorului — reprezentanți ai **normei majoritare** și-ai **legii limitate**.

Socrate s-a apărat la proces : el nu s-a numit pe sine înțelept (**hotheòs sophòs einai** — „înțelept e (numai) zeul")[3], iar dacă totuși a acceptat acest calificativ a făcut-o numai pentru că, spre deosebire de cel care „își închipuie că știe ceva, deși nu știe" (**all' houtos mèn oietai ti eidenai ouk eidos**)[4], eu însumi filosoful — „dacă nu știu (ceva), nici nu-mi închipui că știu" (**egò de, hosper oun ouk hoida, oude ofomai**)[5].

A ști că nu știi (ceva) se deosebește fundamental de convingerea că știi pe deplin (ceva) — deși nu știi. Faptul de a ști că nu știu (ceva) mă desprinde firesc de limita ce mă ferecă în temnița aparenței, îndemnîndu-mă să verific, să cercetez și să înaintez spre adevărul în dezvăluire. **Știind că nu știu**, mă întorc mai hotărît asupra obiectului de cercetat și-i caut profundul adevăr, pornind de la noi ipoteze sau premise... Dar convingerea intimă că nu știu, de fapt, ceea ce îmi părea că știu mă face să nu pot renunța nicicînd la drumul ce se deschide înainte-mi și să nu mă mulțumesc cu ceea ce am obținut — și obțin, în urma fiecărui nou efort al cunoașterii — să mă deschid spre adevăr cu via curiozitate pe care numai starea de perpetuă așteptare mi-o poate conferi. **A ști că nu știu** mai înseamnă, totodată, **a ști, de fapt, ceva, dar nu destul** — pentru a fi mulțumit cu ceea ce știu — a ști, în fond, mai mult și mai adînc decît mi-a fost dat, dar nu îndeajuns de lămurit pentru a mă mulțumi cu — și a stărui în — neștiința de pînă atunci. A ști că nu știu mai înseamnă, în fine, **a fi conștient de însuși faptul științei mele**, a fi conștient de ceea ce sînt — acum și acum — adîncindu-mă totodată ceea ce deocamdată nu sînt, dar pot deveni — a fi conștient, așadar, de Absolutul-în-devenire — scopul suprem al oricărei cunoașteri.

Socrate „a jignit" Cetatea ; căci ascultînd vocea daimonului lăuntric, el a pus mai presus de toate — mai presus de orice zeitate — Zeul însuși : Absolutul : Principiul fundamental. A îndrăznit să ignore credința celor mulți în zeitățile mărginite și s-a lăsat ispitit de glasul — mut pentru ceilalți — al Zeului unic. Cum puteau să accepte atenienii această „blasfemie" atunci cînd Cetatea își conserva cu strășnicie datinile și legea, fără a le cerceta mai adînc ? Și ce drept ar fi avut filosoful — cel care știe că nu știe — să iscodească peste măsură „cele de sub pămînt și cele din cer" ? Mai mult, cu ce drept a putut spune Socrate „că în mine glăsuiește ceva divin, un zeu" — **hoti moi theìon ti kai daimonion gignetai (phonè)**[6] — atunci cînd zeii vegheau, pentru cei mai mulți, „dincolo", în inerta tăcere, atotputernici și inexpresivi ?

Să remarcăm legătura subterană a celor două constatări : **știu că nu știu** (ceva), pe de o parte, pe de alta **în mine glăsuiește ceva divin (daimonic), un zeu.** Știu că nu știu de vreme ce m-am desprins de limita convențională a celor **știute** de cei mulți ; detașîndu-mă de limită, ajung inevitabil în preajma — și în stăpînirea — Zeului, dincolo de certitudinile mărginite ale acestei lumi. A cunoaște nu înseamnă a re-produce, ci a progresa : a **înainta** spre adevărul care nu a fost dat, ci **se dă : se adevărește.**

Curent, mulțimea operează cu o serie de noțiuni limpezi : nu le contestă semnificația — dacă ar proceda astfel actul însuși al comunicării s-ar desfășura cu dificultate —, dar nici nu se întreabă prea des despre raportul dintre ele. Mult mai rar — dacă nu excepțional — noțiunile însele sînt puse sub semnul întrebării. Operațiile intelectuale obișnuite conferă o anume siguranță cunoașterii. Dacă cineva s-ar încumeta să clatine eșafodajul conceptual clădit cu migală, ar fi întîmpinat cu proteste. Și pe bună dreptate — pînă la un punct... Căci noțiunile au fixat o seamă de repere fără de care înțelegerea n-ar putea avea loc. Or filosoful se ridică tocmai împotriva „bunului simț" comun : atentează la convenționalele „puncte de sprijin" și își îngăduie să le conteste. Cum să nu fie repudiat, marginalizat, alungat din Cetate ? Cum să nu fie „pedepsit" cu singurătatea — ba chiar condamnat la moarte, ca Socrate, cel ce iscodea pe cetățenii Atenei argumentîndu-le că noțiunile în care crezuseră sînt subrede ? De fapt, ce căuta Socrate ? Ce caută, în genere, filosoful ?

Știu că nu știu — îndeajuns. **Știu ceva** despre o anume noțiune, despre un anume obiect, dar nu-i cunosc **esența. Și-mi dau seama că nu știu**, detașîndu-mă, cum spuneam, de imaginea-i convențională și căutîndu-i dedesubtul, temeiul. Mai mult — și mai general — **știu că nu știu (ceea ce e esențial) despre viața mea**, despre lumea aceasta pe care o privesc, în care respir și-n mijlocul căreia îmi port destinul. Mă simt copleșit de invizibile ziduri, strivit de neantul fertil izbucnind parcă, de pretutindeni... Omul Cetății, în schimb, este pe deplin mulțumit cu ceea ce știe : se simte, în mod paradoxal, liber în temnița care-l închide. Nici măcar nu-și dă seama că e înconjurat de metereze, de pereți silnici. E fericit în mijlocul obiectelor care-l înconjoară, acaparat de măruntele scopuri cărora li se dăruiește total. Nu e vinovat atunci filosoful de faptul că-i alungă liniștea ? Cu ce drept se amestecă într-o viață senină și pe deplin „justificată" ? Cu ce drept contestă „incontestabilul" ? Cine i-a conferit acest drept ?

Acesta e punctul sensibil al discuției. **Cine** (sau **Ce**) i-a conferit acest drept ? În fond, filosoful este și el „cetățean". Ar trebui să simtă, să viețuiască, să gîndească aidoma semenilor săi. Totuși, filosoful **știe că nu știe.** Dar nu numai atît : ceva mai adînc îi tulbură liniștea — și tulburîndu-i-o, îl determină s-o alunge și din sufletul celorlalți... Ceva mai adînc : **Daimonul** : spiritul Zeului coborît, în privilegiatele clipe, în ființa filosofului, șoptindu-i cîte ceva despre sublima ființare de Dincolo. Spun martorii vremii că Socrate rămînea, uneori, încremenit, cu privirea rătăcită. În acele momente era probabil, „posedat" de Zeu ; se afla sub stăpînirea lui și ulterior, cînd rostea încitat de impulsul divin. El nu se îndoia de veridicitatea noțiunilor, ci scruta legile cetății cu aceeași scrupulozitate, găsind pretutindeni limite.

Legea însăși era amenințată de gîndul filosofului. Nu „destabiliza" el Cetatea ? Nu se îndoia de normele majoritare — sădind neîncrederea în cetățenii ascuțiți la minte ? Hotărît lucru, trebuia îndepărtat. Mai marii Atenei au decis că trebuie să moară. Certitudinile lor mărunte se vedeau spulberate. Zeitățile imprecise și inexpresive — contestate. Ce mai puteau aștepta din partea filosofului și a filosofiei ? Lumea în care s-au pomenit și-n cercul căreia acționau li se părea fixă, imuabilă, „eternă" ; le-a fost dată, și ei făceau (așa cum și astăzi fac) parte din ea — obiecte dintr-un peisaj familiar și intim. Dacă cineva s-ar încumeta să-l nege, le-ar contesta de fapt însăși existența lor împăcată, mărginită și plată. Cetățenii Atenei **stiau** (așa cum cetățenii tuturor timpurilor **stiau** — și știu). Nu suportau ca cineva să le demonstreze subrezenia propriilor certitudini. La ce bun ? S-au născut cu ele, au crezut — și cred — în ele, au crezut — și cred — în valorile aparent ferme ale acestei lumi : puterea, bogăția... Ce sens ar mai putea avea vorbele „inepte" ale filosofului ?

Și totuși, acesta a fost condamnat la moarte(altcori, în cursul istoriei, a fost izgonit, întemnițat, sau pur și simplu, marginalizat). De ce oare ? **Pentru că neliniștea lui s-a transmis.** Certitudinile aparent ferme au prins a se clătina. „Dacă e adevărat ce gîndește și spune Socrate ?" — rostea glasul cugetului în străfundul conștiințelor. „Dacă **el** are dreptate ? Dacă, într-adevăr, **nu știm** ceea ce ar trebui să știm ?"

Condamnarea filosofului trebuie să ne pună pe gînduri. Respingerea brutală (și negația vehementă pînă la anchetizare) a prezenței sale mărturisește nu doar orgoliul, ci și **slăbiciunea** cunoașterii comune ; precaritatea acesteia. „Simțul comun" a fost jignit și agresionat : a fost zguduit, de fapt... Conștiința comună a re-acționat. S-a lăsat prinsă în plasa țesută cu măiestrie de gînditor (nu întîmplător Socrate a fost reabilitat imediat după moarte și nu întîmplător mileniile ce au urmat i-au păstrat vie amintirea).

Dacă **știu că nu știu** (destul — sau esențialul) înseamnă că sînt pe drumul spre Absolut : că m-am desprins de poșghița convențională a cunoașterii comune și că m-am avîntat Dincolo... Unde ? În împărăția Zeului. Lumea — comună și plată cum pare a fi pentru cei mai mulți — stă în puterea și-n destinul Zeului. A-i descoperi esența sacră înseamnă a îndepărta vălul opac ce-o ascunde privirilor. Zeul nu veghează din depărtări, inert — ca zeitățile străine ale mitologiei eline —. Zeul însuși coboară în mine, vorbește prin mine : **daimonul** său poate fi auzit, dacă știu să-l ascult...

Corneliu Mircea

[1] Platon, **Apărarea lui Socrate**, 19 b
[2] **Op. cit.**, 24 c
[3] **Op. cit.**, 23 a
[4] **Op. cit.**, 21 d
[5] **Op. cit.**, ibidem
[6] **Op. cit.**, 31 d

haiku

Creangă în balans — tăcut schimb de impresii între doi nori

GLOSSĂ

În felul în care apar gîndurile, clorapii de noapte puși în picioare peste călcîiele unse cu alifie ca să nu se murdărească așternutul și vechile obișnuințe ale trupului să nu fie obturate. De ajuns să-mi fie frig și toate chemările în care-mi pun o cît de mică speranță înainte de-a fi integrat de nimicnicie — fiord pe care atîția alții l-au descoperit. Cu noi însine putem juca piese întregi nedespărțite în felul realului în două părți : public și actori. Unghiile de sub care mustește sînge ne aduc aminte că am fost cîndva în fază de piatră ori de apă : undeva la-ntretăierea destinelor de chilipirgii ai universului. Acont în cele cîteva mobile rămase de la unghiul meu care și-a încheiat propria viață în timp ce eu eram la Paris în acel an probabil unic al vieții mele și nu vream să știu de nimeni și de nimic așa cum spatele negru al oglinzii e unicul ostatec al singurătății. Calm, va fi o după-amiază salvată de ploaie, va fi o tăcere gravată-n auz ca o greșeală telefonică din alt oraș. Incongruențe necesare adulării pe mai departe a propriului trup, a călcîielor bolnave, a nasului rece. Un contrabas se-aude din vecini, e o închipuire a acestei mine de pix, vertijul afirmației mă face străveziu, eu însumi corespunzînd arcului unei crengi pe-un calcan cu tencuiala căzută, eu însumi ca o dîră lăsată de acest balans în calea primelor stele.

Nu. Nimic nu-i hotărît. Voi citi mai departe în timp ce scriu. Voi alege o secundă în care piciorul scaunului scîrțîie, ca un port-bonheur revizuit de fiecare amănunt al zilei. Eu sînt eu dacă nu e altcineva de față. Fiecare casă primește un număr și atunci cînd ea se prăbușește numărul migrează nesimțitor în altă parte. Eu am degete lungi în calea somnului, simetria plecărilor e colțuroasă ca piatra spartă. Noi și noi și...

Nu poți să afli nimic din silueta unui trecător atîta timp cît golul din tine rămîne în expectativă. Celălalt e cel care te nedumirește pînă la propria-ți absență. Prezența e mai departe de noi decît credem. Majoritatea dintre noi ne mulțumim cu aparența prezenței : haine, umeri, fețe, mîini, înșirate pe-un fir făcut din cuvinte, care le și silește să rămînă-mpreună.

Constantin Abăluță

Jurnal anticameleonic — 23 nov. 1991

georgeta crișan

La ce bun certificate

Numărăm orele pînă la plecare
și mai trece o zi,
încă o poezie, încă un strigăt,
încă un cînt în zadar
încă o așteptare înfrîntă,
o foaie mai puțin în calendar
colo un război, ici o pace încheiată,
colo un bătrîn moare,
ci un copil se naște.
Proorocirea pietrei din Rhin
aruncată înapoi spre obîrșie
a-a fost minciună.
Nu încerca zădărnicirea orelor
prin scufundare în adîncuri.
Lasă cornul lunii să-ți netezească
tîmplele și fruntea obosită.
Ghiocul timpului n-a fost de față
la numărătoare, iar martorii
au lipsit și de data aceasta,
Lasă-i în pace, bobul de grîu
crește și așa, iar fîntîna
se limpezește de la sine.
Nu mai adulmeca urmele mistreților răniți.
fuga este deja o moarte.
La ce bun certificate
cînd Prezentul este mai greu
ca o piatră de moară.

Haos

Mă sprijin de geana nopții
să pot asculta în liniște
cum stelele visează de mine
Vino și nu asculta
cum țipă în taină luna
ce cu pudoare-și naște
ultimii frați ce se vor înfrupta
plos din minunea mării.
Mă sprijin de geana nopții
și-i pipăi conturul fin
ca o coapsă de dansatoare
vino acum — mîine e prea tîrziu
lumina mă dă ție toată durută

privirilor triste-critice
nu te depărta prea tare de bătaia
aripilor grele, de cîntecul cucuvelei
și nici de țipătul tăios
și scurt al liliecilor.
Nu mă trezi înainte de scufundarea
stelelor în oceanul cerului,
pe care ne plimbăm — corabie fără cîrmă
vino acum cînd luna nu s-a albit de tot.
mi-e frică de ziuă,
mi-e dor și mi-e frică
și totuși vino acum
pînă nu se face ziuă de tot.
Trezește-te în miez de noapte
și-ngenunche în fața
oglinzilor ce-ncep să doară
ca niște răni fierbinți.

Sînt copacul

Sînt copacul ce-și asumă
cardinalitatea telurică
dincolo de plînsul lumii —
osie ruptă și răsfrîntă
în sufletul tău,
cruce deturnată-n mine,
nu-ți aștepta răstignirea
asemenea cocorilor
ce-n primăvară se-ntorc.
Filfîire în roz — durată-n negru.
Să rămînem corzi pe care încearcă
încă păsările să-și scrie
ultimul lied pe portativul timpului
nu încerca să le prinzi iarăși
rotund în palmă, iluzia grea
ca un strigăt de cucuvea în noapte
îmi apasă pe tîmple și mă cheamă
obsedant de tîrziu,
îmi bate-n memorie,
mă strigă, mă cheamă
și se-ntoarce iarăși
bob de rouă — pur în simbol.

Vin studenții

Institutul de Arte Plastice, ajuns acum Academie Națională de Artă, iese la rampă viguros și pasionant într-o galerie proprie (un mai vechi deziderat se împlinește astfel), propunîndu-ne o nouă generație artistică — cea intrată în anul revoluției — și o nouă garnitură de pedagogi în meșteșugul artelor. Pe strada General Budișteanu, în imediata vecinătate a Academiei de Artă și a Casei-muzeu „Corneliu Medrea", este pe cale să se contureze o insolită enclavă artistică a Capitalei. Zona este centrală, deși nu atît de prielnică contactului cu publicul și nici negoțului cu artă, dar își are farmecul ei indiscutabil, mai cu seamă că în preajmă se află concentrată o mulțime de ateliere de creație și o galerie de artă consacrată — „Galateea". Localul fostei cantine studențești a ucenicilor dălții și penelului are astăzi o destinație mai presus de ingerințele ei sociale inițiale. „Galeria ANA" se află deja la a doua „premieră" expozițională, găzduind lucrările studenților claselor de pictură și sculptură (anii II și III) aflate sub tutela formativă a artiștilor-profesori Sorin Ilfoveanu și Mihai Buculei. Gestul tutelar este consemnat, simbolic și discret, chiar în expoziție prin două lucrări ale maeștrilor, prezentate într-o firidă-sanctuar dintr-o latură a sălii principale. Dacă mai adăugăm la aceasta și „binecuvîntarea" spirituală a patriarhului picturii noastre contemporane, Meșterul Corneliu Baba, care a ținut să fie prezent printr-o afectuoasă **Scrisoare deschisă** adresată tinerimii artistice de pe băncile școlii, avem imaginea unui festin cultural situat sub cele mai încurajatoare auspicii.

Cum arată, în substanța ei, această nouă promisiune artistică a țării ? La o primă deslușire, mai mult decît onorabil. Deși este vădită amprenta căutărilor didactice, de atelier, semnele valorii nu stau ascunse, stîngăciile, datorate lipsei de experiență ori personalității lor creatoare încă nedefinite, sînt dominate de frenezia exploziei imaginative și de prospețimea viziunii plastice.

Fiecare cirac își are în spațiul de expunere un număr îndestulător de lucrări apte să impună un profil distinct, pus în evidență și de criteriul unic de referință pe care l-au avut studenții-artiști (ne referim la clasele de pictură ale maestrului Ilfoveanu). Un același motiv tematic este declinat în versiuni incitante și bine individualizate de toți cei prezenți, fie că ne aflăm în fața unor naturi statice, fie că ni se propun studii de portret. Diversitatea stilistică este remarcabilă, paleta cromatică exprimă, prin valori bine stăpînite, o gamă sensibilă surprinzător de bogată și de convingătoare. Oricînd acești tineri pot intra, fără complexe, în agora artelor, cu rostiri de o forță expresivă aflată dincolo de orizontul simplelor înjghebări artistice.

Dacă ne referim la prestația studenților-sculptori, rezultatul căutărilor lor ne apare coerent și surprinzător de matur. Viziunile plastice sînt cutezătoare, dar niciodată excesive în tratarea modernă a subiectelor. O notă comună ambelor clase este lipsa de afectare stilistică ,debarasarea tranșantă de orice tic mimetic, pe care un talent neconsolidat sau neautentic nu l-ar putea evita în preajma unor dascăli de talia lui Buculei și Ilfoveanu. Personal, am fost surprins plăcut de acest contact, artisticitatea tuturor expozanților fiind în afara oricărui dubiu. Nu doresc o etalare părtinitoare a preferințelor, dar unele distincții se impun, pentru că înseși lucrările expuse ne îndeamnă la o astfel de judecată. Foarte închegată ni s-a părut lucrarea lui **Vlad Simion**, un portret de o picturalitate elevată, aflat cel mai aproape de spiritul maestrului care i-a insuflat suportul estetic. Superior clădite, în ulei și tempera, ni s-au dezvăluit creațiile **Adalgizei Harabagiu** (staticele, îndeosebi), ale lui **Tudor Jelerin, C tin Cioc, Vera Davidescu** (Nudul și compozițiile abstracte — singurele, de altfel, din toată expoziția). De la sculptură, o impresie puternică ne-au produs compozițiile lui **Benone Olaru** (o Răstignire gîndită într-o cheie modernă, de mare concizie stilistică și formală, dar evocînd spații bizantine de o rafinată sugestivitate), **Dumitru Popescu**, un „lemnar" demn de maestrul său și de buna tradiție a genului împămîntenită la noi, **Emil Mica** (cu o prelucrare liberă a modelului brâncușian al Măiestriei), **Tudor Balmuș**, (un Sarcofag de o convingătoare forță expresivă), **Vlad Perianu** (cu un semnificativ reper portretistic tăiat în piatră după indicațiile ontogenetice ale giganților din Insula Paștelui). Sigur, nu ne putem îngădui nici o omisiune, meritele reușitei acestui eveniment cultural și artistic, care este realitatea de acum a acestei galerii studențești, revenind întregii colecții și tuturor expozanților. Mai mult decît notabile, așadar, lucrările semnate de **Teodora Florescu** (statice sensibil compuse și împlinite cromatic), **Horia Vanu, Cătălin Bălescu** (un interesant Peisaj interior), **Silviu Filipovici**. Sculptura anilor ce vin poate avea și în aportul creator al lui **Toma Gabor, Nicolae Lupu** și **Lucian Taran** (sau Țăran) un consistent și original element de susținere.

„Galeria ANA", așa cum a înțeles să pătrundă în viața spirituală a Capitalei, poate deveni în scurtă vreme un reper de referință al peisajului nostru artistic. În strada Budișteanu nr. 10 a început să respire, convingător și tonic, însuși viitorul artelor plastice românești !

Corneliu Antim

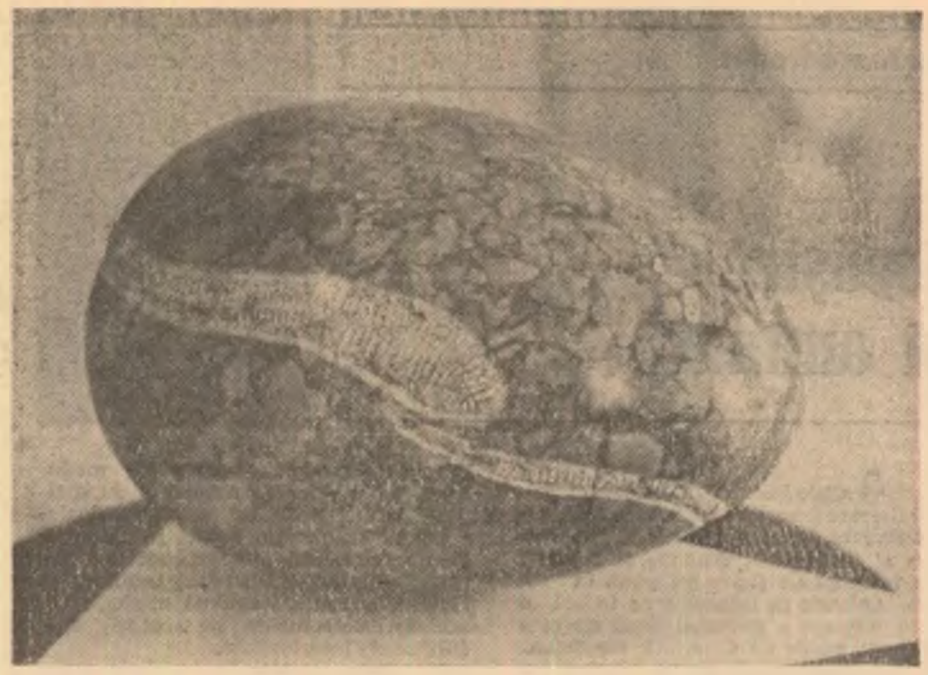

Nicolae Lupu : Oul

muzica

Săptămîna internațională a muzicii noi (I)

În ciuda dificultăților de ansamblu ale tranziției ce tinde parcă să se cronicizeze, viața muzicală dă dovadă totuși de o remarcabilă voință de supravietuire. Deși puțini încă, nu lipsesc sponsori din țară și din străinătate, oameni și instituții care înțeleg că arta trebuie salvată cu orice preț de spiritul, nu o dată meschin, al economiei de piață.

Simbătă, 23 mai, **Alpha** de Octav Nemescu, a dat semnalul începerii celei de-a doua ediții a „Săptămînii internaționale a muzicii noi". O structură aforistică, o respirare („anacruză" cum o numește autorul) trimitînd spre ideea genezei lumii și care se completează impecabil cu piesa din finalul concertului — **Omega Recidiva**. Amintind de „Spectacol pentru o clipă" (1974), Alpha este o ipostază a timpului condensat într-o magmă luminos-armonică, iar Omega, cel mai dramatic și mai profund moment al seriei, propune 40 de „sfîrșituri" (cadențe) ce prefigurează un timp dilatat. Din păcate, a doua piesă a zilei, **Concert pentru Hrisanide** de Rob du Bois, nu a putut fi salvată nici de prestigioasa prezență la pian a beneficiarului dedicației și nici de acuratețea orchestrei conduse de Ludovic Bacs. Principalul ei defect, chiar dacă am accepta o estetică a polistilismului, îmi pare a fi dezechilibrul acut între disonante (clustere, structuri post-seriale) și consonante (neobachiene, brahmsiene etc.), consonanțe prea „crude", prea directe. Strălucirea pianistică a lui Hrisanide a conturat însă cîteva momente solistice memorabile. De o admirabilă concizie (în contextul delirului formelor fără sfîrșit), **Concertul pentru trombon și orchestră** de Daniel Erb are forță, fluență, culoare și se impune ca una din cele mai importante pagini simfonice dedicate instrumentului solist. Mai vechea noastră cunoștință, Barrie Webb, în mare formă, se dovedește a fi nu numai un virtuoz al trombonului, ci și un muzician de mare finețe, capabil să construiască inteligent, să improvizeze convingător și personal în stilul propus de autor, acela al digeridu-ului australian.

Deși solicită cam aceleași calități interpretului, iar Daniel Kientzy le posedă cu prisosință, **Un couleur** — piesa pentru saxofon și orchestră de Louis de Pablo, nu mi s-a părut suficient de relevantă pentru prestigiul de care se bucură autorul, ci pare a fi mai mult un pretext pentru a pune în evidență remarcabila tehnică a lui Kientzy. Dincolo de sentimentul clar al unui deja vu, un bun control al timbrurilor, dinamica vie și coerența formală nu pot să nu fie amintite.

Din concertul de duminică, cel al orchestrei de cameră „Concerto", dirijată de Dorel Pascu, am reținut piesa lui Ulpiu Vlad — **Jocul viselor**, bazată pe contraste puternice între o zonă inefabil-modală și una textual-violentă și **Lumini tainice** de Dan Dediu, e lucrare densă, de rafinament timbral, admirabil orchestrată, ce reconfirmă talentul unuia dintre cei mai tineri optzeciști ai muzicii.

Programul seriei a stat, cel puțin prin titlu, sub semnul sacrului. Spun **cel puțin** deoarece Schönberg (cu De profundis op. 50b) și Michael Bayer (cu Canticum Mose et Agni), nu le-am perceput ca aparținînd amintitei zone. E greu de presupus că atonalismul cu tentă expresionistă, sau consonanța mai mult sau mai puțin gratuită ne pot duce spre muzica nonspectacular-ritualică. În schimb, **Psalmul 91** de Anatol Vieru, **Stabat mater** de Myriam Marbe (în special) și **Invocație** de Stefan Niculescu ne-au bucurat prin simplitate programatică și tragism. Marbe și Vieru au oferit și o „lecție" despre modul în care, într-un spirit nou, poate fii recucerită consonanța, în timp ce autorul lui Invocatio se dovedește a fi același maestru de necontestat al tratărilor heterofonice, sugerînd o „ceremonie imaginară".

Valentin Petculescu

(Fragment dintr-o prezentare făcută la postul de radio „Europa liberă".)

D-tru Popescu : Compoziție

parțial color

Crainici și rezerviști (II)

Prin concurs propriu-zis sau prin concurs de împrejurări — se vede, de altfel, la o primă ochire ! — au apărut pe ecran chipuri noi. Din păcate, unele cu ticuri vechi, iar altele în curs de a-și defini — sau, după caz redefini — poziția, orecum privilegiată în fața națiunii. Ajunsi acolo, sub reflectoare și-n apropierea microfonului, crainicii nostri vor acum, cînd nu mai este prezentă decît cenzura liber-consimțită, să ne demonstreze că alegerea lor a fost inspirată, astfel că unii nu întîrzie să-și afiseze inteligența, dezinvoltura și, bineînțeles, prezența de spirit. Numai Angelo Tudor nu e luat de acest val, el devenind un caz aparte, mai ales că ivirea sa în televizor la ore mici îi avantajează. Ca orice persoană în deficit cu somnul, speră să și-l recupereze, mai închizînd ochii, și starea asta de perpetuă somnolentă îi scuză pronunția și absența intonațiilor. De curînd ne-a anunțat că la Chișinău s-a desfășurat Colocviul „Presa tranziției și tranzitia presei" și mai nimeni nu i-a imputat ceva. Pesemne în viziunea sa Chișinăul ar fi unul și același orășel cu Costinestiul, unde a avut loc manifestarea pomenită. În contrast cu el, Cristina Topescu, descendenta unui crainic de marcă, e agilă, plină de viață și de bune intentii. Cînd prinde microfonul, ține să-l păstreze cît mai mult, înșirînd cuvinte, aceleași spuse și cu alte ocazii, ceea ce ne demonstrează că are încă o memorie excelentă. Apoi, un gust pe măsura acesteia. În fața noastră își etalează tot felul de toalete, încît nu știi ce să admiri mai mult la ea — frazele sforăitoare sau straiele de toate culorile și formele. Pesemne nu vrea să supere pe careva, ci numai să-i amuze pe toti. Ca și colegii săi din departamentul Sport, Florin D. Mitu și Dragos Coiocaru. Cu glasurile lor — reunite ! — teatrul **Tăndărică** și-ar spori încasările, iar copiii și-ar căpăta buna dispoziție, de care au atîta nevoie. Pe acestia doi, ca și pe Dumitru Graur, îi încurcă Emil Grădinescu și Victor Bonifaciu în nobila misiune de a forma o trupă comică, legată trup și suflet de Răzvan Theodorescu și Vidra sa, Emanuel Valeriu. Poate că se vor lua măsuri potrivite ca profesionistii autentici să fie înlăturati la vreme sau numai trecuti printre rezervisti, la naftalină, ca în caz de revoltă sau pentru schimbări cosmetice să iasă iarăsi pe platou, fie si numai pentru o vreme. Declansîndu-se si alegerile parlamentare si prezidentiale, e mare nevoie de scamatori si păpusari, altfel opozitia isi plasează ideile acolo unde nu se cuvine. Se impune, asadar, o nouă asezare a valorilor, bine supravegheată de la etajul 11. Cu Radu Cosarcă si Gabriel Giurgiu s-a declansat procesul, dar noi considerăm că s-a făcut prea puțin si cu prea multă timiditate. O astfel de actiune trebuie să cuprindă toate departamentele si toate pălăriile magnetice. Sint motive serioase ca si Anca Toader să intre pe o linie moartă, acolo unde ar putea-o urma Daniela Gămulescu. Cele două stînienesc intrarea în prim plan a Elenei Voinea, continuarea de drept a Gabrielei Neagu și aliata de fapt a Feliciei Melescanu. Discretia Despinei Moiceanu nu poate fi văzută cu ochi buni, atîta vreme cît chipul iradiant al Iulianei Marciuc bate pînă departe, în inima celor de la etajele superioare ale Televiziunii. Perioada asta de tranziție, devenită cronică, trebuie să lămurească totusi multe ezitări în reorganizarea institutiei din Pangratti. Crainicii nu pot fi redistribuiti pe post asa cum vrem noi, oameni cu tot felul de slăbiciuni, ci cum se cere de sus, eventual de pe măgura Cotroceni, pe firul scurt, ca bătăile să fie lungi. Căci avem nevoie de liniste, de stabilitate, de alegeri care să aducă în final cîstigători alesi pe sprinceană, după cum dictează constiinta celor care s-au îndrăgostit de putere ca pisica de ghem.

Marius Tupan

cartea străină

Ispăşire şi amînare

Angelo Rinaldi, magistru al criticii literare franceze pe care o exercită în **L'Expres**, investind recomandările cu ritm şi temeritate, cruzime şi culoare, şi-a încercat de şapte ori pana în roman. Apărute la intervale ce indică o egală mişcare a gestaţiei dacă nu şi a scriiturii, semn de sîrguinţă, suplimentată de autocontrol, cîteva dintre romane au recoltat laurii juriilor. Astfel „La maison des Atlantes" a primit Premiul Femina în 1971 iar „La dernière fête de l'Empire" a candidat pînă în faze avansate la două mari competiţii (premiile Goncourt şi Renaudot) care s-au întors excluzîndu-l pentru că nu şi-a marcat preferinţa în favoarea unuia sau altuia.

Două sînt surprizele prilejuite de acest recent excurs epic „Les roses de pline", Gallimard, 1991 într-o memorie a limitelor de existenţă în deceniul patru, o existenţă ce luptă să domine irespirabilul aer al necunoscutului personal, într-un univers dominat de homosexualitate. Totuşi, surpriza vine de la Angelo Rinaldi însuşi. Criticul atroce, persiflîndu-i pe un Julien Graeq sau François Nourissier pentru că modulează prozele lor cu măsuri şi după tipare datate, prăfuite chiar, se deplasează în zone puţin adînci şi, de regulă, nu ne exaltă fantezia cît mai degrabă plictisul, anchetează trenant, la rîndu-i, printr-o ciudată analogie, cu aceleaşi instrumente, pe aceeaşi fîşie subţire de interioritate.

Naratorul trăieşte în imediata apropiere a verişoarei Rose, persoană ce îi deschide uşa spre un şir de percepţii şi emoţii, dar nu are cu ea o corespondenţă de **însoţire**, cît una mai discretă şi mai insidioasă de **întreţinere**. Rose se risipeşte cu farmec între numeroase aventuri erotice cu bărbaţi ce o servesc cu alţii care o plătesc. Naratorul îşi permite să nu o judece, însă profită de pe urma ei ca să-i cunoască trecutul. Cine crede că trecutul resuscitează are aici o nouă dovadă afirmativă. Urcă din negura lui un domn Solinas, o bizară Nina Salisachs, umbrele unei vile a Palmierilor, iar în oglinda timpului, graţie sistemului de aeraţie, plutesc (într-un stil egal şi o idee realist-clasicizată) siluete de indivizi mai mult sau mai puţin previzibile.

Bine adus din condei în majoritatea traversărilor, naratorul aparţine gintei lui Oscar Wilde. E, pe rînd, sau concomitent, exaltat ori insolent, are cultul legăturilor pasagere cu femei la tariful casei ori cu juni fără instinctul rivalităţii.

Lipsa de concurenţă la nivelul realizării ambiţioase, sensibilitatea abia marcată pentru un stil de avertismente şi premoniţii ce parcurg în vîrful picioarelor paginile cărţii, desăvîrşita absenţă a oricărei retorici, de unde şi senzaţia că romanul ratifică un pact între autobiografic şi fantasmele crepusculare ale resorturilor intime — toate laolaltă despart prezentul roman de instinctul său vital, treaz pînă la dezechilibru.

Dimpotrivă, îmbibat de o temporalitate nălucitoare, „Trandafirii lui Pliniu" este scris cu o lentoare vecină cu inerţia ; curge printre evenimente, ia cunoştinţă de ele (în principal ascensiunea fascismului mussolinian în provincia natală) aproape accidental, vag, precum un fîlfîit de aripă cînd vocile amiezii toride moleşesc totul. În plus, dacă toţi pomenesc de o trezire ce întîrzie, să adaug că Rose cu iubirile ei zdruncină încrederea în steaua naratorului. Probabil fiindcă senzualitatea ei înţelege mai uşor avertismentele tulburi venite din cotidian. Pe cînd viaţa le conţine explicit, autorul le stilizează pulsatil.

Horia Vancu : Portret

Haloul de poezie densă ce încercuieşte supratema cărţii (totul stă într-un sistem de opoziţii de la ciocniri pînă la reverii) abate atenţia de la caracterul atît de deosebit al prozatorului Rinaldi faţă cu enunţurile criticului. Prozatorul îşi apropie o lume în care se răsfrînge prelungind-o, pe cînd criticul, mereu arţăgos cu mediocritatea, cu gustul îndoielnic, sparge oglinda şi pune în mişcare printre cioburi, textul deloc asemănător al neîmplinirilor sesizate în literatura anilor din urmă considerată una fără prea mari contribuţii şi profeţii dătătoare de speranţe. Recuperarea acestui trecut, naratorul o realizează prin operaţii de limitare, cum este cea privindu-i pe domnul Tiberi sau madam Renée — ca momente dintr-un traseu amestecat, mistuit de felurite sindrofii. Pe de altă parte, Rinaldi ştie să disponibilizeze micile evenimente ca să învie în popasurile la Pere Lachaise sau în gara de Lyon, echivalentul realist al „reconstituirilor", inclusiv cele privindu-i pe ocupanţii germani — cît şi pe micii şi marii colaboraţionişti ai clipei. Din asemenea amănunte şi scene, peisajul trăieşte legat de istorie deşi, în fapt, îi consacră un minim de propoziţii, de ieşiri la rampă.

Sub ce stea va sta Angelo Rinaldi mai departe ? Inocenţa şi violenţa îl vor sustrage cuceririlor care, deocamdată, agrează realul cu valori sugestive sustrase istoriei imediate. Nu de stare civilă, de polemică victorioasă cu eficienţa ei. În mod limpede sîntem încă departe de punctul terminus al drumului început de creator acum două decenii.

Henri Zalis

JURNAL VIENEZ

Paul Celan şi arta sinuciderii în Mitteleuropa (II)

Propoziţiile s-ar potrivi romanului lui Joseph Roth, **Cripta capucinilor**. Frumoasa pianistă a fost ieri acolo, a văzut flori la mormîntul Mariei Tereza. Flori proaspete erau şi la mormîntul lui Franz Joseph. A mai văzut cum la intrare aşteptau o seamă de tineri cu flori.

Pe urmă iar îmi recită din Paul Celan :

„Er ruft spielt süsser den Tod der Tod ist ein Meister aus Deutschland." El strigă cîntaţi mai dulce moartea, moartea-i un meşter german. Oh, îi spun domnişoarei din Bucureşti, de fapt ar trebui să traducem **Moartea e un meşter din Germania.** El era un spirit insular, el era o insulă în mijlocul acestei lumi. Aşa cum erau şi scriitorii germani din Praga : ei nu vor aparţine niciodată noii hărţi a lumii, cea statornicită după primul război mondial, ei vor aparţine vechii lumi : limba mea maternă, va scrie Rose Ausländer, a rămas germana.

Distinsul funcţionar vietnamez nu înţelege, distinsa pianistă încearcă să lămurească spinoasa chestiune. Un bătrîn domn chelner, care mi-a reţinut şi figura şi a luat în consideraţie ideea că, fiind alături de cunoscutul scriitor Milo Dor s-ar putea să-i fiu prieten, să devin om de nădejde al cafenelei, mă întreabă :

Domnii sînt cunoştinţele dumneavoastră ?

Sînt, cum să nu fie. Ei sînt nişte vienezi mai proaspeţi, nişte vienezi încă neobişnuiţi cu tradiţiile casei. Comandăm iar coca-cola (vom plăti, sper, din fondurile de reprezentare ale domnului consilier la O.N.U.).

La Paris, îmi spunea Milo Dor, Celan ar fi putut să scrie franţuzeşte, aşa cum au făcut-o Ionescu şi Cioran. Nu mă îndoiesc că ar fi ajuns un scriitor de notorietatea lor. La Paris, el era un anonim, un însingurat, cred că însingurat încă prin căsătoria lui cu această doamnă frumoasă, talentată, cu părinţi aristocraţi şovini. Milo Dor are oroare de şovinism, de fascism, a scris de curînd un articol violent împotriva lui Kurt Waldheim : omul trebuie să-şi facă mea culpa, fiindcă nu şi-a făcut-o, dreapta austriacă a luat avînt. El este unul dintre argumentele ei de bază. Nu-l condamn, îmi spunea Milo Dor pentru ce a făcut în timpul războiului, îl condamn pentru că nu a dat o declaraţie foarte clară privitoare la acele fapte. „ Soarta lui Paul Celan arată că Austria nu are nevoie decît de poeţi morţi sau exilaţi*".

Cred că i-am spus lui Milo Dor că şi Imperiul rus şi Imperiul englez au rămas, ani în şir, sub acelaşi tir al acuzaţiilor. Doar ţările mici îşi păstrează scriitorii, i-am spus, lăsîndu-l să mă privească mirat :

— Chiar aşa, domnule, chiar aşa, se miră autorul recentei opere numite **Auf einem falschen Dampfer.**

O lume se apropie de sfîrşit, spunea Mircea Eliade printr-unul din personajele sale esenţiale, atunci cînd îşi trădează secretele. Atunci cînd nu mai este nimic interzis profanului vulg, ochiului impur, privirii concupiscente, un ciclu al existenţei omeneşti se încheie.

Cum să împiedicăm dezvăluirea tainei, deturnarea adevărului, decît negînd, distrugînd răul mesager, purtătorul mizerabilului cuvînt ? Sinucigaşii Vienei au presimţit **sfîrşitul** şi au încercat să se sustragă lui. Gestul lor aparţine unui nihilism terapeutic. Nu numai voinţa de a refuza această lume trebuie citită în gestul sinucigas, ci şi demnitatea consecvenţei : ei nu voiau să-şi trădeze lumea lor.

Prin Freud, Wedekind, Weininger, prin Klimt sau Schiele impresia de breşă în zidurile de apărare ale lumii vechi e atît de puternică, încît sentimentul de pierdere trebuie legat chiar de viitorul imediat. Pentru Viena, viitorul imediat al anilor în care Freud descoperă psihanaliza iar Wedekind o lansează pe Lulu înseamnă anii „dinainte de război" : 1913, 1914. Anii în care la Viena se adăposteau eroii secolului ce avea să se nască abia odată cu primul război mondial : Lenin, Trotki, Stalin, Hitler.

Nici unul dintre aceste personaje nu intră în grila sinucigasilor care ne interesează în acest serial. De fapt, unul singur dintre ei se sinucide. E dînsul vienez ? E duminică, în Viena duminica toţi vienezii sînt, îmi spune domnul Cleţiu, la sfînta slujbă. Cei pe care-i vedem sînt, ca şi noi, musafiri, vizitatori, oameni care vor să voteze. De fapt ei vor să voteze, Mircea Duma şi Marius-Ovidiu Cleţiu fiindcă eu le-am spus: dragii mei, iubiţii mei compatrioţi, azi e nouă februar şi numai cei de acasă votează. Sînt alegeri locale. Eu nu merg la vot. Domnul Cleţiu a vorbit aseară la telefon cu doamna Cleţiu şi doamna Cleţiu i-a spus : votezi la ambasadă. Ne ducem, aşadar, la ambasadă : eu, domnul Cleţiu, domnul Mircea Duma din Oradea, şi el domiciliat la Kolpinghaus, Viitor critic de artă. Ne oprim lîngă un Mercedes model 1990 pe care proprietarul lui îl vinde cu 30 000 de silingi. Pomană, spune domnul Duma, pomană, oftează domnul Cleţiu, dar noi n-avem în buzunarele noastre, în total, decît vreo cincizeci. Dăm tîrcoale maşinii, viitorul critic de artă ne explică de ce această maşină e superioară tuturor celorlalte. Ajungem la ambasadă. Mircea, care ştie obiceiurile casei, povesteşte că de acolo, dinlăuntru, ei ne privesc cu o cameră video. Sună. Şi sună iar. Apare un domn solid şi suficient de mirat. Vrem să votăm, spune Marius Cleţiu. Nu se votează decît în ţară, spune decis domnul şi dă să închidă poarta, dar Mircea Duma, obişnuit cu viteza de execuţie a gazdelor, îi explică : domnule, trebuie să votăm. Avem şi o cunoştinţă aici, adaug eu, dornic de lămuriri suplimentare. Un consilier cultural, spune repede Marius-Ovidiu Cleţiu. Domnul e ziarist, mă arată, cu degetul, Mircea Duma.

O cheamă doamna Grete Tartler, zic eu, cît pot de repede.

Nu-i nici o Tatler la noi, mormăie omul stăpînirii şi încheie : nu se votează decît la domiciliul din România. Şi, profitînd de un moment de slăbiciune al viitorului critic de artă, altfel om călit în lupta cu miliţiile populare, închide poarta. O poartă de cetate. Inexpugnabilă.

Aşa că mergem să vedem palatul Belvedere. Aşa că mergem să vedem locul unde a studiat Maiorescu. Aşa că ei mă duc să-mi arate monumentul ostaşului sovietic eliberator.

Citesc cartea lui Amy Colin despre Paul Celan fiindcă domnişoara Huu vrea să afle părerea mea despre această carte. Mama ei a fost prietenă cu Amy Colin (zice) pe cînd profesoara de la Pittsburg era în România.

Trebuie să fi fost foarte demult, observ.

Aflu, spre surpriza mea, că adolescentul Paul Celan visa, ca şi adolescenta Nina Cassian sau ca tînărul Ov. S. Crohmălniceanu la celălalt centru al lumii, propus de Moscova la începutul deceniului al treilea. Aşa cum deduc din convorbirile cu Milo Dor, drumul la Viena nu însemna o abdicare de la solicitarea Celuilalt Centru.

Dacă cineva valorifică la Maximum cartea lui Petre Solomon privind dimensiunea românească a lui Paul Celan, atunci Amy Colin o face. Pentru cartea sa numită **Holograms of Darkness** i-a citit cu iubire pe Gherasim Luca, Paul Păun, Gellu Naum, D. Trost, Virgil Teodorescu, Saşa Pană. A citit studiul lui Matei Călinescu privind avangarda românească. Amy Colin a reconstituit cu dragoste, pricepere, devotament, momentul 1945—1947 al avangardei româneşti.

Între două centre ale lumii. Între două morţi, hologramele întunericului.

Din perioada vieneză a lui Paul Celan se citează introducerea la cartea lui Edgar Jené, **Der Traum von Traume, Visul din vis.** Desenele suprarealiste ale lui Jené nu au făcut senzaţie atunci dar astăzi, cînd le privesc, mi se par — unele — familiare : parcă l-ar reproduce pe E. T., extraterestrul lui Spielberg. Celan şi prietenul său devansau, în Viena anului 1948, o incursiune în Utopia. Designul regizorului american putea fi regăsit în **Visul din vis !**

Dar paginile care mă surprind cel mai mult sînt cele privind Bucovina. Din Cernăuţi vin stelele vieneze şi berlineze ale teatrului german — Alexander Moissi, Paul Wegener, Hans Moser, Albert Bassermann, Max Pallenberg, Conradt Veidt. Un număr mare de pictori, un respectabil număr de filozofi (între care Constantin Brunner, mentorul Rosei Ausländer) de aci se trag. Între scriitorii bucovineni, Amy Colin îi citează pe Mircea Streinul, Iulian Vesper, pe cei de la **Iconar** şi se opreşte, pe larg, asupra unor autori ca Gregor von Rezzori, Eliezer Stainberg, Itzik Manger : poemele ultimului au fost traduse în germană de Alfred Margul Sperber, Rose Ausländer şi Alfred Kittner. Dintre „cernăuţenii" plecaţi din România, numai Aharon Appelfeld şi Dan Pagis au ales ebraica drept limba pentru cărţile lor. Ceilalţi, marea majoritate, au devenit scriitori de limbă germană. Limba germană era, şi după 1918, patria noastră, spunea Rose Ausländer. Poeta a murit într-un azil, în Germania : atunci — în zilele morţii ei — R.F.G.

Recunosc că ne-am învîrtit foarte mult pînă am găsit Meldemannstrasse nr. 25—27. Era duminică şi duminica vienezii sînt la biserică, pe stradă rămîn doar vizitatorii, gastarbaiterii, auslenderii, Meteţii. Cei care nu pot să-şi permită să trăiască această sărbătoare decît aşa : plimbîndu-se, căscînd gura la vitrine, contemplînd monumentele. „În această perioadă — scrie Hitler în **Mein Kampf**, recapitulînd anii petrecuţi pe strada Meldemann 25, mi-am făurit o concepţie despre lume care a devenit fundamentul de granit al actualei mele activităţi."

Ne-am învîrtit foarte mult fiindcă pe străzi erau doar **ceilalţi**. Vienezii ştiu totul despre oraşul lor. Viena nu are secrete pentru ei. Dar duminica, atunci cînd pe străzi rămîn doar fraţii noştri marocani, sîrbi, croaţi, ruşi, polonezi, cînd spaniolii, suedezii, englezii germanii îşi încheie aici fericitul week-end ? Cînd m-am întors de pe strada Meldemann mi-am dat seama că singurul lucru serios pe care aş putea să-l fac este să transcriu ceva din capitolul Vila Adolf. E capitolul pe care Gerhard Roth îl scrie, în a sa **Călătorie în Viena interioară** despre locul cu pricina : **„Azilul de săraci din strada Meldemann e unul din locurile sumbre care oglindesc aversiunea, dezgustul, dorinţa secretă de moarte.."**

În strada Meldemann sînt cei ce se autodistrug : cei care trăiesc, cu voluptate, patima autodistrugerii. Căutăm un prieten al lui Celan : nu-i. Nu mai locuieşte aici. Sau a murit.

Dar Hitler ? În care dintre camere a locuit Hitler ?

Fiecare are varianta lui. Domnul Gerhard Roth e de părere că nimeni nu mai ştie care este, cu adevărat, camera celui mai celebru sinucigaş al secolului.

Cornel Ungureanu

*Regăsesc fraza, exact aşa, în cartea lui Petre Solomon, la pagina 128. Milo Dor o mai rostise, prin urmare, o scrisese **(Über Paul Celan)** Dietlind Meineke, 228.

Urmare din pag. a 16-a

Declarație de bîlci

cul landoului, ca o vociferare, în prea tacita fericire pentru un apus la periferie, cu furtună, în toate felurile totodată și fără motiv, al rîsului strident obișnuit cu lucruri și cu alămurile lor triumfale : de fapt, cacofonia la auzul oricăruia, o clipă depărtat, mai curînd nu se încrede, aproape de ideea sa, rămîne sensibil în fața obsesiei existenței.

„Sărbătoarea..." și nu știu care întîlnire suburbană ! va numi copilul încărcat în distracțiile mele, vocea clară a unor anumite plictiseli ; mă supun și mă opresc.

Fără compensația acestei oscilații decît nevoia explicației figurative plauzibile gîndurilor mele, ca și cînd se ordonează simetric becuri de iluminat încet-încet limpezite în ghirlande și simboluri, am hotărît cu singurătatea ratată, să mă cufund chiar cu bravură în această dezlănțuire expresă și demnă de ură, cu tot ceea ce părăsisem într-o grațioasă companie : decisă și ne mărturisind surpriza modificării în programul nostru, își odihnește brațul ingenuu pe mine, în timp ce mergem să traversăm, cu ochii în șir, aleea de buimăceală care împarte în ecoul aceluiași scandal bîlciurile și permite mulțimii să închidă în sine pentru un timp universul. Ulterior asalturilor unei mediocre neruşinări în vederea căreia va fi deturnată lîncezeala noastră amuzată de crepuscul, în fond, bizar și purpuriu, ne reține tot atît cît norul incendiar un spectacol omenesc, sfîșietor: renegată de cadrul vopsit grosolan sau de inscripția cu majuscule o baracă, în aparență, goală.

Cui aparține acest culcuș deplorabil pentru a improviza aici, ca vălurile în toate timpurile și toate templele, taina! frecventarea sa tot timpul postului nu-și excitase posesorul înainte ca el să deruleze ca steguletul de luptă al speranțelor bucurîndu-se halucinația unei minuni de arătat (ca zădărnicia famelicului său coșmar) ; și totuși, împins de caracterul fratern de excepție la mizeria zilnică ca a unei ocne, cînd înființează cuvîntul misterios de sărbătoare, ține pantofi numeroși tropăind (nebazîndu-se cîtuși de puțin pe profunzimile veșmintelor cîte o unică veleitate a asprimii ajungînd la unicul scop de a se consuma), el de asemenea! nu contează cine dezbrăcat de tot în afară de noțiunea care avusese loc acolo pentru a fi unul dintre aleși, dacă nu de a vinde, de a face să vadă, dar ce, cedase convocării la binefăcătoarea întîlnire. Sau, foarte prozaic, poate șoarecele educat sub rezerva că el însuși, acest cerșetor conta pe atletica vigoare a mușchilor săi, pentru a hotărî admirația populară, îi lipsea, în clipa precisă, cum rezultă aceea adesea din miza pe șederea omului în circumstanțele generale.

„Bateți toba !" propuse înălțimea sa Doamna... numai tu știi cine, arătînd o tobă învechită din care se ridica, cu brațele descrucișate pentru a semnifica inutila apropiere a teatrului său fără prestigiu, un bătrîn pe care această prietenie cu un instrument de zgomot și de apel, poate, îl seduse cu desenul său vacant ; apoi, ca și cum, de aceea ce imediat se poate, aici, considera cel mai frumos, enigma, printr-o bijuterie îngrădind-o pe mondenă, într-atît încît gura ei rămase mută, strălucea ! iat-o devorată, spre surprinderea mea de paiața amuțită în fața unei opriri a publicului care înșală trezirea unor ra și fla asurzitoare al meu invariabil și obscur pentru mine însumi mai întîi „Intrați, toată lumea, nu costă decît un ban, îl dăm înapoi acelui căruia nu i-a plăcut reprezentația". Nimbul de rogojină în mulțimea împreunîndu-i palmele senile gol, i-am agitat culorile în semnal, de departe, și am înaintat, gata să-mi fac loc prin mulțimea ridicată-n picioare în secretul de ceea ce știuse să facă cu acest loc fără vis inițiativa unei contemporane a serilor noastre.

La înălțimea genunchiului ea apărea, pe o masă, sute de capete.

Clar asemeni unui jet rătăcit de cealaltă parte o săgeta electric, strălucește pentru mine acest calcul care în ciuda tuturor lucrurilor, ea, după cum era moda, o fantezie sau dispoziția cerului circumstanțiam frumusețea sa, fără supliment de dans sau de cîntec, pentru bîlci din belșug plătea pomana cerută în favoarea unui oarecare ; și din același gest îmi văd datoria în pericolul subtilei exhibiții, sau că nu era pe lume pentru a conjura defecțiunea în curiozități decît să recurgă la o oarecare putere absolută, ca a unei Metafore. Repede, să trăncănești pînă la clarificare, despre fizionomii nenumărate, despre siguranța lor care, nesesizînd totul dintr-o dată, merge pînă la evidență, chiar abruptă, implicată în cuvînt și consimte să-și schimbe moneda contra presupunerilor exacte și superioare, pe scurt, certitudinea fiecăruia de a nu fi tras pe sfoară.

O clipire, ultima, asupra unor plete în care fumegă apoi luminează splendorile grădinilor paloarea pălăriei de mătase în aceeași nuanță cu rochia statuară ridicîndu-se înaintează către spectator, pe un picior cum îl lasă hortensia.

Atunci :

Cosița — zborul de flacără extremă
Apus al dorinței — întreagă desfăcîn-
d-o —
Se-așază (aș spune murind o diademă)
Pe frunte — vechiul loc — încununînd-o

Lipsit de aur suspinînd numai acest
viu nor
Cu flacără arzînd mereu interior
Originală, singură și continuator
În giuvaerul ochiului veridic, rîzător.

O goliciune de erou tandru, defăimătoare
A celei ce nu mișcă nici astre, nici foc
Decît simplifică femeia cu onoare
Îndeplinind prin faptă fulgurantul joc

Să-mprăștie rubine peste-ndoială-n
forță
Asemeni cu o veselă și tutelară torță.

Ajutorul meu în cioplirea vivantei alegorii care deja se supunea la așteptare îndelungată, probabil greșeala mea de elocvență ulterioară, pentru a potoli cu gingășie elanul răsturnat : „Am să vă fac să observați, am adăugat, acum pe picior de egalitate cu înțelegerea vizitatorilor, tăcînd scurt spre surprinderea lor în fața acestei concedieri printr-o afecțiune a reîntoarcerii la autenticitatea spectacolului, Domnilor și Doamnelor, dacă persoana care a avut onoarea de a se supune judecății dumneavoastră, nu cere pentru dumneavoastră comunicare a sensului farmecului său, un costum sau un anumit accesoriu obișnuit în teatru. Acest specific se acomodează cu aluzia perfectă pe care o dă toaleta care este mereu una dintre motivele primordiale ale femeii, și ajunge, la fel ca simpatica dumneavoastră aprobare să mă convingă". Un moment de încordare de marcă apreciativă în afară de cîteva timide „Desigur !" sau „Asta era!" și „Da" printre voci ca și multe „bravo" dăruite de perechi de mîini generoase, conduseră pînă la ieșirea pe un loc liber de pomi și de noapte mulțimea în care mergeam să ne amestecăm, nu era așteptarea în mănuși albe încă a unui copilăros infanterist care le visa dezmorțite la aprecierea unei jartiere trufașe.

— Mulțumesc, a consimțit draga de ea, cu o adiere direct către ea dintr-o constelație în care frunzele aburite ca pentru a găsi aici dacă nu înseninarea, totuși obișnuința frigidă a vocii sale : port în spirit amintirea lucrurilor care nu se uită.

— Oh ! nimic decît loc comun al unei estetici...

— Dacă n-ați fi introdus cine știe ? prietene, pretextul de a formula astfel în fața mea în intima izolare de exemplu a mașinii noastre — unde este ea s-o recîștigăm : — dar aceasta izbucnește forțat, sub lovitura pumnului brutal în stomac, care dă naștere unei neliniști a oamenilor cărora, cu orice preț, și dintr-o dată trebuie să le proclami ceva care să le întrețină visarea.

— Cine se ignoră și se aruncă golit de frică, în ghiarele publicului ; e veridic. Că dumneavoastră. Doamnă nu-l veți auzi atît de necombătut, în ciuda reduplicării sale pe o rimă a trăsăturii finale, vorbele mele amăgitoare după o modă primitivă a sonetului pînă la dumneavoastră prin diferite tonuri pentru a încînta un spirit deschis înțelegerii multiple.

— Poate ! acceptă gîndul nostru într-o bucurie a sufletului nocturn aceeași.

LIRICĂ SPANIOLĂ CONTEMPORANĂ

JOSÉ MANUEL CABRA DE LUNA (n. 1949)

✡ ✡ ✡

Singurătatea apei
nu rezultă din absența
unei tovărășii. Posibila sa
liniște și renunțare,
durerea ei de a trăi,
profunda materie
din care se naște provin
din truda grea, din unitatea
complexă în care se făurește.

✡ ✡ ✡

Recunoștința zborului !
A zbura e un act sau e putere ?
Ar putea oare să fie un mod
de a fi la celălalt capăt al vieții ?
Vedem mișcarea în ritmul
ceasului, dar deja pot afirma
fără echivoc că pasărea la care mă
gîndesc
mă scapă de oroare, de măsura
temporală și sigură la care mereu
apelăm,
ocolește geografii și zboară,
zboară cu un nord prefixat,
iar soarele ajunge să fie un vîrf de
aripă
și orice măsurătoare devine inutilă
pentru că pasărea nemișcată pe care
mi-o închipui
zboară prin cuvînt acolo unde e
chemată..

ANTONIO SIMÉNEZ MILLÁN (n. 1954)

Glasuri din alte vremuri

Glasuri din alte vremuri, ascunse
poate de un zvon de valuri
care crește și le uită : doar
vestigii pe care noaptea le
recunoaște,
iar nu lumina rece a acestor zori,
și tristă.
Aici nesiguranța a sălășluit.
Aici insomnia s-a umplut de torțe,
de luminări, de cenușă
plajă a singurătății, peisaj sterp,
unde dărîmăturile-și aduc aminte
de o fragilă frumusețe ruinată.
Depărtată bucurie,
ce spațiu al memoriei
a putut recupera focul trecut,
ce clipă de luciditate sau ce viață.
dacă marea le învăluie deja
și un lințoliu îi acoperă imaginea,
de parcă ar exista destin.
Mai rămîne lumina, un zbor de
pescărași.

JOSÉ MANUEL DEL PINO (n. 1958)

Nu știm mai nimic despre Atlantida

Culoarea...

Nu știm mai nimic despre Atlantida,
despre femeile și calitatea vinurilor
sale :
despre bancurile cele mai celebre și
despre artiștii săi :
e confuză presupunerea sigură
despre agricultura sa
și despre posibila preferință pentru
porumb în loc de grîu.
Nu le știm nici ignoranța,
nici ritul artificios al temerilor lor.
Iluziile tinerilor și propensiunea
pentru război
ori pentru pace,
jocurile de dragoste sau dacă
cunoaștem cumva sărutul pe buze.

...se ascunde între soare
și triunghiul de piatră ;
realitatea a fost mereu ascunsă
între cromatismul
obiectului și ochii înfierbîntați
ai privitorului.

În românește de
Coman Lupu

moda, altfel

Moda căutătorilor de lumină de sud

Toți au pretins că erau căutători de lumină, ca și cum nu mai aveau ochi să vadă decît în lumina „cu totul și cu totul specială" a Provenței, a Coastei de Azur. S-au dus în „chemarea sudului" ca individualități distincte, fericite, încrezătoare, adesea disperate dar au acoperit spațiul mult visat ca aglomerări de căutători de minune, de geniu și de glorie, eventual de bani, de consumatori de alcool, de femei ce li se păreau mai temperamentale în Sud, deși Nordul de astăzi îi contrazice.

Marea e o fascinație, un motiv de existență brutală sau de existență visătoare, spirituală marea e **motiv**, pentru unii **leit-motiv**, iar **unii** pictori, asemenea păsărilor, asemenea peștilor și altor făpturi dirijate de Dumnezeu, doresc la un moment dat al vieții lor să migreze spre lumina cerului de deasupra mării. Poate că inspirația inițială a fost virgină ; voga a creat duplicitatea și impostura dar tot ea a filtrat valoarea. Mulți au văzut, puțini au putut spune ce au văzut. Toți și-au dorit „proprietăți" pentru eternitate, în sud.

O întreagă generație de pictori a părăsit bruma pariziană, ei și-au părăsit atelierele spre a coborî spre ceea ce considerau că este „paradisul terestru". Neliniștea unuia îl contamina pe un altul, bande de prieteni se antrenau să surprindă lumina miraculoasă măsurîndu-se în explozia culorilor, bogăția nuanțelor din tuburile de ulei și măiestria pensulelor. De îndată s-au format doi poli de atracție, Marsilia, ca început de drum, magnifică prin complexitatea sălbatică, portul vechi, care la vremea aceea era plin de vase ce veneau din toate colțurile lumii aducînd cu ele mirajul exotismului și Saint-Tropez, loc de beatitudine, de reverie, unic prin liniștea sa tandră, prin casele sale scăldate în aur de soare, gardînd unul dintre cele mai frumoase golfuri ale Rivierei franceze. Cannes și Nisa erau lăsate, cu generozitate plictisită, snobilor, bogătașilor sau pictorilor ajunși deja mondeni, ca Van Dongen, Dufy și Matisse.

Marsilia anului 1885 apare în pictura lui Jean-Baptiste Olive, născut la Marsilia, unde a avut un atelier în vechiul port și o locuință în La Canebière. E un pictor din opera căruia **marinele** se situează printre cele mai frumoase din lume. Minuțiozitatea picturii îi apropie opera de fotografie, ca primă impresie dar privirea în detaliu descoperă o senzualitate sudică, specifică acestui mare pictor provensal. În 1878 Paul Cézanne e cucerit de o Marsilie albastră, insinuantă. Mama lui avea o căsuță în Estaque, integrat astăzi orașului, pe atunci un sătuc cu căsuțe de cărămidă roșie. În 1883, **maestrul din Aix** îi scria lui Zola : „Am aici multe locuri frumoase de privit. La vremea apusului, urcînd pe înălțimi, ai o frumoasă panoramă avînd în fundal Marsilia și insulele, toate învăluite în înserare de un efect foarte decorativ". În 1925, un pictor **revoltat**, care și-a petrecut aproape întreaga viață la Marsilia o imortalizează într-o paletă sumbră și vibrantă. A expus la Paris și la New York, apoi a căzut în indiferență și uitare. Abia de cîțiva ani acest pictor de geniu a revenit ca apreciere pe primul plan în preocupările și aprecierile amatorilor de artă și se numește Louis-Mathieu Verdilhan. Charles Camoin l-a răpit Parisului pe Albert Marquet și împreună, în același atelier, au pictat cu ardoare Marsilia.

„Sărbătoarea florilor" din Saint-Tropez e o bucurie pentru privitor și se datorează unui pictor de origine poloneză, Moise Kisling, fascinat de lumina sudului sub efluviul căreia a ucrat pînă la sfîrșitul vieții sale, în 1953. Și Marquet a pictat casele portului din Saint-Tropez (1905), și Pierre Bonnard a descoperit farmecul inefabil al portului (1911) dar cele mai emoționante, mai strălucitoare, mai misterioase imagini ale celebrei localități se datorează lui Maximilien Luce (1904), cel care împreună cu Paul Signac a fondat neoimpresionismul și unui prieten, pentru care Saint-Tropez a fost **le coupe de foudre**, Henri Manguin (1920).

Din lumina lor vrăjită se vor bucura generații.

Corina Cristea

STEPHANE MALLARMÉ – 150

Publicate pentru prima dată în 1897 în „Biblioteca Charpentier", prozele lui Mallarmé reunite sub titlul „Divagațiuni" reprezintă ultima lucrare îngrijită de el însuși. Această culegere heteroclită a fost reluată în ediția monumentală a „Operelor complete" de către îngrijitorii ediției Henri Mondor și G. Jean Aubry în „Biblioteca Pleiade".

Deși nu se poate defini cu exactitate, în cazul lui Mallarmé, sensul cuvîntului „divagations" și nu i se poate atribui accepția curentă derivînd din verbul „a divaga", traducătorii au socotit că păstrarea termenului „Divagațiuni" este cel mai aproape de sensul termenului mallarmean.

Dăm spre publicare, pentru prima dată în limba română, alături de portretele unor artiști celebri ai timpului, două admirabile, dintre cele mai prețuite poeme în proză : „Nufărul alb" și „Declarație de bîlci".

Mallarme, văzut de Gauguin

EDOUARD MANET

DACĂ un destin tragic, omisă Moartea hoață, complice al tuturor, omului gloria, dur, ostil, a marcat vreo bucurie și gingășie, mă tulbură — nu hăituiala contra aceluia care, de acum înainte, a întinerit marea tradiție picturală conform instinctului său, nici gratitudinea postumă : dar, în mijlocul dezgustului, o ingenuitate bărbătească de șevalet cu haină de chit, barbă și păr blond, rar, care începe să încărunțească cu înțelepciune. Pe scurt, zeflemitor cu Tortoni, elegant ; în atelier, furia care îi șiroia pe pînza goală, confuz, ca și cum niciodată n-ar fi pictat — un dar precoce de altădată să neliniștească aici rezumat cu descoperirea și chitanța neprevăzută : învățătura cu un martor zilnic, eu, care se joacă în întregime, din nou, de fiecare dată, nefiind altceva decît ca toți ceilalți fără a rămîne deosebit, după voie. Aminture, spunea el, atunci, atît de bine : „Ochiul, o mînă..." pe care o visez din nou. Acest ochi — Manet — al unei copilării cu descendență citadină, nouă, pe un obiect, persoanele așezate, virgină și abstractă, păstra nu de mult imediata prospețime a întîlnirii, cu ghearele unui rîs al privirii, pentru a sfida, în poză, în cele din urmă, oboselile celei de-a douăzecea ședințe. Mîna sa — apăsarea simțită clară și hotărîtă enunța în care mister limpezimea vederii cobora la aceasta, pentru a ordona, vioaie, curată, profundă, ascuțită sau chinuită de o anumită întunecime, capodopera nouă și franțuzească.

EDGAR POE

EDGAR POE, ca persoană, mi-apare de cînd cu Whistler. Cunoaștem, sfidarea marmurei, acea frunte, ochii cu o profunzime de astru negat doar prin distanță, o gură pe care orice șarpe a strîmbat-o, cu excepția rîsului ; consacrate ca un portret înaintea unui volum de opere, dar cu demonul în picioare ! tragica lui cochetărie neagră, neliniștită și discretă : persoana similară a pictorului, pentru cine îl întîlnește, în aceste vremi, la noi, pînă la prețiozitatea taliei sale, vorbește despre aceeași stare de rarefiere americană, îndreptată spre frumusețe. Villiers de l'Isle Adam, în unele seri, în redingotă, tînăr sau suprem, evocă printr-un gest Umbra numai tăcere. Cu toate acestea și pentru a o recunoaște, totdeauna, în ciuda confruntării de dagherotipuri și gravuri, o pioșenie unică în felul ei îmi ordonă să mi-l reprezint pe cel pur între Spirite, mai degrabă și de preferință față de oricine, ca pe un meteorit ; stelar, fulgurant, proiectat dincolo de scopurile mărginite umane, foarte departe de noi, contemporan cu care a izbucnit în nestematele unei coroane a nimănui, la o distanță de multe secole. El este această excepție, într-adevăr, și cazul literar absolut.

WHISTLER

DACĂ, la exterior, el este, pentru cei ce întreabă greșit, omul picturii sale — în realitate e tocmai contrariul, întîi, în sensul că o operă ca a lui, înnăscută, eternă, îi redă, frumuseții, taina; se joacă de-a miracolul și îl neagă pe semnatar. Un Domn rar, prinț întru ceva, artist mai presus de toate, anunță că e el, Whistler, în armonia cu care pictează întreaga ființă — statura, mică pentru cine vrea s-o vadă astfel, semeață, egalînd capul îngîndurat, savant, grațios ; și se întoarce la obsesia pînzelor sale ! Atît cît să provoace ! vrăjitorul unei opere de mister închisă precum perfecțiunea, pe lîngă care gloata noastră ar trece chiar fără ostilitate, a priceput datoria prezenței sale — să întrerupă toate astea printr-o furie de bravură pînă la a sfida întreaga tăcere admirativă. Această discreție cizelată ușor, pe îndelete, compunînd ținuta, e gata, fără a-și pierde nimic din grație, să izbucnească în vitalul sarcasm agravat aici de fracul negru și cămașa imaculată ca șuieratul unui rîs și prezintă contemporanilor în fața excepției suverane a artei, exact ceea ce, din autor, ei trebuie să cunoască, tenebros cu atît mai mult cu cît apare ca gardian al unui geniu, stînd lîngă el ca Dragon, războinic, exuberant, prețios, monden.

NUFĂRUL ALB

VÎSLISEM mult, cu o mișcare largă, limpede, adormită, avînd ochii întorși în interior spre uitarea totală a mișcării, pe cînd rîsul orei curgea în jur. Atîta imobilitate mă lenevea încît mîngîiat de un zgomot inert al bărcii, n-am remarcat oprirea decît după scînteierea statornică a unor inițiale pe vîslele dezgolite, ceea ce m-a readus la identitatea mea lumească.

Ce se întîmplase, unde eram ?

A trebuit, pentru a vedea clar aventura, să-mi reamintesc plecarea matinală, în acel iulie de flacără, în spațiul viu dintre vegetațiile adormite ale unui rîu mereu îngust și distrat, în căutare de flori de apă și cu un plan de a recunoaște locul ocupat de proprietatea prietenei unei prietene, căreia trebuia să-i improvizez un salut. Fără ca panglica vreunei ierbi să mă rețină în fața unui peisaj mai mult decît altul goait cu reflexul său în undă de aceeași imparțială lovitură de vîslă, eșuasem în fața unei tufe de trestii, capăt misterios al plimbării mele, în mijlocul rîului : acolo unde îndată lărgit în fluvial boschet, el își arată o nonșalanță de eleșteu vălurit cu șovăielile de a porni pe care le are un izvor.

Cercetarea amănunțită mi-a dezvăluit că acest obstacol de verdeață în fața curentului masca bolta unică a unui pod prelungit pe uscat, în ambele sensuri, printr-un gard viu închizînd niște pajiști. Mi-am dat seama. Nu era decît parcul Doamnei..., necunoscuta pe care vroiam s-o salut.

O plăcută vecinătate în timpul sezonului, natura persoanei care își alesese o retragere atît de umed impenetrabilă neputînd fi decît conformă cu gustul meu. Desigur își făcuse din acest cristal oglinda interioară la adăpost de indiscreția izbitoare a după-amiezelor ; trecea pe acolo și din aburul argintiu înghețînd sălciile nu mai rămase în curînd decît limpezimea privirii ei obișnuită cu fiecare frunză.

Toată o evocam lustrală.

Aplecat în poziția sportivă în care mă reținea o curiozitate, ca sub tăcerea spațioasă a ceea ce anunța a fi străina, am zîmbit începutului de robie degajata de o posibilitate feminină : care nu era prost reprezentată de curelele legînd pantoful vîslașului de lemnul bărcii, cum te-ai contopi cu instrumentul sortilegiilor tale.

„— De fapt, o oarecare..." eram cît pe-aci să spun.

Cînd un zgomot imperceptibil mă făcu să mă întreb dacă locuitoarea malului dădea tîrcoale plimbării mele, sau, în mod surprinzător, apei.

Pasul încetă, de ce ?

Subtil secret al picioarelor care se duc, vin, conduc spiritul acolo unde vrea scumpa umbră pitită în pînză și în dantelele unei fuste curgînd pe pămînt ca pentru a înconjura, de la călcîi la degetul cel mare, într-o plutire, acea inițiativă prin care mersul se deschide, jos de tot și cu pliurile aruncate în trenă, pentru o clipă, cu dubla lui săgeată savantă.

Cunoaște vreun motiv pentru oprirea ei, însăși femeia ce se plimbă ; și nu m-aș semeți oare prea mult, cu trestiile acestea de nedepășit și toată mentala somnolență în care mi se tulbură luciditatea, dacă aș interoga pînă acolo misterul.

„— Cărui tip vi se potrivesc trăsăturile, simt precizia lor, Doamnă, întrerupînd un lucru instaurat aici prin farmecul unei veniri, da ! acest farmec instinctiv care nu apără în fața exploratorului cea mai autentic înnodată, cu o buclă de diamante, dintre centuri. O noțiune atît de vagă e suficientă ; și nu va încălca deliciul pătruns de generalitate care permite și ordonă excluderea oricărui chip, pînă acolo încît revelația unuia (să nu-l aplecați, adeverit, peste pragul furișat unde domnesc) mi-ar izgoni sfiala, cu care nu are ce face".

Prezentarea mea, în ținuta aceasta de braconier acvatic, pot s-o încerc, cu scuza întîmplării.

Despărțiți, suntem împreună : mă strecor în confuza ei intimitate, în această plutire pe apă în care visul meu o face să întîrzie pe nehotărîtă, mai bine decît o vizită, urmată de altele, l-ar autoriza. Cîte discursuri zadarnice în comparație cu cel pe care l-am ținut pentru a nu fi auzit, vor fi necesare, înainte de a regăsi un acord la fel de intuitiv ca acum, cu auzul lipit de barcă spre nisipul întreg ce a amuțit !

Pauza se măsoară cu timpul nehotărîrii mele.

Sfătuiește, o vis al meu, ce-i de făcut ?

Să rezum într-o privire virginală absență risipită în această singurătate și, așa cum culegi, pentru a-ți aminti de un loc, unul din acei fermecați nuferi închiși care apar dintr-o dată, înfășurînd cu candoarea lor goală un nimic, alcătuit din vise intacte, din fericirea ce nu va avea loc și din răsuflarea mea ținută de teama unei apariții, să plec cu el : în tăcere, vîslind puțin cîte puțin, fără a sparge iluzia cu vreo ciocnire și fără ca bula vizibilă de spumă înfășurată în jurul fugii mele să arunce la picioarele necunoscutei icoana transparentă a idealei mele flori.

Dacă, atrasă de insolit, ea a apărut, Meditativa sau Trufașa, Vesela sau Sfioasa, cu atît mai rău pentru această inefabilă mînă, pe care o ignor pentru totdeauna ! căci am îndeplinit după toate regulile manevra : m-am degajat, am virat și deja ocoleam o buclă a rîului ducînd cu mine ca pe un nobil ou de lebădă, din care nu va țîșni zborul, trofeul acesta imaginar, care nu se umflă de altceva decît de delicioasa vacanță de sine, pe care oricărei doamne îi place s-o urmărească vara, pe aleile parcului său zăbovind uneori îndelung, ca pe malul unui izvor ce trebuie trecut, sau ca în fața unui ochi de apă.

DECLARAȚIE DE BÎLCI

LINIȘTEA ! e sigur că lîngă mine, asemeni viselor, întinsă într-o legănare de promenadă sub roțile potolind interjecția florilor, orice femeie și eu știu una care vede limpede aici, mă scutește de efortul de a profera o vocabulă : să-i fac complimente exagerate cu privire la vreo toaletă care cere complimente, pe care mai-mai că o oferă bărbatului în favoarea căruia se încheie după-amiaza neputînd la întîlnirea întregii aceste apropieri fortuite, decît să sugereze distanța pe trăsăturile sale ajunse la o gropiță de surîs spiritual. Astfel nu consimte realitatea ; căci aceasta a fost fără milă, în afara razei care se simte a fi expirată de la-

În românește de **IOANA DIACONESCU** și **MIHNEA MOROIANU**

continuare în pag. a 15-a

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA : București, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi, ISSN 1220—626 x

20 LEI